Yusuf Atılgan

Bütün Öyküleri

BÜTÜN YAPITLARI

ÖYKÜ

YKY

YUSUF ATILGAN

Bütün Öyküleri

Öykü

Yusuf Atılgan

1921'de Manisa'da doğdu. Manisa Ortaokulunu (1936), Balıkesir Lisesi'ni (1939) ve ikinci sınıftan sonra askeri öğrenci olarak devam ettiği İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1944); A. Nihat Tarlan yönetiminde hazırladığı bitirme tezinin konusu "Tokatlı Kâni: Sanat, Şahsiyet ve Psikoloji" idi. O dönemde Akşehir'de bulunan Maltepe Askeri Lisesi'nde bir yıl edebiyat öğretmenliği yaptı (1945). 1946'da Manisa'nın Hacırahmanlı köyüne yerleşti ve burada çiftçilikle uğraştı. 1976'da İstanbul'a döndü; 1980'den sonra Milliyet (daha sonra Karacan) Yayınlarında danışmanlık ve çevirmenlik, kısa bir süre de Can Yayınları'nda redaktörlük yaptı. Üzerinde çalıştığı Canistan adlı romanını tamamlayamadan kalp krizi sonucu Moda'dakı evinde öldü (9 Ekim 1989).

Aylak Adam ve Anayurt Oteli adlı romanlarında psikolojik yabancılaşma ve yalnızlık temasını başarıyla işleyen bir yazar olarak tanındı ve modem Türk edebiyatının önde gelen ustaları arasında yer aldı. Anayurt Oteli 1987'de Ömer Kavur tarafından aynı adla sinemaya aktarıldı. 1955'te Tercüman gazetesinin öykü yarışmasında "Evdeki" öyküsüyle (Nevzat Çorum adıyla) birincilik, "Kümesin Ötesi" öyküsüyle (Ziya Atılgan adıyla) dokuzunculuk kazandı. Aylak Adam romanıyla 1957 58 Yunus Nadi Roman Armağanı'nda ikincilik ödülü aldı. Ölümünün ardından Yusuf Atılgan a Armağan (1992) adlı bir kitap yayımlandı.

Kitapları:

Roman: Aylak Adam (1959), Anayurt Oteli (1973), Canistan (2000). Öykü: Bodur Minareden öte (1960), Eylemci (Bütün Öyküleri; 1992). Çocuk Kitabı: Ekmek Elden Süt Memeden (1981). Çeviri: Toplumda Sanat (K. Baynes; 1980).

BODUR MİNAREDEN ÖTE

1.Baskı: a Dergisi Yayınları, İstanbul 1980
2.Baskı: Karacan Yayınları A.Ş., İstanbul 1981
3.Baskı: (*Eylemci* adıyla: "Eylemci" ve "Ağaç"
adlı iki yeni öyküyle birlikte): Simavi Yayınları, İstanbul 1992

KASABADAN

Evdeki

Bugün karşı arsaya yığılı kalasları kaldırdılar. Kocaman kamyonlar onca kalası iki saat içinde aldı gitti. Hiç ayrılmadım pencereden. Annem bir iki kere “Ne oturuyorsun, ortalık süpürülecek” dedi: aldırmadım. On yıl önceki arsayı düşündüm durdum. Okul dönüşü bu pencereden top oynayan çocuklara bakardım. “Kız, koca mı arıyorsun orada?” derdi annem, utanırdım. On yıl önce annemi de severdim. Hem böyle kasabanın insanlarından korkmazdım. Ben de onlar gibiydim. Erkeklerin yanında uslu uslu oturur, kadınların dedikodusunu dinlerdim. Okulu bitirdiğim yıl karşıya kalasları yığdılar. Arsa sesini yitirdi. Pencereden hep o kalasları gördüm yıllarca. Kışın üstlerine kar yağdı, yazın güneşte esmer esmer yandılar. Bugün kaldırdılar onları. Şimdi içimde bir umut var. Top oynamağa gelecek çocukları bekliyorum.

Annem aşağıdan “Yemek hazır” diye bağırdı.

—Acıkmadım daha. Bekleme sen, ye! dedim.

Sokağa bakıyorum. Tek tük geçenler var. Çoğu kadın. Yüzleri asık, adımları sert. Bir yerden kavgadan geliyorlar, ya da bir yere kavgaya gidiyorlar sanırsın… Kös kös yürüyorlar. Hepsi de kendine güvenen kişiler, belli. Kusur bağışlayacak göz yok bunlarda. Büzülüyorum; içimi bir korku kaplıyor. Şu tokmak gibi herif bizim sokakta oturan kasap değil mi? Öğle yemeğine geliyor olmalı. Kime bırakmış dükkânı? Yetişkin çırakları vardır. Ceketi yamalı bir adama kemikli yerinden yarım kilo eti onlar yutturur şimdi. Bu adamlar namaz kılar mı acaba?

Bir kadın geçiyor. Tanırım onu, evleri bize yakın. Kocası bir bankada çalışıyormuş. Kıpkırmızı boyanmış. Neler söylüyorlar onun için komşu kadınlar, ne kötü şeyler. İnanmıyorum onlara. Hep birini çekiştirirler. Gözleri ışıldar anlatırken. Onların yanındayken kalkıp gitmekten korkarım. Gider gitmez beni çekiştirecekler sanırım. İnanmıyorum onlara ama bu kadını da sevmiyorum. Çok konuşur. Ara sıra bize gelir. ‘Bizimki’ dediği kocasını anlatırken bir bakışı vardır bana, evlenmedim diye eğlenir gibi, acır gibi bir bakış, sinirlendirir beni. Gene de bir şey demem; anlamamış gibi dururum. O boyuna konuşur. Müdürlere gitmişler geçenlerde. “Bir kızları var kardeş, bu kadar da olur mu? Neredeyse kucağına oturacak bizimkinin…” O kıza da acırım ben, şu kadına da, kendime de. Neden bu daracık kasabadayız sanki. Yoksa bütün dünya mı böyle. Kitapların dediği yalan mı?

Kapı açıldı. Baktım annem. Canım sıkıldı. Ne işi var burada? Yanımda olmadı mı serin kanlı düşünüyorum; acıyorum ona. Yaşlı kadın, onun dünyası da bir türlü diyorum. Yanıma geldi mi tepem atıyor. Ayıpmış, umurumda değil, sedire oturdu.

—Yarın Fatmahanımlar gelecekmiş seni görmeğe, dedi.

—Yarın evde yokum ben.

—Nereye gideceksin?

—Hiç, ama yokum evde. Çıkmam. Kaç kere söyledim sana, evlenmek istemiyorum ben.

—Elalem ne diyor biliyor musun? Eksiği var onun, diyor.

—Ne derlerse desinler. İstemiyorum. Kaçıncı bu? Üstüme varma benim. Kaçarım yoksa. Satarım babamdan kalan bağı, tarlayı; alır başımı kaçarım.

Gözleri büyüdü. Kalktı, kapıyı çarpıp gitti. Dışardan sesini duyuyordum. Rezil etmiştim onu ele güne. Herkes kendini düşünüyor. İleniyor bana, sesinden belli ağlıyor da. Ben de ağlamak istiyorum.

Kiminle evleneceğim bu kasabada? Kim anlatıyordu geçende. “İçip içip gecenin bir vakti gelir eve. Ayağını önüme uzatır. ‘Çıkar şunları’ der. Leş gibi kokar ayakları.” İçim bulanıyor. Nasıl yatılır böyle bir adamla?

Sokak kapısı açılıp kapandı. Eğildim baktım annem. Kim bilir hangi kocakarıya gidiyor? Yakınacak benden, içini dökecek, rahatlıyacak. Bense hep burada kalacağım, kendi kendimle. İnsan kendine acır mı? Ben acıyorum.

Kalktım aşağı indim. Ayakyoluna girdim. Çıkınca mutfakta ellerimi sabunladım. Yemek dolabında taze baklayla pilâv var. Bir tabakta yoğurt. Yoğurtlu pilâv yedim biraz. Pilâv soğumuş. Olsun, soğuğunu severim ben. Sonra gene odama çıktım. Şimdi daha iyiceyim. Dolaptan bir kitap aldım. Sedire uzandım. İlk yaprakta dayımın adı yazılı. Çoğu onun bu kitapların, bana verdi. İki yıl İngiltere'de okumuş. Bana İngilizce öğretirdi. Severdi beni. "Kız, erkek olsaydın seni oraya yollardım" derdi. Babamı hiç bilmiyorum. Dayım da liseyi bitirdiğim yıl öldü. Zaten her şey o yıl olmadı mı? Kalaslar bile o yıl geldi arsaya.

Nice sonra kapı çalındı. Kitabı bırakıp kalktım. Ayaklarım uyuşmuş. Annem anahtarı mu unuttu acaba? Basamaklardan ağır ağır indim. Necati mi yoksa? Ara sıra gelir, İngilizce ödevlerini yaptırır. Kapıyı açtım. Oymuş. Dümdüz taramış saçlarını. Sarı yüzünde hep o ergenlikler.

—Nasılsın abla? dedi.

—İyiyim. Girsene.

Girdi. Kapıyı kapadım.

—Halam nerede? diye sordu.

—Bilmem. Komşuya gitmiştir.

Dayımın oğlu bu Necati. Babasından öğrendiğimi oğluna satıyorum. Yukarı çıktık. Sakal tıraşı da mı oluyor ne, kötü kötü kokuyor. Baktım burun kanatları oynuyor, kokluyor. Bu oda evde kalmış kıza kokar sanırım. Alışmışım ben, duymuyorum. Masanın önüne oturdum.

—Otursana, dedim.

Karşıma oturdu. Kitabını, defterini masaya koydu. Bu yıl sık sık geliyor bize Necati. Eskiden pek uğramazdı. Hem üstünde bir sıkılganlık. Odaya girince hem seviniyor, hem utanıyor gibi. Büyüdü artık, liseye gidiyor.

—Ödev mi var? dedim.

—Evet dedi.

Kitaba uzandı.

—Biliyor musun, karşıdaki arsadan kalasları taşıdılar. Eskiden çocuklar top oynardı arada, dedim.

—Sahi, dedi. (O yana baktı.) Söyleyeyim arkadaşlara. Biz de gelir oynarız.

Kitabı, defteri açtı. Çalışmaya başladık. Ben okurken, farkındayım dinlemiyor pek. Şurama, burama bakıyor. En çoğu göğsüme. Alt dudağı ağır ağır sarkıyor. Hele gözlerindeki bulaşık bakış. Bu mu istek dedikleri? Kitabı uzattım.

—Şimdi de sen oku bakalım, dedim.

Toplandı, önce dudağı geldi eski yerine; ama gözlerindeki o bulaşıklık güç arındı. Okuması kötü değil. Ben gözlerine bakıyorum. Yeşil, yeşil ya, çipil bir yeşil bu. Tatsız. Nasıl denir? İşte kurbağa yeşili, soğuk. Ergenlikleri de var. İnce keskin dudakları. Ne çirkin çocuk. Çirkin ama bir çocuk körpeliği var onda, ya da bir genç erkek duyarlığı. Bacağımı ondan yana uzatsam diyorum. Uzattım. Kıpırdarken dizi bacağıma süründü. Bir kelimeyi yanlış okudu.

—İyi bak o kelimeye, dedim.

Düzeltti. Yüzüne kan çıkıyor. Şimdi kalksam, arkasına geçsem, kitaba eğilsem, göğsümü sırtına bastırsam. Kıpırdamıyorum. Ağır bir hava var odada. Oysa ilkyaz daha. Bungun, ağır, sıkıntılı bir hava bu. Necati hep okuyor. Kurbağa sesi gibi. Nasıl da benziyor kurbağaya. Bir tiksinti, bir bulantı kabarıyor içimde. Kendimden iğreniyorum. Ses kesildi.

Kalktım pencereyi açtım. Şu sıkıntılı hava dağılsın.

—Bugün hastayım ben Necati, dedim. Sen gelmeden yatıyordum. Okuyuşun çok iyi. Çevirisini sen kendin yaparsın.

Kalktı.

—Peki abla, dedi.

Gözlerinde o bulaşıklık yok artık.

Hava kararırken annem geldi. Aşağı indim. Mutfak masasında yemek yedik. Hiç konuşmadık. Evin içinde yalnız bulaşık çanaklara musluktan damlayan su sesi var; şıp, şıp, şıp… Neden böyle olduk biz? Ana–kız değil, sanki yabancıyız. Sebebi ne bunun? Garip töreleriyle bu kasaba mı, başkaları ne der tasası mı?

Yemekten sonra radyo dinledim. Geç yattım. Yatakta kendi kendime yalnızım. Uyuyamıyorum. Oda karanlık. Pancurlar kapalı. Gene de bir çocuk ağlaması duyuluyor. Uzak, çok uzak bir yerden gelir gibi. Sıkıntılı. Sanki gelecek günlerine ağlıyor. İçim daralıyor. Yorganın altında büzülüyorum. İyi şeyler düşünmek istiyorum. Uyusam da bari düşte çıksam bu kasabadan. Olmuyor. Biliyorum, bu gece uykumda üstüme bir kurbağa sıçrayacak, uzanıp uzanıp öpmeğe çalışacak beni.

Dışarıdan ayak sesleri geliyor. Bir sarhoş bağırıyor. “Uyyy, koca çarıklı Allah, uy!” diyor. Neden tam burada bağırdı bu adam? Korkuyorum. Öyle bitkin, öyle çelimsizim ki. şimdi insanlar bana ne isteseler yapabilirler. Sarhoş pencereyi açıp yanıma uzanabilir. Ama gelmiyor. Sesi uzaklaştı. Köprüye varmıştır. Ne dediği anlaşılmıyor. Yalnız sıkıntılı, adamın içini kurutan bir “Uyyy!” sesi duyuluyor.

Saatların Tıkırtısı

Tabelâcı dükkânının önünde yaş yaş, kurusunlar diye duvara dayanmış iki levha vardı. Baktım birinde “Saatçı A. Yayladan” yazılı. İçimi bir hüzün bürüdü. Karşıda saatçınındı bu levha, sormuş öğrenmiş gibi biliyordum bunu. Küçücük dükkânın önünden her geçişimde hep aynı hüzün kaplardı içimi. Bütün gün orada oturan benmişim gibi. Yolun çarşılığından kurtulup evlerinin başladığı ucundaydı dükkân. Daracıktı. İçi karanlıktır diye düşünürdüm. Saatçının hikâyesini yazmak istiyordum.

Karşıya geçtim. Saatçının kapısındaki cama dayadım burnumu, içeriye baktım. Loştu. Saatçı bir masanın ardında oturuyordu. Gözlüklüydü. Bıyıksız oluşuna şaştım. Kafamdaki bıyıklıydı. Gözlüklerinin üstünden dik dik bakıyordu bana. Hoşuma gitti. Çekildim. Başka biri olsaydım belki dükkâna girer, saatimi çıkarır, “Usta, günde üç dakika geri kalıyor bu derdim.” O saati ayarlarken ben dükkânın girdisine çıktısına bakardım. Birkaç soru da sorardım saatçıya. Hikâyenin olayı daha baştan kafamda hazır olurdu. Değişmezdi bu: Belediye Başkanı, onarsın diye saatini gönderecek odacıyla. Saatçı parçaları silecek. Aksilik bu ya, silerken çarklardan biri elinden düşecek. Tabandaki tahta yarıklarından aşağı girecek. Saatçı saati ödemeye hazır; ama başkan düşman kesilecek ona. Sağa baktın suç, sola baktın suç. Sonunda dükkânı kapattıracak saatçıya.

Sevmem bu çeşit hikâyeyi, yalanmış gibi gelir bana. Belediye başkanı saatini hiç bu çarşı ucundaki saatçıya gönderir mi? Büyük caddede, pencereleri yeşil demir parmaklıklı yeni açılan bankanın karşısındaki bilmem ne acentası saatçıya gönderir. O dükkânın tabanı tahta değil, parkedir. Düşen çark bulunur. Genel Kitaplık memurunun saatini dört liraya silen o saatçı başkandan iki lira ister.

Ben saatçıya soru sormak gereğini de duymuyorum. Yalan söyleyeceğini biliyorum. “İşler nasıl ustam?” desem gözlüklerinin üstünden kuşkuyla bakar bana. “Kim bu herif? Neden soruşturup duruyor? Vergimi artırmak için mi gönderdiler bunu?” diye düşünür. “Kötü, kötü” der. Ne soracağım ona? Evli olduğunu, çocuğu olmadığını, çocuk istemediğini de biliyorum. Bütün uyanık düş görenler gibi o da az bencildir. Dükkânın içini göreceğim de ne olacak? Duvarlarda durmadan işleyen saatlar asılı olduğunu bilmek bana yeter. Adını da bilmek istemiyorum. Soyadıyla dükkânı arasındaki zıtlık içimi burkuyor. İzmir fuarındaki sırtlanı düşünüyorum. Kafesinin beton tabanı çepeçevre aşınmış; gezinmekten.

Aşınan yer kafesin en uzun yolu. Adını öğrenmekten korkuyorum. Tabelâcının önündeki levhada ‘A. Yayladan’ yazılı. “Ali ya da Ahmet’tir” diyorum içimden. Birisine sorsam? Sormam. Abdülkerim deyiverir de üzülürüm.

Bu gece saatçı yatağında beni düşünecek. “Bugün bir adam geldi, kapının camına burnunu dayadı diyecek.” Oda karanlıktır. Yanında yatan karısının soluk alışında bir değişiklik yok; uyumuş. Başını çevirip bakacak karısına. Sıkıntılı acıyan bir bakış olacak bu. (Ne çabuk uyumuş.) Saatçı daha alçak bir sesle, kendi kendine anlatır gibi anlatacak: “Burnu camda yassılmış. Dik dik baktım yüzüne. Neden? Ne bileyim. Şimdi pişmanım. Çağırıp konuşsaydım onunla diyorum.”

Birden döndüm. Gidip saatçıyla konuşacaktım. Güç tuttum kendimi. Gece olmamıştı daha. Benim kendisini götürdüğüm kıvamda değildi o. Hem hikâyemi yazmam için öğrenmem gereken önemli birşey daha vardı. Bunu ondan soramazdım. Komşularından “birine soracaktım. Ama kime? Karşıki bakkalı mı? Olmaz güvenim yok ona. Kendi açısından görür insanları, “Saatimi karşı saatçıya onartmak istiyorum. Nasıl adamdır? İçinden değerli “bir parçayı değiştirir mi dersin?” diye sorsam, “Eh, hiç duymadım ama belli olmaz. Kişioğlu bu” falan deyip kuşkulandırır beni yok yere. İyisi mi şu tabelâcıya sorayım. Ne de olsa bir çeşit sanatçıdır o. İnanılır sözüne. Yürüdüm. Deminki yaş tabelâlar gene kaldırımın üstündeydi. Birden camın ardında vitrine asık, sülüs yazısıyla yazılmış levhalar takıldı gözüme. Besmeleler, “tevekkeltü al-Allah”lar, El Kasibü habibullah’lar vardı. Hiç olmazsa bir tane “Ah., minelaşk” olsaydı aralarında, hani “he”nin iki gözünden iki damla yaş akan soyundan, yoktu. Nasıl güvenirdim böylesi bir adama! Döndüm. Aşçıya soracaktım. ‘Aşçılar iyi kişilerdir. Kişi oğlunu doyururlar, yoksullara parasız artık yemekler yedirirler’, diyordum. Dükkânın kapısından baktım. Bir delikanlı masanın önünde oturmuş patates soyuyordu. Erkendi. Başka kimse yoktu içerde. Bu çocuk aşçının çırağı olacaktı.

- Merhaba! dedim.

- Merhaba.

- Saatim bozuldu da. Şu karşıki saatçıya yaptırmak istiyorum. Bir sorayım dedim. Nasıl adamdır, ha? İçinden bir parçasını çalmasın?

- Yok abi, dedi, öyle adam değildir o. Korkma.

Kirli uzun tırnakları vardı çocuğun. Yüzüne ustura değmediği belliydi. Yumuşak, uzunca tüyler vardı sakal başlarında. Yüzü toplu ama sarımsı,

gözleri parlak. İnandım bu çocuğa, yalan söylemez o. İçim rahatladı. “Ocağına düştün “abi.” deseydi inanacak mıydım ona? Ne bileyim ben, demedi işte. Birine daha sormak geçti içimden. Aşçının yanında elektrik araçları satan bir dükkân vardı. Sormadım. Gittim bir kahveye oturdum. Çay istedim.

Şimdi tıkır tıkır işleyen saatların arasında saatçinin canı sıkılıyordur. (Ben de sıkıntılıyım burda.) Gözlüğünü çıkarmış, gözüne büyütkeni yerleştirmiş, bir saatin bozuk yerini arıyordur. Saatların tıkırtısıyla içinin sıkıntısı arasında bir ilgi vardır sanki. Bu durmayan tıkırtı dünyanın düzeni gibi birşeydir. Değişmez. Dursa sıkıntısı geçecek belki. Oysa bu sıkıntıyı yaratan kendisidir. Her sabah dükkâna girdi mi ilk işi birer birer bu saatları kurmaktır. İğrene iğrene yapar bu işi. Kurmayıverse olmaz mı? Olmaz? O zaman kendi kendisi olmaktan, saatçı olmaktan çıkar. Zorunludur bu. Nasıl her akşam eve gider, yemek yer, oturur, yatarsa bunu da yapacak. Pazar günlerinin bile bir kurulu düzeni vardır. Kahveye çıkılır, tavla oynanır. Geceleri yatakta yatarlar karısıyla. Kışın, uykuda döndükçe yorgan kayar, üşürler. Ayrı yatakta yatamazlar. İsteksiz ara sıra, ödev yapar gibi sarılmalar, tümü. “Bir güreşken horoz beslesem” diye düşündü dün gece. Gerçek bir heyecan kaynağı olurdu bu horoz. Ama evde kümeslik yer yok.

Karşıdaki bakkal köşedeki kahveciye iki çay bağırıyor. “Birini kazıklayacak yine” diyor saatçi kendi kendine. Sonra yeniden saatlara dönüyor. Bunların çoğu İsviçre’de yapılır. Duyduğuna göre dağlık bir yermiş orası. Dağlarında kar varmış. Bir özlem kabarıyor içinde. “Bir gün kurmayacam şunları” diyor. Ürperiyor, daha bir büyümüş sanıyor kendini.

Ben yakında saatçinin bir gün saatları kurmayıvereceğini biliyorum. Dükkândan fırlayacak. “Saatların yapıldığı yere!” diye bağıracak. Konu komşu sımsıkı yakalayacaklar onu; bırakmayacaklar; delirdi diyecekler. Bana bunları dükkânın önünden geçeceğim zaman kepenkleri inik görüp sebebini soracağım deminki aşçı çırağı anlatacak. Yüzünde bir üzüntü, bir acıma izi olmayacak. Benim de…

Şimdi büyük bir sevgi duyuyorum saatçıya. Onunla tanışmayacak kadar, saatim bozulsa ona değgin düşüncelerim değişir korkusuyla saatimi ona değil gidip o acenta saatçısına onartacak kadar büyük bir sevgi. Yazmayacağım onun hikâyesini, vazgeçtim. Beceremem, yanlış anlatırım diye korkuyorum.

Kahveden çıktım. Sıkışmışım. Genel ayak yoluna doğru yürüdüm. Sokağa saptım. Baktım sağımda bir ayakkabı onarıcısının dükkânı vardı.

İçerisi görünmüyordu.

KÖYDEN

Tutku

Sağ ayağım izmaritin yanına gelince durdum. Yanıma yöreme baktım. Halkçıların kahvesi önünde Sabri Kâhya ile Yakacı oturmuş konuşuyorlar. Gözleri pek farketmez. Mayıs sıcağı. Köyde sanki kimseler kalmamış. Millet pamuk çapasında. En tuhafı çocukların olmayışı. Ne çok çocuk vardır bu köyde! Ardıma düşerler, 'Karabiberim' havasına uydurup hep bir ağızdan 'Osman aşçı, pis karabaşçı' diye tuttururlar. Söverim. Üstlerine varsam çil yavrusu gibi dağılırlar. 'Osman oscuk, gözü boncuk.' Çocukları sevmiyorum. İlerden, bahçe yanından ardına bir toz bulutu takmış, Necip Ağa'nın motoru geliyor. Eğildim; yarısına dek içilmiş izmariti alıp cebime koydum. Kim atmış bunu bitirmeden? Motoru ağanın yanaşması sürüyor. Bakındı şu tabanı yarığın çalımına! Sırıttı:

— Osman lan, karabaş mı topluyorsun? dedi.

Sövdüm. Gâvur sattığı toza boğup geçti beni. Yanaşma dönüp bakmadı. Ne varmış karabaş toplarsam! Tütün verenim mi var benim? Oysa iki yıldır köyde tütün ekiyorlar. İstiyorum, vermiyorlar. '-Söylersin, diyorlar. Kolcu sıkıştırır. Falancadan aldım dersin.' '-Söylemem, diyorum'. Hatçe'nin başına yemin ediyorum; gülüyorlar. Onun lafını ettim mi herkes gülüyor.

— Boncuk, boncuk!

Kafamın içinde birden bir şeyler karışıp duruldu. Üsküplülerin sokak kapısı aralığında, elinde üstüne salça sürülmüş bir dilim ekmek, sırıtkan, höt desem kaçacakmış gibi tetikte, sümüklü, yalnayak bir oğlan vardı. Bir göründüm. Kapıyı çarparken elinden ekmeğini düşürdü. Ben durmadım. Köşeyi dönünceye değin ardımdan hep bir ağlama sesi geldi. Çocukları sevmiyorum. 'Osman oscuk, gözü boncuk!' Artık boncukları da sevmiyorum. Yıllar önce bütün boncuklarımı attım. '-Osman be, bir dizi deve boncuğuna kandırmışlar seni ha?' derlerdi. Bağıra bağıra ağlardım. Bana o bir dizi gök boncuğu vereni unuttum. Çocuklar unutmuyorlar. '-İstersen veririm sana bunlan; ama burda değil. Gel hele!' demişti. Çok eskiden deve çanlarını duydum mu yerimde duramazdım. Anam bağırırdı. '-Amanın Osmaaan, arkalarından geçme sakın. Deve tepmesi onmaz!' Küçücük bir eşeğin arkasında odun yüklü, ortaları kızıl çizgili, beyaz yörük çuvalları yüklü sıra sıra develer geçerdi yoldan. Bizim köyde deve yoktu; dağ köylerinden gelirlerdi. Şimdi Kerim Ağa'nın pamuk deposu olan yerde, yeşile boyalı kocaman kapısıyla Öksüz Memed'in deve damları vardı. Bu

kapmın açıldığını hiç görmedim. Çocuklar, '-Deveci, aşçı Memedi gördün mü?' diye bağırırlardı. '-Gördüm gördüm. Ananın yanında.' Develerin boynunda hep bir dizi gök boncuk olurdu. Yüreğim gümbür gümbür, iki devenin arasındaki ipin altından karşıya koşardım. '-Osman, deve tepmesi onmaz!' Koşarken her sefer elimi biri tutardı. Belki de 'İzmir'e, çalışmaya' diye köyden çıkıp bir daha dönmeyen iki ağabeyimden biri. Onlar gideli anamla yalnızız. Anam ağa evlerinde bayram badanasına gider; çapaya, üzüm kesmeye, pamuk toplamaya gider. Ben hangi işe çağırsalar giderim. Önümüzdeki güze bir sağlır manda alacaktık; ama ben çalışmayı bıraktım. Bir aydır beni kimseler işe çağırmıyor. Aklıma Hatçe geldi mi tarlanın ortasında dikilip kalıyorum. Dayıbaşı '-Ne oldu lan, gidinin delisi?' diyor. Çapanın sapına dayanıp, inceden bir yele tutulmuş gibi kafamda kıpırdanıp duran o mor çiçekli perdeye bakıyorum. Kollarımın gücü yitmiş, sanki bu uzak yerde çevremdeki seslerden daha yakın geliyor bana. '-Hadin be! Ne durdunuz hepiniz?' '-O niye durdu ya?' '-Ona bakman siz, hadin.' '-Dürtükleyin şunu lan! Gözü açık mı uyuyo ne?' '-İlişmeyin garibe, bırakın.' '-Akşama aynı parayı almıyacak mı bizimle? Niye duruyo?' '-Uyan lan boncuk!' '-Sataşman. İyi değildir; sonra bir hal gelir başınıza.'

Uzun, beton yalaklı çeşmenin ardından geçip göl alçağındaki Çifte Karaağaçların altına vardım. Sağdakinin dibine yakın kabuklarından ilk günlerin sırtımı acıtan pütür pütürlüğü artık yok; terli-yağlı bir donuk parıltıda düzgün. Benim sırtımdan. Bir aydır yağmurun yağmadığı zamanlar hep buradayım. Bacaklarımı uzatıp oturdum. Cebimden birkaç izmarit çıkanp tütünlerini el kadar bir gazete kâğıdına yaydım, sardım; dudaklarıma kıstırdım. Kavı, düven taşını, kırık eğe demirini çıkardım, çaktım. Kav geç yandı. İlk nefes kötü, öğürtücü ama insan alışıyor. Çoktandır hazır cıgara içtiğim yok. Nereye koyuyor paraları anam, bulamıyorum. '-Komşular! Yaktı boyu devrilesi kancık bizi, yaktı! Bakındı oğluma. Osmaan, aklını başına devşir. Iş günleri bunlar oğul, niye çalışmıyorsun? Hangi güzel sağlır manda alacaktık!' İçimde bir eziklik duyuyorum. Yıllardır anamla hep bu sağlır mandayı düşünürdük. İstemiyorum. Her gün bu karaağaca sırtımı dayayıp Necip Ağa'nın Avrupa kiremitli saya damının üstündeki, mor çiçekli perdesi kıpırdayan tek pencereye bakıyorum. Eskiden boyasız tahtadan, büyük sokak kapısına bakardım. Bu kapı pek seyrek açılırdı, ya elinde bakır tası, yoğurt aramaya gelmiş bir komşu kadına, ya da önünde durup korna çalan kırmızı motora. Açanı göremezdim. Hatçe mi, anası mı? Avluya giren motorun üstündeki ister ağanın büyük oğlu, ister yanaşması

olsun içimde bir acılık, bir burukluk başlardı. Bu avluya bir zamanlar ben de girerdim; yanaşmayla birlik gübre atmıya, motor yıkamaya, çuval kollaşmaya, ama o zamanlar Hatçe'yi bilmiyordum. Bu avlu ötekilerden başka bir avlu değildi daha. Hatçe de öyle. Daha bana su vermemişti, Necip Ağa'nın kızıydı. O günden beri başka.

İlkyaz başıydı. Avlunun ortasına yığılı kışlık gübreyi kırdaki zeytinliğe taşıyorduk. Motoru ağanın oğlu sürüyordu. Biz, yanaşmayla, arabayı dolduruyor; zeytinliğe varınca gübreyi ağaçların altına yayıyorduk. "Hafif iş" diyordum kendi kendime. Dönerken Ekrem bize birer cıgara veriyordu. Üçüncü seferden dönüşte Ekrem'i yemeğe çağırdılar. Bize de bir sini getirdi. Oturduk; yedik. '-Üfür lan burnunu' demişti yanaşma. Üfürmüştüm. Kalktık. Gübre yığınında eşinen tavuklar kaçıştılar. Dirgeni doldurup arabaya savurdum. Deşilen gübreden belli belirsiz bir dumanla karışık ekşimsi bir koku yükseliyordu. "İş hafif" diyordum. Birden, üçüncü mü, yoksa dördüncü dirgende mi, hayadın kıyısında onu gördüm. Dallı basmadan bir entari vardı sırtında. Başı açıktı. Saçları çürük saman sarısıydı. Eğilmiş, elindeki tası yalın kulplu testiden doldururken bana bakıyordu. Hem onu, hem arabanın yanında gezinen kızılımsı tavuğu, hem de elimde kalakalan dirgenin dişleri arasından pıtır pıtır dökülen gübreleri aynı anda görebilmem şaşılacak şeydi. Doğruldu. ‘-Susadın mı Osman? Al iç istersen.' dedi. Dirgeni bırakıp yürüdüm. Uzattığı ak sırlı tası alıp ağzıma götürdüm. Serindi. Gözlerinde şimdiye dek görmediğim acıyan bir bakış vardı. Ya anamınkiler? Öylesi değildi onlar. Bunlardaki acımaya bir başka, bir anlatamayacağım şey karışıktı; maviyle karışık acıma. Gök boncuklarım vardı benim. Çömleğe elimi sokar, bir avuç çıkarırdım. Şu bana bakan gözler gibiydi benim boncuklarım. Atmıştım. '-Bir dizi deve boncuğuna...' Yoksa yeniden boncuklarım mı olacaktı? Tası uzattım. '-Çok susamışsın. Bir daha ister misin?' dedi. Sanki '-Hı' diyecek sesim yoktu; başımı salladım. Doldurup verdi. Çok eskiden kocaman bir narı çatlak yerinden bölüp bana uzatan eller gene bunlar değil miydi? '-Al birini.' Yoksa başka bir kız mıydı? Okulda mıydık? Küçük parçaya uzanmıştım ben. Şaşmış, '-Bu büyük, bunu al' demişti, ikinci tası gücün bitirdim ama bir daha verse gene içecektim. Çağırdılar. Anası. '-Hadi kız, nerde kaldın?' dedi. Odaya girerken dönüp baktı. Bu kere şaşırmış gibiydi. Gübre yığınına yaklaşıp dirgeni kavradım. Yanaşma sırıtıyordu. '-Tatlı mıydı su?' diye sordu. '-Hı' dedim. '-Ellerini gördün mü? Nasıl ha! Anası bulaşık bile yıkatmıyor ona. Şehire verecekmiş, şehirli karısı

olacak.' Durmadan, birbir ardına, döğüşür gibi doldurup savuruyordum dirgeni. '-Ağır ol lan ayı, ne oluyon?' dedi. Kollarımda biriken aşın güç gitsin istiyordum. '-İş hafif' dedim.

İki gün daha gübre taşıdık. Ağanın oğlu yavan bir sesle boyuna türkü çağırırdı. Arada bir bana sataşırdı. '-Boncuk lan, everelim seni be.' '-Olmaz, evli o' derdi yanaşma. -Kiminle be? Duymadık ya.' '-Bütün köylü biliyo yahu. Geçen kış nallı Fadime'yi kaçırdı.' Güleceklerini bile bile söverdim. Gülerlerdi. Avluya girdik mi gözlerim hep onu arardı. İki günde üç kere görebildim. Başı örtülüydü. Bakmıyordu ama biliyordum, görüyordu beni. Onu gördüm mü dirgene dayanır sonraları pamuk tarlasında çapaya dayanıp nasıl kalırsam öyle kalırdım. Ekrem sırıtır. '-Ne durdun lan? Keserim gündeliğinden ha!.' derdi. Sonra on gün kadar bağ boğazı bellemeye, pamuk çapasına gittim. Akşam üstleri hep buralarda olurdum. Görenler, '-Osman, ne dolaşıyon buralarda' diye sorarlardı. Söylemezdim. Köve dışarlıklı işçiler geldikten sonra bir gece beni işe çağırmadılar. Sabahı anam ağladı; ağalara ilendi. Anam ağlayınca yitik gözünün çukuru çapaklanırdı. Çıkısını, çapasını aldı, gitti. Az sonra ben de çıktım. Yılın bu vakti hava böyle güzel olsun, yağmur yağmasın da ben aylak kalayım, olacak şey değildi bu. İçimde bir ağırlık, bir yalnızlık duyuyordum. Geldim bu karaağacın dibine oturdum. İnsanlar gelip sorsunlar istiyordum. '-Osman, ne arıyorsun burda?' desinler. Anlatayım, beni tedirgin eden gizin ağırlığını paylaşayım onlarla, yeğinleşsin. Sormuyorlardı. Tek tük, çeşmeye giden, çeşmeden dönen kadınlar geçiyordu yoldan. Dayanamayacaktım. Yazı yazmasını bilsem kimselere değil, salt ona söylerdim. İlerden omzunda testiyle Çakır Ahmet'in anası geçiyordu. '-Fatmaba!' dedim. Dönüp baktı. '-Ne o Osman? Ne yapıyosun orda?' dedi. Kocaman tahta kapıyı gösterdim. '-Oraya bakıyom' dedim. '-Ne varmış orda?' '-Hatçeyi bekliyorum. Çıkar belkim de görürüm.' Güldü. '-Hele kaçık; dedi, pek yükseklere özenmişsin oğul.' Yürüdü. Sonra çocuklar geldiler. '-Osman oscuk, gözü boncuk!' Birden doğruldum, '-Dağılın lan, dedim, Hatçeyi bekliyom ben.' Gülüştüler. '-Hatçeyi bekliyomuş!' Artık yeğindim. Ertesi gün sanki bütün köylü biliyordu. Bana Hatçe'nin lâfını ettiriyorlar, tutup gülüyorlardı. Çok gürültülü, karma karışık günlerdi. Pamuk tarlasında anama sataşırlarmış. '-İşin iş Fadime! Oğlun zengin yerden gelin getirecekmiş sana. 'Anam ilenirmiş. Herkese ileniyordu anam, boyuna ağlıyordu. Yitik gözünün çukuru hep çapaklıydı. '-Osman, aklını başına devşir...' diye haşlar, dinlemediğim, uzun uzun birşeyler anlatırdı. Geceleri az uyuyordum.

Sabahleyin gelir buraya otururdum. Geçenler laf atarlardı. Kuşluğa yakın, kapıdan elinde yalın kulplu testisiyle Hatçe çıkardı. Yirmi adım ötemde durur, öfkeden titreyen bir sesle bağırırdı: '-Kalk git burdan, kör karının piçi. Gelme buraya. Rezil ettin beni köye. Kala kala sana mı kaldım ben? Yıkıl, git hadi!' Ben hep gözlerine bakardım. Kaskatıydılar. Testiyi doldurmuş dönerken durur gene bağırırdı: '-Gitmedin mi daha? Ne namıssızmışsın sen be! Bir de seni avlumuza sokardık. Namıssız. Piç işte, ne olacak.' Sağırmışım gibi bakardım ona. Testiyi alıp giderken, bakışlarının katılığında bir şaşmışlık olmaz mıydı? Sonra çocuklar gelirlerdi. Gülüşe bağrışa taş, toprak atarlar, çevremde dönerlerdi. "Osman oscuk, gözü boooncuk!' Çocuklar korkunçtular. Yerimden fırlar demiryolunun ötesine kaçardım. Orada pisicik otlarının, sıçankuyruklarının, sarı çiçekli öküzboynuzlarının, bodur lâlelerin papatyaların üstüne yatar, lâle yaprağı çiğnerdim. Acıydı. Okuldayken, ilkyaz geldi mi, öğretmen bizi demiryolu boyuna öteki köye götürürdü. Yolda gene lâle yaprağı çiğnerdik. Yazmayı öğrenseydim gizimi yalnız o bilecekti. Neden başka çocuklar öğreniyordu da ben öğrenemiyordum? Bir 'A'yı bilirdim, bir de 'O'yu.
Bu 'A' derdim. Bütün kış yağmurda unutulmuş da basamakları çürüyüp dökülmüş, nasılsa bir tek orta basamağı kalmış eski bir zeytin merdivenini andırırdı. Bu da 'O'. Tekerlek başlığının demir çemberine benzerdi. İki yıl gitmiştim okula. Bir gün başöğ-retmen anamı çağırtmış. Anam elimi tuttu, okuldan çıktık. Eve vannca, '-Boyu devrilesiler, dedi, istemiyolar seni. Uyyy öksüzüm benim, uyyy!'

Çayırda yatarken sabahları cebime koyduğum ekmeği çıkarır yerdim. Sonra kalkar, çocuklar görmesin diye arkalardan dolaşıp buraya gelir, ta sığırlar otlaktan dönünceye dek kalırdım. Onu görmesem bile içim yalnız burada rahatlıyordu. Bir akşam anamı önlemiş çapadan dönerken, '-Amanın Fadimaba, demiş, göz kulak ol oğluna. Rezil etti beni. Söyle de gelmesin. Koca köyün ağzına düştüm.' Ertesi gün öğleye yakın. Ekrem motorun üstünde koca kapılardan avluya girdi. İçerde motor sesi kesilir kesilmez çıktı geldi. Karşımda durdu. Körüklü çizmeler vardı ayağında. '-Ne o lan? dedi. Tapısını mı çıkardın buranın? Yıkıl hadi. Bir daha görmeyeyim seni.' Sağ elindeki dut fışkınını küt küt çizmesine vuruyordu. '-Sağır mısın- Kalkacan mı, yoksa kaldırayım mı?' Kaşları, kirpikleri tozluydu.
Gene çizmelerini gördüm. Körüklüydüler. Birden tekme yumruk girişti. Bağırdım mı? Fırladım, kaçtım. Alt dudağımın patladığını evde farkettim. Gömleğim kanlıydı. İçimde bir ağırlık, uzun zaman sırtüstü yattım. Sinek

doluydu oda. Uyumuşum. Uyandığımda dudağım şişti. Gece anam beni heyet odasına götürdü. Ekrem'i çağırdılar. Ayaklarında gene körüklü çizmeleri vardı, ama kaşları, kirpikleri tozsuzdu. Önce anam başladı bağırmağa. '-Muhtaaar! Yoksulsak ölelim mi? Bakındı oğlumun yüzüne, ne hale komuşlar elleri kırılasılar..' Nedense anama kızıyordum. İlenmeye başladı mı hep kızardım, dinlemezdim. Açık kapıdan sofanın duvarı dibine çökmüş iki bekçi görünüyordu. Kulaklarını dikmişler içerdeki bağrışmayı dinliyorlardı. Bir muhtar bağırıyordu, bir Ekrem, bir anam. '-Sen sus Fadime kadın, karışma sen' diyordu muhtar. Tavana asılı löküsün camına kokarböcekler konup kalkıyordu. "Bir çıksam burdan" diyordum. Terliydim. Bölük pörçük duyuyordum bağırtıları. Bekçilere bakıyordum. Arada bir gülüyorlardı. '-Sen olsan ne yapardın Saim abi? Namus işi bu. Ne der elalem?' Böyle vurmayacaktm. Söyleseydin... '-Anlıyomu ya!' 'Bir garip kişi işte...' '-Manisa'ya gönderin. Hacasanda yer mi yok?' '-Uyyy öksüzüm uyy!' Bekçiler sırıtıyorlardı. "Bir çıksak burdan" diyordum, hep. '-Sus sen, sus. Bi garip kişi. Kime bir kötülüğü dokunmuş şimdiye dek? Barınamayacak mı aramızda?' '-Anlamam ben...' '-Bak Ekrem, bir daha olmasın böyle şey. Sonra karışmam.' Ekrem gidince muhtar geldi elini omzuma koydu. '-Gitmeyiver be Osman!' dedi. 'Ne olacakmış sanki! Gitmeyiver oraya, ha?' Çıktık. Dışarısı iyiydi, serindi. Anam '-Ağa oğlu elbet, tatlıya bağlanacak elbet!' diyordu. Anama kızıyordum.

Bir gün bile dayanamadım. Öğleye değin, geceden yağmur yağıp da kimsenin işe gidemediği günlerdeki gibi demiryolu boyunca dolaştım. Her sefer ardından özlemle baktığım upuzun birbuçuk treni bile avutmuyordu beni. Sapa yollardan geçip korka korka geldim, buraya sindim. O gün hiçbir şey olmadı. Birkaç gün sonra bütün köylü beni unutur gibi oldu. Ne Çakır Ahmet'in anası, ne gelip geçen ötekiler bakıyordu benden yana. Sanki ben yoktum. Ekrem de öyleydi, bakmıyordu. Görmezlikten mi geliyordu? Muhtardan mı çekiniyordu? Sanmam. Alışmıştılar. Bu dümdüz ovada herşeye alıştıkları gibi bana da alıştılar. Anam da... Arada '-Uyyy öksüzüm! Yaktı bizi; yaktı' diyordu ya pek aldırdığı yoktu. Artık çocuklar da gelmiyordu buraya. Öyle rahatım ki, öğleyin ayrılmıyayım diye ekmeğimi yanımda getiriyorum; gün devrilip karaağaçların gölgesi uzaymcaya, güneş vuruncaya değin burada kalıyorum. Susamasam, çişim gelmese hiç kalkmıyacam yerimden.

Cebimden ekmeği çıkarıp yedim. Kalan izmaritlerden bir cıgara sardım; yaktım. Perde kıpırdıyor mu? Yoksa bana mı öyle geliyor? Sokak kapısı

açıldı. O değil, anası. Beyaz mantosunu giymiş; belli gezmeye gidiyor. Şimdi o evde yalnız. Birden ensemde bir şey gezindi. Uzandım aldım. Karıncaymış. Ezdim, attım. Şimdi evde yalnız. Bir o var bana alışamıyan. Sokağa çıkışlarında eskisi gibi bana sövüp saymıyor, bakmıyor; ama yürüyüşünde bile benim hep burada oturduğumu bilen bir tedirginlik oluyor. Perde kıpırdıyor mu? Eskiden sokak kapısına bakardım. Bir haftadır saya damının üstündeki tek pencereye bakıyorum. Camlarını uzun uzun sildiği günden beri. Başı açıktı. Bana değil, benden öteye bakar gibiydi. O günün gecesi duvarın yanındaki dut ağacına tırmanıp bekledim. Pencere ışıyınca kol duvarının üstüne indim. Dış avludaki köpek havlamaya tam o zaman mı başlamıştı, bilmiyorum. Dört ayak, ağır ağır yürüdüm; saya damına çıktım. Kiremitler sıcaktı. Pencereye yaklaştım. İçerden vuran ışıkta perdenin mor çiçekleri vardı. Kıyısından odanın bir parçasıyla birlik onu gördüm. Döşeğini sermiş, yüklüğün kapısını kapatıyordu. Kapadı. Geldi, arkası bana dönük, döşeğin önüne dikildi. Sanki uykusu yokmuş, yapacak birşeyler arayıp da bulamıyormuş gibiydi. Sol kolunu kırıp uzun uzun ensesini kaşıdı. Sonra, çaresiz, belinden yukarısını eğip entarisinin eteğini tuttu kaldırdı. Onunla birlik sıyrılan gömleğin altından bacaklarını gördüm. Gırtlağıma geldi birşey tıkandı. Entariyi çıkarıp doğrulunca gömlek düştü; bacaklarını örttü. Gırtlağıma yürüyen öksürüğü gücün bastırdım. Yoksa? Birdenbire benden yana döndü. Elinden bıraktığı entarisi ayaklarının dibinde buruştu. Saçları dağınıktı. Bir şeyler dinler gibi, bana değil perdeye bakıyordu. Lambanın soluk ışığında gözlerini iyice göremiyordum, ama biliyordum, o an benim boncuklarım gibi değildiler. Dizlerimde bir kesiklik vardı. "Şimdi bağıracak" diyordum. Başını sarsıp pencereye doğru yürüdü. Çekildim; sırtımı duvara bastırdım. "Ya görürse! Ya bağırırsa!" Perdenin kalktığını öte sövede belirsizce artan ışıktan anlıyordum. Camları kapadı; perdeyi indirdi. Ne zaman sıktığımı unuttuğum parmaklarım gevşediler... Az sonra ışık söndü. Dizlerim kesik kesiktiler. Yorgundum. Kıvrıldım; oraya pencerenin altına uzanıverdim. Kiremitler hâlâ sıcaktılar, yanık toprak kokuyorlardı. Kör karanlık bir geceydi. Dış avludaki köpeğin yarı saldırgan havlayışına uzaktan, isteksiz katılan başka köpekler de vardı. Boşuna çabaydı bunlarınkisi. Bütün gün toprakla didişmekten bitkin insanları uyandıramayacaklardı. Koskaca köyde belki bir bendim uyanık. Belki bir de o! Ak çarşafın üstüne uzanmış, uyuyamıyor. Elleri göğsündedir. '-Anası bulaşık bile yıkatmıyo ona.' Bağırmamıştı işte! Şuracıkta, öyle yakın! Bacakları!.. Etime dikenler batıyor gibiydi. Birden

utançla karışık bir korkuya tutuldum. Dizlerimle ellerimin üstüne kalkıp, ağır ağır, geri geri aşağıya inmeye başladım. İyi ki camı kapadı diyordum. Kiremitler sıcaktı. Kol duvarının üstünden geçip dut ağacına vardım. Köpek boyuna havlıyordu. Dallardan birine tutunup sokağa atladım.

Bir daha saya damma çıkmadım. Korkuyorum. Geceleri uykum kaçıyor. Anam arada horluyor. Anlayamadığım bir şeyler söylüyor uykusunda. Ben uzanmış yatıyorum. Köpekler havlıyor. Bir de kurbağalar. Deringöl'dekilerdi bunlar; sesleri uzaktan geliyor. Sabahlan geç kalkıyorum. Geceleri odasında yalnız olduğunu bilmek korkutuyor beni. Şimdi de öyle. Evde yalnız. Bir cıgara olsa! Yok. Ensemde bir şeyler geziniyor. Düşürdüm; dönüp baktım. Gene bu namussuz kanncalar! Ne ararlar ağaçta? Neden çıkıp inerler? Evde yalnız. Perde kıpırdıyor. Arada bir esiveren incecik yelden değil bu perdenin sallanışı, biliyorum. Ne kadar '-Rezil etti beni gidinin kaçığı! Kala kala Kör Fadime'nin piçine mi kaldım?' dese de benim varlığımı biliyor. Bir cıgara olsa! Birden sokak kapısı açıldı. O! Aralıkta durup iki yanına bakındı; el etti. Bir yalaza yaladı yüzümü. Bana mı? Kimseler yok sokakta. Telâşla bir daha el etti. Başı açık. İçimde bir korku, yürürken göğsüm daralıdaralıveriyor.

— Çabuk, dedi.

Girdim. Kapıyı kapadı. Sarı mı yüzü? Ellerini kaldırıp yakasındaki düğmeyi ilikledi. '-Anası bulaşık bile yıkatmıyo ona.' Üst dudağım seyriyor.

— Rezil etten beni köye Osman, dedi. Gelme gayri buralara, gelme!

Yapamam ki! Söylesem, '-Üzülme sen, aldırma' desem! Diyemiyorum. Gırtlağımda bir yumru var, bırakmıyor. Dayanılmaz bir susuzluk duyuyorum.

— Ondan çağırdım seni. Ne olacak bu böyle? Duymadın mı? Sözlüyüm ben. Terlikçiymiş. Güze düğünüm olacak. Şehire gidicem.

Varsın gitsin. Ben de giderim şehire. Boynumu kaşıdım. Dudağını büktü.

— Gidi pis, dedi. Hiç mi çamaşır yıkamıyo anan senin? (Sesi yükseldi.) Gelme buralara. İstemiyorum. Gelme! Niye düşünmüyorsun beni? Ne diyecem elâleme? Niye konuşmuyorsun? Söyle hadi! Ne bakıp duruyosun öküz gibi?

Birden sustu. Dışardan bir motor sesi yaklaşıyordu. Boyuna ona bakıyorum. Konuşsun istiyorum; bağırsın, sövsün. Yüzü gergin dinliyordu. Motor kapının önünden geçti, gitti.

— Abime söyliyecem, dedi. Dövsün. Bu kere gebertinceye dek dövsün de gelmiyesin buralara. İstemiyorum.

Ben boyuna ona bakıyorum. Susuzluktan yüreğim yanıyor. Gitse, bir tas su getirse. O günkü gibi. Birden gözlerinde o maviyle karışık acıma başladı.

— Neden böylesin sanki! Konuşsana, dedi.

Gırtlağımdaki yumru büyüdü. Kollarım, herşeyim fazla gibiydiler. Yerleri yoktu. Başımı salladım.

— Gelmeyeceksin değil mi? Ha?

Başımı salladım. Yaklaştı. İki elini omuzlarıma koydu; sarstı.

— Gelme n'olur? Neden bakıyosun hep? Söyle!

Ne var gözlerimde? Yapamam ki! Ellerini omuzlarıma beni sarsmak için koymamış mıydı? Neden çekmiyor? Alnımda incecik bir ter. Gözleri böyle yakın. Gök boncuklarım vardı benim. Avcuma alır bakardım. Böyle gömgök, pırıl pırıl. Parmaklarımı oynattım. Ellerim katı, kocaman. Şimdi ne yapacam ellerimi?

Kümesin Ötesi

Kendimi bildim bileli öteki dört tavuk, bir horozla hep bu daracık avludayız. Çevremizi bana pek yüksek gelen yapılar, duvarlar kuşatıyor. İki kapı var bu avluda. Birisi gelip geçen insanlar, arabalar, beni hem korkutan hem meraklandıran seslerle dolu sokağa bakanı. Bu kapının açıldığını görmedim hiç. Arkasında kocaman bir palamut kütüğü dayalı. Öteki, yapılardan yana olanı. Her gün iki üç kere açılıyor; genç bir kadın bize yem atmaya geliyor. Akşamları bizi kümese kapıyor. Kümes küçücük, ama yetiyor bize. Gecelerden birinde dışarda hızlı geçen bir arabanın gürültüsüne uyanıyorum. Kümes titriyor, biz ürperiyoruz; korkulu sesler çıkarıyoruz. Bütün gün bizi döven, kovalayan horoz da korkuyor; farkındayım. Sevmiyorum bu horozu. Hepimiz korkuyoruz ondan. Sabaha karşı acı acı, ince bir sesle ötüyor. Uzaklardan başka horoz sesleri de geliyor. Daha güzel daha tatlı geliyor bana bu sesler. Merak ediyorum bu uzak horozları. Nasıllar, neredeler, bu duvarların ardında ne var? Bütün gün içimde hep bu merak öteki tavuklarla kavga ediyorum.

Daracık kümesten fırladığımız saat günün en iyi zamanı. Kimi günler genç kadın bizi bağırta çağırta teker teker bırakıyor kümesten. Elinde bir makas, kanadımızdan tüyler kesiyor. Uçup da kaçmayalım diye olacak, diyorum. Eskiden çok korkardım bu makastan. Kadından da korkardım. Gene de biraz korkuyorum ondan. Oysa iyi bir insan. Sabahları yem yerken bizi seyrediyor. Bitirdik mi bir avuç buğdayı bize uzatıyor. "Geh, geh" diyor. "Gelin de avucumdan yiyin, gelin." Biz, hepimiz de açgözlü, ama yanaşmaktan korkarak öyle, tetikte, güvensiz bekleşiyoruz.

Bir gün horozdan kaçarken doymamış, kadına korka korka hepsinden çok yaklaştım. "Gel, gel, korkma" dedi. "Gel bak ne güzel, iri buğdaylar. Gelsene!" İki adım daha attım, bana uzanan avuçtaki buğdayları gagaladım. Kadın öteki eliyle beni tuttu. Başımı, tüylerimi okşadı. Ben içimde bir tedirginlik, bir güvensizlik, yüreğim küt küt, şaşırmış, öylece durdum. Bu güvensizlik, bu yürek çarpıntısı neden bilmem?

Artık her gün sabahları kadın bana avucunu uzatıyor. Ötekilerden ayırıyor beni. "Gelsene beyazcık" diyor. "Bak bugün ne var avucumda." Ben yaklaşıyor; avucundaki kuru üzümleri gagalıyorum. Kadın beni okşuyor. İçimde hep o ürperti, yüreğim çarpıyor. Kadın gitti mi ötekiler şaşırmış, "Nasıl yaklaşıyorsun korkmadan?" diyorlar. Aralarında

gıdaklıyorlar. Benden uzak duruyorlar. Horoz üstüme atlayıp başımdan tüyleri yoluyor. "Pis tavuk" diyor. "Kadının avucundan yem yedin diye kendini bir bok mu sanıyorsun?"

Benim kendimi birşey sandığım yok. Yalnız bir gökyüzü parçasının göründüğü daracık yer canımı sıkıyor. Bazı günler bu gökyüzü bulutlarla kaplı oluyor. Durmadan yağmur yağıyor. Kümese sığmıyoruz. Bu yağmur patlatacak beni. Avluda biriken sulara bakıyoruz. Arada bir horoz acı acı bağırıyor sıkıntısından. Yanımdaki tavuk yan gözle bana bakıyor. "Heh, heh" diyor alaylı alaylı. Belli o da sevmiyor bu horozu. Uzak horoz sesleri ona da hoş geliyor. Ben de "Heh, heh" diyorum içimden. "Pis, kötü yaratık seni. Sesi kısılası geberesi seni." Horoz habersiz, kanatlarının altını gagalıyor.

Geçenlerde bir akşam üstü kadın yanında bir adamla geldi avluya. Ayağında kocaman bir sargı vardı. Biz yiyecek birşey sanarak koştuk, sargıyı gagaladık. Adam kakır kakır güldü. Kadın, "Kışşş, kör olasılar" diye bağırdı. "Aç şeyler, ayağımı mı yiyeceksiniz?" Onun da yüzü gülüyordu. Yemleri serpti. Adam: "Keselim şu mendeburları" dedi, "Bir çuval buğday yediler, daha bir yumurta yaptıkları yok." "Küçük daha onlar" dedi kadın, "Baksana küçük daha. Hele büyüsünler, hele havalar ısınsın gör bak nasıl yumurtlayacaklar."

Kapı arkalarından kapandı. Ben çabuk çabuk buğday yutarken adamın sözlerini düşündüm. Şu kesmek dediği neydi acaba? Kanatlarımızı mı kesecekler? Ya yumurta, nasıl yapılır yumurta? Şu ayağı sargılı kadını sevindirecek bir şeyler yapmak isteği var içimde. Çoktan beri kanatlarımı da kesmiyor. Ama adamın sözlerinde bana yabancı gelen, beni tedirgin eden bir hava var. Bütün gece uyudum uyandım hep canım sıkıldı durdu.

Bugün bir şeyler oldu. Sabah yemini yedikten sonra gene o her zamanki iç sıkıntısıyla damlara bakarken şu kümesin üstüne atlasam diye düşündüm. Kanatlarımı çarpıp sıçradım. Kendimi kümesin üstünde görünce şaşkınlıktan bağırmışım. Ötekiler de bana bakarak bağrıştılar. Kümesin üstünden öteki kocaman dama uçmak daha kolay. Bir daha sıçradım bağıra bağıra. Kiremitlerin üstünde yavaş yavaş karşı yana yürüdüm. İçimde bir genişleme, yüreğimde hızlı bir çarpıntı başladı. Bizim yaşadığımızdan çok daha büyük bir avlu göründü gözlerime. Baktım bunun da dört yanı bizimki gibi duvarlarla çevrili. Ama bu başka; içinde yaprakları dökülmüş kocaman ağaçlar var. Topraklar yemyeşil otlarla kaplı. Bu duvarların ardında bundan

da büyük avlular vardır dedim. Sonra uzaktan sesi gelen horozların yaşadığı bir yer olacak. Bulacağım orasını.

Kanatlarımı açıp avluya atladım. Atlar atlamaz dondum kaldım. Hiç görmediğim koca kafalı, tüylü bir hayvan bağırarak üstüme atıldı. Sipsivri dişleri, pırıl pırıl gözleri vardı. Sırtımda bir acı duydum. Bize yem veren kadın bağıra bağıra koşuyordu. Ben korkmuş, büzülmüş kımıldamadım bile. Geldi, beni kucağına aldı. "Edepsiz köpek" seni dedi o hayvana. "Pis seni. Öldürecektin tavuğu."

Baktım köpek bacaklarına sürtünüyor, yaltaklanıyor. Kadın köpeğin karnına bir tekme attı. "Defol" dedi. Sonra beni karanlık yerlerden geçirerek, o daracık avluya taşıdı, kümesin içine bıraktı. "Yaramaz, bir daha kaçma emi?" dedi. "Uzun zaman kımıldamadan kümeste kaldım." Ötekiler ara sıra gelip "Ne oldu, ne var oralarda?" diye sordular. Karşılık vermedim. Akşam yemeğini yedik. Kadın kümesi kaparken bana bakıp "Şükür iyi" dedi.

Şimdi alaca karanlıkta gözlerimin bir şey göremediği kümesin içinde, köşede büzülmüş dışarı dünyayı düşünüyorum. Tavuklar "atlasana ne var ötede?" diye durmadan gıdaklıyorlar. Ben ağaçları otları, köpeği anlatacağım sıra horoz bağırıyor: "Kesin be kancıklar, ne olacak ötede? Görmediniz mi hışırı çıkmış, işte kaçmanın sonu bu" diyor. Hep susuyorlar. "Pis, kötü yaratık" diyorum içimden, "Geberesi.."

Horoz bu dört duvar arasından hoşnut. Yiyip içip üstümüze atlamak yetiyor ona. Ama ben her zamandan çok şimdi kocaman avluların özlemini duyuyorum. Duvarların ardında o uçsuz bucaksız dünyada daha iyi tavuklar arasında, daha anlayışlı horozlarla geçecek günlerin özlemiyle doluyum. Bıktım buradan. Kaçacağım. Ama köpekler varmış, başka canavarlar varmış, olsun. Bu defa kanatlarımı açar uçuveririm, hırpalatmam kendimi onlara. Şimdi de bir şeyim yok. Yanız ensem sancıyor az az. Hele o geçsin, hele kanatlarım az daha uzasın kaçacağım buradan.

Dedikodu

Birbirinden uzak, ilk görene 'Bakarkör mü yoksa' dedirtecek kadar donuk gözlü; yaygın burunlu, kocaman ağızlı, löp etli bir oğlan bu; ama ninesinin onu göğsüne bastırıp yaşlı, ağıt okur gibi bir sesle 'Bubamın adıı, şekerin tadı!' dediğini duysanız belki çocuğu siz de sevimli bulursunuz. Deli demeyin. Beş yaşında hâlâ çişini söylemediği, camları kırmasın, sobaya yapışmasın diye gözetleyen halasının can sıkıntısından sık sık söylediği bir türküyü - 'Köyden indim şehire, şaşırdım birden bire'- ancak yakınlarının anlayabildiği gevik sözcüklerle tekrarlamaya çalışması sayılmazsa hâlâ konuşamadığı; hatır sorma gürültüsünün en yüksek yerinde iki elini çenesinin altında birleştirip 'Hi, hi, hi' diye bağırarak odadaki konuklardan en süslüsü üstüne dikleme koşup kadına -onun bu huyunu bilmeyen bir yabancıysa- korkudan donunu ıslattırdığı; arada bedeni kaskatı, olmadık yerlere düştü düşüverdiği halde salt ona deli dediklerinden ötürü Karaca Veliler evcek köyün yarısıyla küsüştüler.

Dedesi koyunlarını baytara aşılatmakla yetinmeyip otlakların sınırlarına muskalar gömdüğü gibi çocuğu da hem doktora baktırdı, hem hocalara okuttu. Konu komşu ne doktorun 'Doğarken beyni zedelenmiş' demesine, ne de hocaların sözüne inandı. Kimiler Karaca Veli'nin hovardalık çağında kaptığı söylemesi ayıp bir hastalıktan bildiler; çoğu yıllarca yaptığı muhtarlığa dokundurup 'Hak yiyende kalmaz. Çocuklarından, torunlarından çıkıyor' dediler. Komşulardan biri Koca gelin'di.

Koca gelin'in dediği:

Baktım gözleri birden göğerdi, ışıyıverdi. Oysa çoğu bozumsu, kurşun donukluğunda dururlar. 'Çakırmanda gözü; derim, bel bel.' Birşeye seviniverdi mi böyle göğerirler. Ağzımdaki çiğnem sanki tadını yitirmiş. Ne vardı söyleyecek? Gidip Fadimaba'ya anlatır bu. 'Eltim dedi ki, der, kızları eğriboyun dedi. Kırkını geçti koca bulamadı. Oğulları topal. Gelin mala geldi. Ya torunlan? Deli işte. Hak yiyende kalır mı?' Fadimaba küser bana. N'apsam? Ben mi anlatsam ondan önce? Şimdi olmaz, ikimiziz burda, kalksam heyallar. Böyle yağışsız günlerde, ikindi sonu Yavaş Ali'nin saman damının gölgesi düştü mü, bizim sokak kapısı önünde mahallenin gündelikten, değişikten kalmış; ya da kendi işine, börülce, bamya toplamaya, darısapı kesmeye gidip, erken dönmüş kadınlan toplanır. Hele gelmiye başlasınlar, kapının önü dolsun, o zaman bir şey uydurur kalkarım.

Hep önce ikimiz çıkarız buraya. Eltim ova işine gitmez. Elleri apapaktır. İnsanın burnuna burnuna uzatır; herkes öğsün ister. Morarmasınlar diye çamaşırı ılık suyla yıkar. Isınamadım ona. Kaynanam 'Küçük oğlumu şehirden everecem' derdi. Sonunda buldu bunu getirdi. Kaynım bir ince oğlandı; sakalı çıkmadan yüzü buruştu. Şimdi bakkallık yapıyor. Bunun şehirden gelmiş diye bir kasılması vardır; ısınamadım. Başkasının pişirdiğini yemez; köyde et keserler, almaz; ille Manisa'dan gelecek. Yeni gelinken Koyuncu'ya düğüne gittiydik. İnsanlar güzelim yemekler yapmışlar; bu yemez. Yanında peynir-ekmek getirmiş, onu yedi. Kaynanam, 'Bir daha mı, diyordu, bir daha mı? Töbeler olsun!' O öldüğü zaman iki kardeş anlaştılar; avlunun ortasından bir duvar çektiler, ayrıldık. Saime'ye gebeydim ben; dokuz yıl olmuştu. Adlarımız bir. Küçük gelin diyorlar ona.

İlerde, sokağın ucundan görünen muhtar odası önüne geldi bir taksi durdu. Eltim yüzü sapsarı.

— Kim ki! dedi.

Bir haftadır bu hep böyle; bir taksi gördü mü sararıyor. Aydınların İsmail Manisa'da sarhoşken birine tabanca çekmiş, polisler tutmuşlar; kapamışlar. Gelen o sanıyor. Karısıyla araları iyidir. Kimbilir İsmail'le de... Böyle sararıvermesine bakılırsa... Kuşkuluyum. Üç kişi indi taksiden, odaya girdiler. 'Bak kız, İsmail!' desem.

—İcradır, dedim. Kooperatif müdürü getirtmiştir.

Daha mahsul vakti değil ki.

— Belli olmaz. Geliverirler.

Sol eliyle kaşlarını düzeltti. Elleri apapak ya, kuruca.

— Şükür borcumuz yok, dedi.

Laf çarpıyor bana. Çarpsın. Koca köyde yılı borçsuz çıkaran kaç ev var? Çarpsın. İşte bir eli belinde Ayşe Nine geliyor. Onlar bile borçlu. Geldi, duvarın dibine çöktü; bir 'Off' çekti. Hatır sormadan.

— Bittim, dedi. Körolasılar hâlâ medet umuyorlar benden. Bittim. Çamaşır yıkadık bugün.

— Aa! dedi eltim. Katır gibi iki gelin...

Gözüne gözüne baktım. ''Katır gibi dedin ha! Ödeştik mi?' Umurunda değil. Vız gelir ona Ayşe Nine'nin gelinleri. Fadimaba başka. Söyliyecek. 'Eltim dedi ki diyecek...' Yanında kucağı çocuklu kızıyla Fatma teyzem geldi. Kaynanamın övey kardeşi bu. Kızı kocasını bırakıp kaçmış, bir aydır yanlarında. Otururken,

— Ne olmuş? diye sordu.

Ağzımdaki çiğnemi dilimle bir yana ittim.

— Ayşe Nine'ye gelinleri çamaşır yıkatmış, dedim.

Gülüştük. Bir yalancı karıdır bu Ayşe Nine. İpe iki çarşaf serdiyse adını çamaşır yıkamak koyar. Birden,

— Kızlar! dedi. Gözlerim farketmiyor, kim şu geçen?

Baktım. Yavaşça,

— Alaca Hasan, dedim.

— Ha?

— Hacıosmanların Hasan. Alaca Hasan.

— Ya! dedi. Yazık olmuş. Geçen gün geldi de gördüm. Ne kaş kalmış, ne kirpik. Yüzü kabık kabık kalkmış. Et gibi. N'oldu sana Hasan, dedim. Gün yalamış diyolar, dedi, ilâcını bulamadık. Et gibi. Yazık. Ne Hasan'dı o gençken? Karılar gördü mü onu şır şır işerlerdi. Öyle güzeldi. Demek Alaca Hasan diyorlar şimdi. Hemen de ad takarlar. Alaca Hasan. Yazık.

Bir zaman konuşmadık. Akşam sıcağı çökmüş, esintisiz. Çeşmenin yanında çocuklar sek sek oynuyorlar. Nadire bakırlarını doldurmuş, hızlı hızlı önümüzden geçti.

— Hep bakırla su taşır bu karı. Kütük gibi. Kocası iki boş teneke alamıyo mu buna?

— Yetiştiremiyodur. Herif paralan Kübra'ya yediriyormuş.

— Sahi mi kız? O da mı?

— Öyle diyorlar.

— Kaçıncı bu ayo? Daha uslanmayacak mı orospu?

Arabacı Recep'in karısı Hayriye geldi oturdu. Kucağında gözleri fıldır fıldır bir oğlan. Daha hatır sorması bitmeden çeşme yanında bir şamatadır koptu. Baktım benim büyük kız saç-saça biriyle döğüşüyor.

— Mürvet! diye bağırdım. Uslu oyna kız. Gelirim ha!

— O vuruyo ya?

Benim bağırtıma mı nedir, Hayriye'nin çocuğu ağlamaya başladı. Göğsünden bir düğme çözdü, kar gibi bir meme çıkardı, çocuğun ağzına dayadı. Eltim gözlerini dikmiş bakıyor. Göğüsleri yoktur; tahta gibi. 'Bak da gör. El kızında neler var!' Teyzem,

— Ört kız göğsünü, dedi. Geçenler var.

— Aman be Fatmaba! Kim bakacak?

— Bakarlar, bakarlar!

Fıkırdadı. Başörtüsünün ucuyla memesini örttü. Dalmış olacak. Fadimaba'yı tam yanımıza gelince farkettim. İçime bir köz düştü. Torununu

kucaklamış, sanki kendi doğurmuş dersiniz. Hemen yapıştırır mı? Baktım oralı değil. Bir tenhada söyler elbet. Fadimaba hepimizin hatırını sordu da, Hayriye'nin yüzüne bile bakmadı. Küs onunla. Hep bu oğlan yüzünden. Hayriye pus pus oturuyor, önüne bakıyor. Oysa güldürür dururdu bizi. Saime geldi,

— Te... terledim, dedi.

Sırtını elledim; ıslak. Yavrum benim! Tutuk tutuk konuşur. Anama çekmiş. Yüzünü sildim.

— Git de gölgede oyna, dedim.

Gitti Eltim,

— Aba, senin Mürvet sümük yiyor, dedi. Kaç kere gördüm; hap gibi, burnundan çıkarıp çıkarıp yiyor.

Bula bula bu kalabalıkta mı buldun söyleyecek! Hep kıskançlık. Kendi çocuğu yok. Kız daha onbirinde. Büyüyünce dünürcü gelmesin diye söyler.

—Öyledir, dedim. Amcasına çekmiştir. Kaynanam elini burnuna götürdükçe vururdu. Unuttun mu, evlendikten sonra bile yerdi! Amcasına çekmiştir.

Ötekiler gülüştüler. Gözleri bozardı; yüzü kıpkırmızı. Altında mı kalacaktım lafın? Ayşe nine,

— Değildir kız, koca adam! dedi.

— Valla!

— Bak sen. Bizim Hüsnü de çocukken kendi pisliğini parmaklardı. Görmezsem yandım. Parmak parmak. Çocuktu ama... Elini közünen yaktıydık.

Hayriye kalktı.

— Gideyim ben, dedi. Daha yemek vuracam.

Köşeyi döner dönmez Fadimaba:

— Bu vakit yemek, dedi... Sümsük kaltak. Tarhanadan başka ne pişirilir şimdi? Yaz günü, uyuza kardıracak herifi.

— Kocası iyi.

— Anca kıkırdasın dursun. Başka şey bilmez.

— Kocası iyi. Hiç döğmezmiş.

— Döğmezmiş ya!

— Aşımı hazırlamadan çıkamam ben doğrusu.

— Bizimkiler olsun da...

— Kocası iyi. Sabahlan yıkanma suyunu kocası ısıtırmış.

— Hadi kız! Değildir.

— Valla! Kendi diyo. Kalkar suyu ısıtırmış.
— Bari eliyle de yıkasın.
— Belkim yıkar da, kimbilir!
— Hi, hi, hi!
En çok eltim gülüyor. Ya, ona kim gülsün? Her sabah sayanın bacasını tüttürür, sözde su ısıtır. Kocası köse, öyle işte, ama yüzüne söylemez ki! Herkesi kandırdığını sanıyor, oysa bilmeyen yok. Neler diyorlar ardından, bir bilse! Isıttığı suyu ılıtır da hergün birkaç parça çamaşır yıkar. Birden Fadimaba'nın torunu bağırdı. Gülenler sustular. Ninesi eliyle altını yokladı. Çişini edince böyle bağırmış. Teyzem sordu:
— Çocuk nasıl, bi türlü mü?
— İyi bu sıra, iyi. Düşmüyo. Güdüklerin Emine deli demiş. Deliler kaçırsın kızını. Nankör kan! Çökelek derdi çökelek verirdim. Yeni tutunmuş yoğurdu bozardım onun için, eli boş dönmesin diye. Deli demiş. Gelirdi de bizimkinin has kahvesinden pişirirdim.
—- Nankörmüş.
— Buncacık masuma deli mi denir?
— Dostunu düşmanını bilmez ki insan, dedi eltim.
Bana bu laf. Sözde Fadimaba'ya söylüyor ama gözleri bende. Göğermiş. 'Sen dur, sen. Bir oyun edeyim sana da bakalım beğenecek misin?' Birden rahatlar gibi oldum. Ağzımdaki çiğnem gene eski tadında. Dudaklarımı açmadan ağır ağır çiğniyorum. Anlamasınlar. Bir bilseler! Sakız sanıyorlar. Bir bilseler! (Akşamüstleri '- Ana, dayıma yemek götüreyim mi?' derdim. '-Bu... buban diyar kız. Na. napanz so.. sonra!' Annem kekemeydi. '-Duymaz derdim. -Kim söyliyecek ki!' Babam dayımı sevmezdi. '-Esrar çekiyormuş,' derdi. 'Bütün itlikler üstünde. Görmeyeyim onun yanında sizi. Bacaklarınızı kırarım.' Anam çanağı kapatır bir beze sarardı. '-Dü... dünkünü bu beze sa.. sar da getir' derdi. Yolda yüreğim küt küt vururdu. Dayım eskiciydi. Neden o dükkâna sanki hep kış günleri girmiş gibiydim? İçerisini dolduran duman ıslanmış pabuca, tavlanmış tütüne kokardı. Ben orayı en çok öyle dumanlıyken severdim. Dayım her sefer '-Vay kızıma, kızım gelmiş!' derdi. Kucağındaki eski pabucu masanın üstüne bırakır beni alırdı. '-Gelip giderken görmesin seni.' '-Görmez Ovada o.' Ağzına yakın sakalı, bıyığı sapsarıydı. Çok eskiden babamla aralarının açık olmadığı zamanlar sakalını burnuma sürtermiş. Ben gülermişim; Boyuna gülermişim. Yatağı hasıra sarılı dükkânın bir köşesinde dururdu. Bana hep ıslakmış gibi gelen bu vişneçürüğü taban tuğlaları üstünde, bu sıvaları kabarmış duvarlar arasında

yatarken üşümez miydi? Sorardım, '-Alıştım kızım' derdi. Önlüğü kirden kapkaraydı. '-Dayı, büyüyünce önlüğünü ben yıkayacam senin.' Gülerdi. '-Hele büyü de, derdi, hele büyü.' Sol eli saçlarımın altından ensemi okşardı. Öteki eliyle çekmeceden o zamanların kocaman on kuruşlarından birini alır bana uzatırdı. İstemezdim. '-Al, al hadi!' Cebime kordu. Utanırdım. '-Para için değil dayı, para için değil' demek istercesine sarılır sakalını öperdim. Başını geriye çeker. '-Kokar kız sakalım derdi.' '-Olsun!' Öperdim. Tütün kokardı...)

— Koca gelin, ne daldın?

Toplandım.

— Hiç, dedim, hiç!

Sokakta, gün ışığında pembemsi sarı bir toz bulutu asılı. Vakit geç olmuş; sığırlar otlaktan dönüyor. Kadınlar dağılır artık. Fadimaba karşımda. Kucağında oğlan gözlerini belertmiş hiç kırpmadan göğe göğe bakıyor. Zili mi var delinin? Dediysem dedim, doğru değil mi hepsi? Kocası hak yimemiş mi? Eskiden köyde koza pamuğu ekilirken pamuk alır, tiftirir, şehre gönderirmiş. Bizimki tam bir ay arabayla pamuk taşımış da hakkını alamamış. Bari beygirin hakkını verse! Vermemiş. Ama olmaz, bana küsmelerini istemem. Önümüz kış. Hüseyin kahveden dönmek bilmez. Geceleri onların evde toplanırız. Darı patlatırlar, oyun çıkarırlar. Ne yaparım yalnız?

— Zehra, ne var ağzında kız sesin? Her gün çiğner durursun.

— Sakız ayo teyze, sakız! dedim.

— Ne bitmez sakızmış o öyle. Bir gün kafanı tutacam; parmağımı kanırta kanırta sokacam ağzına; çıkaracam bakalım nasıl sakızmış o bir görelim.

— Nasıl olacak teyze, baya sakız işte.

Gülüştüler. Yoksa biliyorlar mı? Sanmam. Bilseler şimdiye dek anlardım. Bir bilseler!

Küçük gelin'in dediği:

Kalkıp dünküne benzer yeni bir güne başlamakta ne var? Gene, sayanın bacası tütsün diye ocağı yakıp, dışı isten kapkara tenekedeki geceden doldurulmuş o lüzumsuz suyu ısıtmayacak mıyım? Başkaları bizi, baca dumanı gibi, dışarıya bıraktığımız belirtilere göre tanırlar. Akşamüstleri eltimin kapısı önünde toplananların çoğu bana '-Çocuk korkusu yok. Ne olacak, sarılır sarılır yıkanırsınız' derler de ben utanıyormuşum gibi başımı eğerim; bakmam. Gözlerinde gerçeği, bilen alaya bir ışık görmekten

korkarım. Ayda bir, bilemedin iki kere bu ısınan suyun gereken işte kullanıldığı olur. İdare lambasının titrek ışığında, yüzüme yakın, kocaman iri iri açılmış, korkulu gözlerini, sessiz kıpırdayan dudaklarını görürüm. Kollann hoyratlığı beceremiyen pörsük sarılmaları sonundaki o yapış yapış, gerçek kirlenme! (Nişancıpaşa mescidinin arkasındaki küçük, eski mezarlık gun ışığında sanki değişir, geceleri içime acaip ürpertiler salan kocaman sarıklı taşlar başka bir dünyanın korkunç yaratıkları olmaktan çıkarlardı. Aralarında saklambaç oynardık. Nereye saklansam Binbaşının Orhan da gelirdi. Hoşlanırdım. Çoğu üstü mermer kapaklı çukurlardan birine inerdim. Sanlır öperdi. Birgün elimi aldı, orasına götürdü. Boyuna öpüyordu. Parmaklarımda bir ıslaklık, bir yapışkanlık. Baktım: İrin gibi '-Ne yaptın? Pis!' Hıncımdan ağlıyordum. '-Değil kız, sus! Pis değil!' Kaçtım. Bütün gün elimi yıkadım durdum.) İlle şu iğrenç yarım gecelere dayanamıyorum. Böyle yanyana, kıpırtısız yatıp uyuduğumuz gecelerden yakındığım yok. O hiç horlamaz; nezle olmaz. Önceleri uyandıkça bir ölünün yarımda yatıyormuşum gibi ürperir; yüreğim küt küt, kulağımı yüzüne yaklaştırır; o belli belirsiz solumayı duymadan rahatlıyamazdım. Artık alıştım korkmuyorum. Kışın sokak kapısını kilitleyip sobanm ardındaki minderde, yaz öğleleri bu yatakta uzanıp kendi kendimle kaldığım zamanların avuntusuyla yetinebilirim. (Babamın öldüğü yıl mıydı? Kasapların Şükran abla '-Ne o kız, gözlerinin altı morarmış? Topuklarınla mı oynuyorsun?' demişti. '-Nasıl oyunmuş o? Bilmiyorum.' Yalnızdık. Yavaş sesle, yüzümü kızartan şeyler anlatmıştı.) Köyde, başka kadınlar çoğu nalın giyerler. Topuklan çatlaktır, karadır. Ben nalın giymem; arkaları kalkık terlik giyerim. Topuklarım bana yeter. İlle karnımda, bacaklarımda gezinen ellerle başlayan '-Yapma!' '-Niye kız? Dur' '-Yapma.' Tedirgin edici bir istekle bana İsmail'i daha çok düşleten şu iğrenç yarım geceler olmasa. Zarar yok, salt başkalan dumanımızı görsünler diye ocağı yakayım, bacamız eltiminkinden önce tütsün. Çeşmeye, sabah suyuna gelenler bizi yıkanacak sansınlar. Biliyorum sabahları mahallenin gözü bizim bacadadır. Piren süpürgesini hışırdatmaya çalışarak ağır ağır avlu süpürürken dışarıdakilerin ona baktıklarını görür gibi olurum. Kocam bir çalar saatla uyanmışçasına hep gün doğarken kalkar. Kahvaltı etmez. Öğle yemeğine, akşam yemeğine, bir de uyumaya gelir eve. Yazın bütün köyün ovaya döküldüğü iş zamanı, alışverişin yalnız sabah-akşam yapıldığı günlerde bile dükkânı kapamaz. Varsa yoksa dükkân! Çıkarken göz ucuyla ocağa bakar. Artık bu ocağın neden yandığını biliyor. Yıllar önce bir kere '-Ne bu hergün çamaşır! Yazık

değil mi oduna?' demişti de yüzüne bir bakmıştım. Oymuş, bir daha demedi. İşte yanımda, sabah serininde üstümüze çektiğimiz çarşafın altında arkası dönük, solumadan yatıyor. Bugün kalkmasam; yatsam dursam! Gene, ısınan suyu ılıtıp daha kirlenecek kadar giyilmemiş birkaç parça çamaşırı yıkamayacak mıyım? Ben de onlar gibi kirlileri biriktirip haftada bir, perşembeleri, çamaşır yıkamak istemez miyim? Ama olmaz; her sabah ısınan suyu dökemem. Utanırım, dökemem. Ellerim bozulmasın diye ılıtırım. Ayaklarımdan, ellerimden başka neyim kaldı? İsmail bakar. Evlerine gezmeye gittiğimde, kimi akşamlan onları sofra başında bulurum. Yemek yerken gizliden ellerime bakar. Aklından neler geçer acaba? Benim düşündüklerimi bilir mi? İki haftadır yok. Tabanca çekmiş birine; kapamışlar. Nazife'ye şaşıyorum Nasıl üzülmez? '-Çıkar, gelir' diyor. Dün bir ara eltimin evinden sesi geliyordu. Yoksa o da mı düşman kesildi bana? Dostumsa ne işi var orda? Eltimin yaptıklarını bilmiyor mu? Anlatmadım mı ona? Yatsam, hiç kalkmasam! Kalkıp düşmanlıklarla dolu bugüne başlamakta ne var? Gene, kol duvarının ardından eltimin o kahredici öksürüklerini işitmeyecek miyim? Bunlara öksürük denmez. Kendini sıkarak, ciğerlerinden gücün çıkarılan 'Öh, hööö'ler. Kimbilir bu yapma öksürüklerde, anlamaktan çekindiğim ne korkunç şeyler gizlidir. Yoksa bir bildiği mi var? Onun durmadan cıgara paketlerinin kâğıdını çiğnediğini herkes biliyor. Cuma günleri pazar dağılınca, ortanca kızına on kuruş verir cigara paketi toplatırmış. '-Ocak tutuşturmak için' dermiş kıza. Oysa sakız gibi çiğniyor. Gübreli, balgamlı kâğıtlar! İğrenmeden nasıl çiğner? Ya son yaptığı? Gitmiş Fadimaba'ya; kızı için, torunu için söylediklerini sanki ben söylemişim gibi anlatmış. Bir hafta önce evlerine şöyle bir uğrayayım dedim de Fadimaba beni kapıdan kovdu. Yüzü sapsarı '-Git karııı! diye bağırdı. Hangi yüzle geliyorsun bu eve? Eğriboyun kızın, deli çocuğun evi değil mi bu? Herkese ağzını yayarsın; bir de utanmadan gelirsin. Git!' Yeminler ettim; ağladım. Kim inanacak? '-Demışsındır sen! Demişsindir.' Bir haftadır her gün kuşluğa yakın eltime geliyor; bana duyurmak için bağıra bağıra '-Koca geliiin! Mahallenin şenliği! Kahve getirdim bak; pişir de içelim' diyor. Hıncımdan ağlıyorum. Beni kahretmek için nasıl elbirliği etmişler! Ne yaptım onlara? Aralarına isteye isteye mi karıştım? Bir otobüs dolusu gelip beni bu köye kendileri getirmediler mi? (Babam ölünce evde alışılmadık bir kıtlık başladı. Annem dikiş diker; ben nakış işlerdim. Kızkardeşim bir kamyon şoförüyle kaçtı. Bir daha haberini alamadık. Nişancıpaşa'daki evi sattık; bir küçük eve taşındık. Nakış işlerken

aklıma hep babamın sözleri gelirdi: '-Ah sizler! Ne olacak sizin haliniz?' Kurşunluhan'da manavlara sebze, yemiş dağıtan kabzımallardan biriydi. İçerdi. Kumar da oynarmış. Kimi geceler gözleri kıpkırmızı, göğsünü yumruklar. '-Ah sizler! derdi. Ne olacak sizin haliniz?' Göğsünü yumruklardı. Ben üzülür, ağlamaktan bile korkardım. Sonra beni bu köyden istediler. Annem '-İyi insanlarmış; sordum' dedikçe ben başımı eğer '-Köye gitmem' derdim. '-Köy dediğim şuracıkta. Yakın. İyi insanlarmış.' Başımı kaldırmaz, üzülmeyeyim diye bir türlü söyleyemediğini bildiğim 'Şehirden bir isteyen yok ki' sözünü bakışlarında bulmaktan çekinirdim. Gizli gizli ağlardım. Kocamı önce nikâhta gördüm. İnceydi, yüzü güzeldi. Bir otobüs dolusu gelip beni aldılar. Yılına varmadan annem öldü. Sonra kaynanam, sonra oğlum...) Neden herkes bana düşman? Artık akşam üstleri eltimin kapısı önüne çıkamıyorum. Yatsam, kalkmasam! Gene, göçmen bulamacıyla ekşili köfteyi, sanki biribirinden ayrı şeyler değilmişler gibi, aynı ilgisizlik, aynı sessizlikle çiğneyip yutan bir erkeğe çeşitli yemekler pişirmeyecek miyim? Bütün bu çamaşır yıkamalar, ortalık süpürmeler, yemek pişirmeler lüzumsuz işler değil mi? Bir nakışlarım kalıyor bana. Nakışlarımı severim. Oturur uzun kıllı, dik boynuzlu tekeler işlerim. Ötekiler bakıp gülerler; '-Nasıl teke bu ayo? Teke boynuzu kıvrık olur' derler. Oysa ben tekelerimi boynuzları öyle uzun, dimdik olduğu için severim. Ama bütün gün nakış işlenmez ki! Neden çekemiyorlar beni? Şehirden geldiğim için mi? Onlar gibi nalın giymediğim, her sabah çamaşır yıkadığım, düğün yemeği yemediğim, köyde kesilen etlerden almadığım için mi? Eti eskiden de sevmezdim. Nasıl zorlardı babam! (Ekmeği yemeğin suyuna banıp yiyordum. Babam '-Şu kıza doğru dürüst yemek yemeyi öğretmeli' dedi. Ağzıma eti tıktı. '-Çiğne!' Çiğnedikçe büyüyordu. '-Yut!' Yuttum. Boğazım değil, gözlerim acıdı. İçimde bir karışma, bir kabarma! Sonrasını bilmiyorum.) O günden beri kıymadan başka et yiyemem. Cumaları köyde pazar kuruluyor. İnsanların, arabaların kaldırdığı tozun içinde, yolun bir kıyısındaki sehpalara asılı etlerin üstüne uzun kıçlı arılann, karasineklerin birinin konup birinin kalktığını görürüm de nasıl alırım o etlerden? Ya düğün yemekleri! Giriş-çıkışların insana bitmeyecekmiş gibi geldiği kapı altlarına sıralanmış kazanların yanındaki tepsilerde parça parça doğranmış etler yığılıdır. Kimi bir kadın bağırır: '-Pissst! Koşun kız! Kaptı gidiyo. Hırsız kedinin ağzından kurtarılan et, bir kabak suyla yıkanıp, ötekilerle birlikte kazanın içine atılır. Sonra sofralar kurulur. İnsanın ağzını yırtsın diye yapılmışçasına büyük, iştah kesici bir

koyu kavuniçine boyanıp kara çiçeklerle sözde süslenmiş yassı tahta kaşıkların saplarını tutan kirli tırnaklı ellerin bakır sahana uzanışlarındaki telâş, doymazlık içimi kabartır; yiyemem. Ben de onlar gibi aldırmasam; ama elimde değil, yapamıyorum. On yıldır düşmanlıkları günden güne artıyor. İğneli laflar ediyorlar; üzüntüden başım ağrıyor. Oğlum ölü doğmasaydı, şimdi sekiz yaşında olacaktı. Günler onunla dolu geçerdi. Avunur giderdim. Karnımı yarıp almışlar. Yalnız beni taksiye bindirdiklerini hatırlıyorum. Doktor '-Kalçaları dar' demiş. Hastaneden çıkarken bana artık çocuğum olmayacağını söylemişti. Ölü doğmasaydı! O zaman belki böyle sık sık İsmail'i düşünmezdim. Bir umudum onda. Kocama kaç kere söyledim. '-Olmaz, diyor. Yapamam. Şehir yerinde mahvoluruz.' Korkuyor. O korkmaz. Beni çepeçevre kuşatan bu düşmanlıklardan bir o var kurtaracak. Hele bıraksınlar; köye gelsin, bir tenhada bulup söyliyecem. Acaba? Olmazsa yazarım. 'Al, götür beni burdan, derim. Birşeyini eksik etmem. Çocuklarına bendenmişler gibi bakarım. Nereye olursa olsun; ille buradan kaçalım. Götür beni.' Ya gülüp geçerse? Evi var burda; motoru, tarlaları var. Yoksa herkes ölünceye dek bu köyde yaşamak zorunda mı? Arada birinin ayrıldığı duyulunca, kadınların öyle bir güvenle '-Kocaçeşmenin suyundan içmiş. Döner dolaşır gene gelir' demeleri vardır, insanı ürpertir. Belki de herkes, hergün dünküne benzer uzun bir güne uyanıyor. İşte dışarda hava ağarmış. Kalkmalı; her günkü gibi ocağı yakmalı. Ötekiler dumanı görsünler de '-Küçük gelin daha yaşıyor' desinler.

Fadimaba'nın dediği:

Hatçeduduuu, mezarından kalk da, sözümyabana, şu şehirden aldığın gelinin yaptıklarını bir gör bakalım, beğenecek misin? Tutmuş, buncazıma deli demiş. Şaşırmış gelinin, Hatçedudu, şaşırmış; sözümyabana, kapı mandallarını sabınlı bezle silermiş! Ayakyoludan çıkınca hamamlıkta yıkanırmış; yumurtaları önce sabunlar da öyle kaynatırmış. Sabın mı dayanır bu karıya? Sözümyabana, ya oğlunun dükkânı olmasaydı? Yaktın Hasan'ının başını, yaktın! Kız mı yoktu koca köyde? '-Kibar oğlumu şehirden everecem' dedin de başka demedin. Daha görücü gittiğimizde '-Gel, etme Hatçedudu; gökgözlü bu kız, hayır gelmez!' demiştim de dinlememiştin. Ettin mi edeceğini? Sözümyabana kız mı yoktu? Biri gelip söyledi, geçenlerde benim Kâmile için eğriboyun demiş. '-Gözlerim aksın ben dediysem. Eltim dedi' diye yeminler etti; ağladı. İnanmadım, kovdum. Gene de kızamadım ben, '-Varsın söylesin' derdim ama ya buncazıma deli

demesi! Ya Hatçedudu, sözümyabana, deli diyorlar torunuma. Dilerim deliler kessin yollarını da ödleri çatlasın 'su' diyemeden gebersinler! Bütün köyün karısı ağızbirliği mi etmiş Hatçedudu? Hiç mi hasta çocuk görmemişler? Neleri büyüttük biz! Kendiminkileri geç, buncâzımdan önce doğan iki kızda bayılma huyu yok muydu? Geçti işte; ikisi de, sözümyabana kazık gibi. Bununki de geçecek elbet. Soma hocası '-Bılaşık akağına çişe tutmuşsunuz; uğramış. Vakti gelince geçer' demişti Üç yıldır köye gelenler bir yana, nerede bir hoca salık verseler taşıdık durduk. Okurlar okurlar, muska yazarlar. '-Geçecek' derler. Bunun yüzünden görmediğim yer kalmadı Yeryüzü insan dolu, Hatçedudu. '-İzmir'de bir ermiş kız var. Doktorluk mu, hocalık mı söyler' dediler. Gittik. Gidinin çişlisi! '-Bu hastalık geçmez' demesin mi! Sözümyabana, neresi ermiş bunun? Aksakallı hocalardan iyi mi bilecek? Geçen yıldı, Yavaş Ali'nin tanıdığı bir hoca varmış Manisa'da; '-Nefesi keskin' dediydi. Götürdük. Komşulardan bir küçük kız çağırdılar. Önüne bir tas su koydu kızın; içine baktırdı. Bir şeyler sordu. Sonunda '-Bu çocuğun hastalığı geçici, dedi. Bir ay okumam gerek; ama okunurken sudan geçmeyecek.'Eh ne yapalım? Manisa'yla aramızda Gediz Çayı akar. Karısıyla geldiler, bize yerleştiler. Helâl-hoş olsun bir ay yiyip içtiler. Giderlerken Veli efen yüz lira vermiş. Sözümyabana, yüz lira bu, Hatçedudu, yüz lira! Bari iyileşse... Ak sakallı bir adamdı. Karısı bize yaşıt. Geldikleri gün Veli efen gelinle beni bir kıyıya çekti, '-Bakın ha, çamaşırdan yılıp tek yatak sererseniz kırarım kafanızı. İki yatak serin, rahat yatsınlar' dedi. Gece karısı gelini çağırmış; suratı bir karış, '-Ne bu? demiş. Kırk yıllık kocamdan ayrı mı yatacam ben?' Yatağın birini kaldırtmış. Gelin anlattı da gülüştüydük. Sabahı hocayla karısı Yavaş Ali'lere geçince, bizimkinin bağırtısına koşuştuk. Odanın açık kapısı ağzına dinelmiş. '-Kıran giresiceler! Ne dedim ben size?' dedi. '-Bağırma, dedim. İstememiş.' '-Kim istememiş?' 'Karısı.' Gözlerini açtı; yutkundu. '-Vay anasını be!' dedi. '-Ya! dedim. Böyle işte.'Güldü. "Şimdi soracak" diye düşündüm. Yanımızda gelin olmasaydı sorardı.' -Vay anasını' dedi. Kendi odasına yürüdü. Camiye gitmese, sözümyabana, bütün gün odasından çıkmayacak. Kimi kapıya yanaşır, dinlerim. Mırıl mırıl okur da okur. Veli efen bir değişti, sorma. Sakal koyverdi. Evden camiye, camiden eve. Sözümyabana, durmadan kaza namazları kılar. Köye konuk gelen hocalar bizim evde barınırlar. Eskiden sarhoşların yattıkları odalarda şimdi hocalar yatar. Neyse, hocalar bitürlü; yastık sargılarına kusmuyorlar, kapı ardlarına işemiyorlar. Gene de evin işi bitmek bilmez. Bereket gelinim iyi Hatçedudu,

gelinim iyi. Iş bitmek bilmez. Arada iki kızını alır da bamya, börülce çapasına bile gider. Çocuğa bakacak vakti yok. Buncazıma kimi ben bakarım, kimi halası. Gelinim iyi; koğusunu etmem. Pek sıkıldı mı laf çarptığı olur. Oğluma kusurunu bile bile gelmedi mi? Koğusunu etmem ben, iyidir. Eh, sözümyabana, başkalarının gelinlerine bakınca... Al işte senin küçük gelin. Neler diyorlar bilsen! Yalansa günahı boyunlarına, Aydınlılann İsmail'le söylüyolar. Bir Kâmile dese inanmam, söyleyen çok, Hatçedudu, çok. Yaktın oğlunu yaktın! Hep işsizlikten. Anam derdi ki '-Bi karının aklı ya işte olur, ya...' derdi. Ben olsam Hasan'ın yerine, beş dönüm pamuk eker, eline çapanın sapını tutuşturur '-Dayan' derim elleri apakmış, inceymiş! 'Hadi, derim, dayan! Beş dönüm pamuğu beş günde çapalasın da gör bakalım, sözümyabana, aklına başka şeyler gelir mi! Gör bakalım kapı mandalı siler mi, yumurtaları kaynatmadan sabınlar mı? Hep işsizlikten. Yaktın oğlunu, yaktın! Mezarından kalk da gör, yüzü yaşlanmadan buruştu. Benim Ali'mle yaşıt değil mi? Ali turp gibi daha. Ayağı sakat ama bütün gün işçilerin başındadır. İşlerimiz iyi, Hatçedudu, iyi. Veli efen içkiyi bırakalı işler düzeldi. Bir derdimiz bu çocuk. Ağzıkaralar duymasınlar, Manisa'da Hacasan'ın doktoruna gösterdik; hap verdi. Bunlardan mı, yoksa içtiği muskalı sulardan mı, hanidir düşmüyo. Üç yıldır buncâzıma içinde muska ezilmiş su içiririz. Kapkara olur su. Ne çok yazarlar bu kâğıtların içine! Neler bulup yazarlar, şaşarım. Bir iyileşse; sözümyabana, bir 'Böyükanne' dese! Ah Hatçedudu, şuramda bir köz var yakıyo! Bir kere 'Böyükanne' dese. Pişi tavaları dizecem ocaklara, lokmalar dökecem; çığırıcam bütün köylüyü, gelsinler, doyunca yesinler! Bir kerecik 'Böyükanne' deyiverse.

Yük

Göç zamanı deniz kıyısında toplandık. Son gelenlerdendik biz, neredeyse akşam oluyordu; kıyı göz alabildiğine kalabalıktı. Bizlerden başka sürüyle kırlangıçlar da vardı. Havalanma işareti ertesi sabah verilir sanıyordum. (Aslında işaret falan değildir bu. Bildim bileli güneyden kuzeye, kuzeyden güneye yılda iki kez bu büyük denizi aşarız; hiçbir sefer işaret verildiğini duymadım; sırası gelince birlikte havalanırız. Nasıl olur bu, bilemem... Anlaşılan bütün bunlar kimselerin bilmediği eski zamanlarda düzenlenmiş.)

Yeni eşimle yan yana yüksekçe bir kayaya tünedik. Pek yorgun değildim; birkaç yerde, su kıyılarında dinlenmiştik. Kuzeydeki köyden sabahleyin gün doğarken çıkmıştık; sağlığım yerindeydi, sevinçliydim. Bir yaştan sonra duymadığım bir kıpırtı vardı içimde; yeni bir yaşam, bir serüven kıpırtısı: Dört günlük eşimle güneye gidiyordum. Yolda ona alıkça bir gösterişe bile kalktım. Öğle sonu yoğun havadan yukarlara, güneşe doğru, başım dönünceye dek yükseldim; o baş dönmesiyle yükseklerde uçtum bir süre; tüylerim bedenimden ayrılıyor gibiydi; sonra kanatlarımı, bacaklarımı koyverdim, kendi yelimin uğultusuyla iniyordum, bir nokta gibiydi eşim, yaklaştı, büyüdü, hızla geçtim önünden, yeryüzüne doğru, toplanıp döndüm, yanına geldim. "Ne güzel!" dedi. Yüreğim çarpıyordu.

Kayanın üstünde yan yanaydık. Sol bacağımı indirip sağımı kaldırdım. Yedek yiyeceğimi azar azar ağzıma çıkarıp yemeye başladım. O da yiyordu. Yolculuğa boş kursakla çıkmak gerekirdi; yarım gün uçtuktan sonra minimini bir böcek bile taş gibi ağırlaşırdı. Bir kurbağa budu aldım gagamın ucuna, ona uzattım; nazlanmadan uzandı. Gözleri karaydı. Başını sağa çevirdi yavaşça. Güneş denize batıyordu.

"Sakın sönmesin?"

"Sönmez," dedim.

Sorması hoşuma gidiyordu. Öteki pek sormazdı. Becerikli bir dişiydi. Fırsat buldukça yakın yuvalardan çalı çırpı, paçavra aşırırdı. Yakalandı mı kıyasıya dövüşürdü. Kuzeydeki köyde bir cami üstünde sekiz yuvaydık ve her yerde olduğu gibi komşular arasında sürekli bir didişme vardı. Bu yüzden mi bağlıydık birbirimize? Bunca zaman bozulan yuvalarımızı birlikte yaptık, yavrular büyüttük, uçurduk. Sevişirdik. Zamanı geldiğinde her gün her gece sevişirdik. Ayaklarını sımsıkı basardı yere, kuyruğunu

kaldırır, bırakırda kendini, boynunu öper ısırırdım, uzun uzun, bağıra bağıra yapardık bu işi.

Sekiz gün önce kayboldu. Akşamüstü yuvaya döndüğümde yoktu; durgun gecede kulağım bir kanat sesinde bekledim; arasıra çağırıyordum. Komşulardan biri, "Yeter!" diye bağırdı. Doğruydu. Ertesi gün ovada aradım, ama üzgün değildim; bir rahatlık duyuyordum; yalnızlığın, sorumsuzluğun rahatlığı. Bir de arasıra gelen bir korku, komşular, "Niye bir eş aramaz bu" der gibi baktıkça. Geleneklerimiz sağlamdır. Bir gün köyün alt başında yalnız kalmış bir dişi olduğunu söylediler. Tek katlı bir evin bacası dibinde bir yuvadaydı. Az öteye kondum. Bakıştık. "Nasıl da gençsin," dedim. "Evet." Bir dengini bulman gerek. "Hayır. Burada mı kalacağız?" "Olmaz," dedim. Uçup yuvama döndüm. Az sonra o geldi caminin üstüne. İnce, güzel; ağır ağır yürüyordu bana doğru. "Dur! Güneyde bir dengini bulursun yakında. Yaşlanıyorum ben artık." "Biliyorum." Yanıma geldi. "Burada mı kalacağız?" Akşamüstü onun yuvasına gittik. Kalabalık istemiyordum.

Sabah gün doğarken çıktık ordan. Yarın...

Uyandığımda hava ağarıyordu. Yakından, uzaktan ötekilerin sesleri geliyordu. Kanatlarımı açıp gerindim. O da uyandı. "İyi misin?" "Evet." "Ya sen?" İyiydim. Az sonra hava iyice ağardı. Birden bir sessizlik oldu. Başımızı yukarı kaldırdık, bekledik. İşaret verildi (mi). Uzaktan o bildik hışırtı duyuldu; kanat sesleriydi. Havalandık ve deniz üstünde akşama dek sürecek uzun yolculuk başladı. Yeterince yükseldikten sonra güneye yöneldik. Telaşsız, çabasız, tekdüze uçulurdu. Denize bakmamak, özellikle denize inmemek gerektiğini bilirdik, ama denize inmek zorunda kalsak ne olacağını bilmezdik. Etimizle bilirdik bunu.

Sıcaktı. Öğleye doğru belime ağır bir şey kondu. Gözucuyla baktım; bir kırlangıçtı.

"Hayrola?" dedim.

"Hayırlar. Birlikte geçeceğiz karşıya."

"Olur yüzsüzlük değil," dedim öfkeyle, "şimdiye dek görülmemiş bir şey. Bu yolculuk tek başına yapılır."

"Öyleydi. Her yıl binlerce alık kırlangıç güç bela aşar bu denizi de böyle bir kolaylık kimsenin aklından geçmez. Bunu ilk düşünen benim. Sıcağın etkisiyle olacak, az önce geldi aklıma."

Kızmadan bir kurtuluş yolu düşünmem gerekti. Eşimden bile bir yardım bekleyemezdim. Uçarken başımı geriye çeviremezdim. Uzun süre

uçtum. Yoruluyordum. Birden ters dönüp silkindim. Tırnaklarını etime geçirdi.

"Bana bak kocakafalı, beni düşürsen bile gelip yine konacağım sırtına. Boşuna yorma kendini," dedi.

Doğruydu. Güneş batıya devrilmişti ama sevinemiyordum. Bir daha denedim.

"Çok ağırsın. Kıyıya değin taşıyamam seni, birlikte düşeceğiz."

"Bana göre hava hoş; sen düşersen gider bir başkasının sırtına konarım. Bak, sizinkilerden biri daha düştü."

Kurtuluş yoktu. Binlerce soydaşım arasından niye beni seçmişti bilmiyordum; ama seçildiğim belliydi; ben taşıyacaktım bu yükü. Konuştukça daha ağırlaşıyordu sanki. Yuvalarını, eşlerini anlatıyordu.

"Sizinkiler boyuna düşüyor."

Kötü olduğunu bile bile ağzımı açtım. Güçlükle soluyordum. Boğazım yanıyor. (Kurtuluş inmekte mi? Hayır, düşersem bilmeden düşeyim.) Eşim sağ ilerimdeydi; gittikçe yabancılaşıyordu. Kendi kanatlarım bile. Güneş bir kavak boyu kalmıştı denize. "Boyuna düşüyorlar." Birden karayı gördüm. Bağırdım. Başkaları da bağıröı. Telaşla uçuyordum. Kara yaklaşıyordu. Yaklaştı. Kumsala yüzlercesi inmişti benden önce, sere serpe. Sırtımdaki yaratığı duymuyordum artık. Kanatlarımı, bacaklarımı koyverdim; aralarındaki bir boşluğa indim, tökezledim. Doğruldum, ağzımdan kumlar dökülüyordu, bacaklarım bitkindi. (Duramayacak mıyım? Olmaz bu olamaz; düşmemem gerek, ayakta kalmam gerek.)

KENTTEN

Yaşanmaz

"Kalk, kalk" diyordu biri, duyuyordum. Sol yanağım yanıyordu. Adamın vurduğu yanağımdı bu. Kolumdan tuttu kaldırdı. Gücün doğruldum. Beş altı kişi durmuş, bana bakıyorlardı. Bir de çocuk vardı. Tümünü gördüm bir bakışta. Gözleri şakıyordu. Geçen gün sucuk aldığım bakkalın gözleri geldi aklıma. Dayanamayacaktım; kahderici bir sıkıntı vardı içimde. Birden hatırladım. Eve varınca kendimi öldürecektim. Rahatladım. Dikilenlerden biri:

— Sulanır mısın herifin karısına!.. dedi.

— Yalan! dedim, kaygısızca.

— Susun be! dedi. Ne var gülecek? Dağılsanıza siz.

Üstümdeki tozları silkiyordu eliyle. Tanımadığım biriydi. Önce çocuk yürüdü; sonra ötekiler. İkimiz kaldık yalnız. Üstümdeki tozları silkiyordu boyuna. Yüzüm yanıyordu.

— Ben Ali'yim, dedi. "Ali'ymiş."

— Bir Ali vardı Manisa'da…

— Buralıyım ben, dedi.

Şimdi sokaktan geçenler bana bakmıyorlardı. Yediğim yumruğu görmemişlerdi.

— Eyvallah, dedim.

Gidecektim. Kolumdan tuttu.

— Olmaz. Kan var yüzünde. Şuracıkta odam, gel de silelim, dedi.

Yürüdük. Tahta basamaklardan çıktık. İkinci kattaydı odası. Yalnız yaşadığı belliydi. Duvarda bir genç kadın resmi vardı. Sarı saçlıdır diye düşündüm. Yüzümü ispirto ile silerken sordu:

— Niye vurdu sana?

Anlattım. İşten dönüyordum. (Orada olanları anlatmadım. Her günkü gibiydi. Bir özelliği yoktu bugünkülerin. Ama ben bugün vermiştim kararımı. Eve gidince kendimi öldürecektim. Bunları söylemedim.) Karşıdan geliyordu kadın; eski bir tanıdık gibiydi. Oysa hiçbir kadınla tanışmışlığım yoktur benim. Yol ortasında durakladım. Yanındaki adamı görmemiştim. Sol yanıma vurdu. İşte bu.

— Hergele, dedi. Karı oldu mu yanlarında aslan kesilirler. Dişine göre bulmuş seni.

Kısa boyluyum ben. Bücürüm. “Bacaksız” derdi babam, kızardım. Ama ona kızmadım. Kalktım.

— Aldırma, dedi.

Aldırdığım yoktu. Çıktım. Manavların önünde domatesler, dolmalık biberler yığılıydı; sonra kocaman ak benekli, donuk yeşil karpuzlar. Bunlar ötekiler içindi ben başkaydım. “Sen başkasın” derdi öğretmen; başı benim söylemeyeceğimi bildiği bir sözü kaçırmaktan korkuyormuş gibi öne eğik, sağ eli kulağında, gözleri kısılmış, yüzünde belli belirsiz pis bir gülüş “Değil mi filozof?” Ötekiler gülerlerdi; çın çın öterdi sınıf. Utanırdım.

Yine utanıyordum. Kira isteyen bu yıpranmış kadın elinin arsızlığına –yüzüne bakmazdım– yıllardır alışmam gerekirdi, ama olmuyordu. Her ayın birinci günü madam ‘salon' dediği bu kara tahtalı, loş, isli, pişmiş soğan kokulu yerde, kapıya yakın bir koltuğa oturmuş, kiracılarından para toplardı. Üç onluk bıraktım eline. “Al bakalım; hakkınmış gibi ye!” demişti mutemet, aylığımı verirken. Tam o zaman mı istemiştim ölmeyi yoksa? Ağustos böceğinin sözü kafamın diline o zaman mı takılmıştı. “Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.” Ötekiler bana tuzlu kahve içirdikleri zaman bir mutemet kalırdı gülmeyen. Gözlüğünün üstünden bakardı.

Odam alacakaranlıktı. Işığı yaktım. Perdeler inik, bir de kapı sürgülü oldu mu kendi ülkemdeyim burda. Yeğindim, sivrisinek gibi. Tavana baktım. Büyük eksiklikti bu; ustalık üstüste kocaman yapılar dikmekte değil, odaların tavanına sağlam halkalar çıkmaktaydı. Birden çocukluğumun asılmışını gördüm. Dili, gözleri dışarıda, sümüklü korkak. “Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.” En iyisi ağu içmekti ama aramak için yeniden ötekilerin arasına çıkmak gerekti. “Ulan sağ ayağın altı parmaklıymış senin be” “yalan” derdim. Ayakkabımın bağına uzanırdım. Katıla katıla gülerlerdi. Şaşırır kalırdım. Mutemet gözlüğünün üstünden bakardı. “Sen başkasın” derdi öğretmen. Sınıf çın çın öterdi. “Hey bücür, temize çek şunu.” Bücür bendim. “Bu suratla mı be? Vazgeç, korkar kadınlar.” Çağımızın öncüsüydüm ben; ama beni yerden kaldıran adam üstümü başımı silkmişti. “Yirmi liraya bu gömlek ha! Kazıklamışlar seni. Benimkine bak, onüç liraya.” Sonra o bakkal, yarım kilo sucuğa beş lira alanı: “Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.” İstemiyordum alacağımı. Bilek damarımı kesecektim. Ötekiler kapımı kırınca ne yapacaklardı acaba? Madam kızardı belki. Önce karşı duvara kara boyayla kocaman bir YAŞANMAZ yazacaktım.

Doğrulurken kalçama bir sancı saplandı. Bugün üstüne düştüğüm kalçamdı bu. Birden beni yerden kaldıran adam geldi aklıma. “Ben Ali'yim” demişti. Kolumu tutmuş, üstümü başımı silkiyordu. Ötekilerden biri değildi. Yüzümü silerkenki bakışı vardı. İçimde bir eziklik, kudurgan bir sevgi büyüdü birden. Kafamda her şey yerli yerine oturdu. Köşedeki sepetten havanelini alıp iç cebime koydum. Ağırdı. Sokağa çıktım.

Odasında yoktu; kilitliydi kapısı. Üst kata çıkan merdivenin kuytusuna oturup bekledim. Çok beklemedim. Bir ara sokağa yağmur yağdı. Sonunda geldi. Kalkarken gördü beni.

— Sen miydin? İyi ettin de geldin. Gel içeri girelim, dedi.

Odanın aydınlığında yürürken sendelediğini gördüm. Gözleri ışıldıyordu, sevinçli.

— Biliyor musun, seviyor beni.

— Kim, bu mu?

Duvardaki resmi gösterdim.

— O.

— Saçları sarı mı?

— Evet.

Anlattı. Önce bir gazinoya gitmişlerdi. Ben artık dinlemiyordum. Sol kolum havanelini bastırıyordu. Sarhoş olduğu belliydi. Duvardaki kadın onu sevmezdi. Yazılı ödevini yaptırıncaya değin adamın gözüne gözüne bakan, sonra ötekilerle birlik gülen, benim tanıdığım sarı saçlıdan bambaşka biri miydi bu? Değildi. Sevmiyordu onu, aldatıyordu. Aldandığını anladığı zaman nasıl üzüleceğini biliyordum. “Konuş bakalım, konuş” diyordum içimden, “Sen hiç olmazsa mutlu gideceksin.” Her şey benim kafamda oturgun düzene uygun geçecekti. Değişmezdi bu. Üstümü silkmişti. Pisliğin içinde işi yoktu onun.

— Neyin var senin, hasta mısın? dedi birden.

— Yoo, çok iyiyim, dedim.

Gerçekten de öyleydim.

— Şarap var dolapta; birer bardak içeriz ha?

Dolaba doğru yürüdü. Ben de yürüdüm. Önce dönecek sandım; oysa sendeliyormuş. Havanelini sağ elime aldım; bütün gücümle vurdum başına. Yüzükoyun düştü. Odayı korkunç bir gürültü kapladı. Nice sonra döşemeye kan aktı. Öylesine yeğindim ki hop desem uçacaktım; sivrisinek gibi. Şimdi kendimi öldürebilirdim.

Atılmış

Çoktandır deniz üstünde taş sektiriyordum. Yuvarlaklar üç kere sekiyordu, yassılar beş kere en çok. Altı sekse biri, bırakacaktım. Kolum ağrımıştı. İyi geliyordu ama düşündürmüyordu. O ırak kasabanın gölündeki gibi, denizin böyle gölleştiğini hiç görmemiştim. Çarşaf gibiydi, kırışıksız.

İlerde bir kayık vardı. Kayıktaki adam balık avlıyor olmalı diyordum. Kıpırtısız öyle duruyordu. İlkten dönsün diye beklemiştim. Bayılırım balık tavasına. Adam kıyıya çıkınca konuşacaktık. İşsiz olduğumu öğrenince yanına alacaktı beni. Birlikte avlanacaktık. Bir cıgara yaktım. Arkamdan şehrin uğultusu geliyordu. Kimseler yoktu kıyıda benden başka. Birden kayıktaki adamın hiç dönmeyeceğini düşündüm. Kızdım. "Hey!" diye bağırdım. Duymadı. "Sağır köpoğlu." Bir sağır daha tanımıştım ben eskiden. Biri konuştu mu elini kulağına atardı. Ama nerede? O ırak kasabada mı? Unutmuşum. Vargücümle bir taş savurdum kayıktan yana. Az öteye düştü. Ne uzaktaymış kayık. Deniz yuttuğu taşın farkında bile değildi. "Cup" dedi yalnız. Hepsi bu. Bir el yapıştı yüreğime, sıktı.

Altı gün mü, yedi gün mü oluyor aylaktım. Yirmibeş lirayı veren adam yere yere bakmıştı. Sormadım. Önemli olan neden atıldığım değildi, atıldığımdı. Adamın yere bakışında avutucu bir şey vardı. İki gün yattım, tam iki gün iliğim kemiğim bayram etti. Paranın yirmi lirasını madama vermiştim. Kalın kalın basıyordu yere, odanın tahtaları gıcırdıyordu.

"Hi, hi" dedi biri arkamda. Altı kere sekecek gibi görünen bir yassı çakılı atıyordum tam. Döndüm. Bir kızdı bu. Eski bir entari vardı sırtında kirli.

— Gel sen de at, dedim. Bak deniz göl gibi.

— Gelirim ama parayı peşin alırım.

Güzelceydi kız. Yanıklığın yıkık, alçak bir duvarı üstündeydi. Oturmuş büyücek, kara ayaklarını sallıyordu.

— Taş atana para vermiyorlar burada, dedim, bedava bu iş.

— Züğürt, sen de! dedi. Kızdım.

— Hadi oradan kokmuş! dedim.

— Kokmuş sensin. Ayakların kokuyordur senin. "Vay kaltak, nereden biliyorsun ayaklarımın koktuğunu?"

— Sen git de yıkan, dedim. Para almak istiyorsan önce yıkan, öyle gel. Ta buradan duyuluyor kokun, leş gibi.

Uzun uzun sövdü. Duvarın ötesine atladı. Başladı iri iri taşlar atmaya. Ne de denk atıyordu. Eğile sıçraya savuşturdum taşları. Sonra yanıklığın içine yürüdü. Dönüp dönüp bakıyordu giderken. Tahta bir kulübeye girdi. Kulübenin üstü kapkara tenekeydi.

Duvardan atladım. Yola doğru yürüdüm. Yanıklığın öte yanından geçiyordu yol. Kulübe elli adım uzaktaydı. Gölgesinde bir küçük çocuk oynuyordu. Uzun uzun bakıştık. İlkten o çevirsin gözlerini diye bekledim. Çevirmedi. Teneke damdaki borudan duman tütüyordu. İçim kazındı. Yürüdüm.

Cadde kalabalık gibi geldi bana. İnsanların birbirine benzerlikleri, tümünün iki ayaklı oluşu şaşılacak şeydi. Hasır sepetinde üç ekmekle bir kadın geçti. Manavın önünde iki kişi vardı. Durdum. Uzandım küfelerin birinden bir elma aldı. "Kaça bunun kilosu?" diyecektim. Elimdeki en irisiydi. Kimsenin bana baktığı yoktu. Elmayı cebime attım, yürüdüm. Beş adım sonra arkamdan kısık bir ses "Aşırdı" dedi. Döndüm:

— Kim o aşırdı diyen? diye bağırdım.

Üçü birden dönüp baktılar. Gene birden çevirdiler başlarını: beni görmemişler gibi, ben orada yokmuşum gibi. Kentin göbeğine doğru yürüdüm. Her yanım insan doluydu. Kasten bakmıyorlardı cebime, yoksa görürlerdi: şişkindi, kütük gibiydi, aklım hep ondaydı; yiyecektim.

Odam uzaktı. Bir park çıktı önüme. Elmayı çıkardım. Sanki küfeden aldığım değildi bu, kırmızılı yeşilli iri bir elmaydı. Karşıdaki otların içine fırlattım. İçimde teneke borudan çıkan dunnanı gördüğümdeki aynı kazıntı vardı. Yandaki kanepede oturan bir adam bana bakıyordu: beni görüyormuş, ben oradaymışım gibi. Tek ayaklıydı bu adam, bir bacağı tahtaydı. Bir cıgara yaktım. Umutluydum. Yeni bir işe girecektim. Bu sabah "Yarın uğra" demişti birisi.

Çıkılmayan

Herkes esnesin. Her şey önceden bilinmektedir. Bu dünyadan hiçbir şey umulmamaktadır.
Michelet

Para tomarı kırık tezgâhın ardında, yerdeydi. Elindeki kutuyu bıraktı. Eli baltalılar, kocaman gözlüler, sarı yüzlüler hiçbir şey görmüyorlardı; kırıp yırtıyorlardı yalnız. Eğildi tomarı avuçladı. Yağlımsı, kirli paralar. Cebine koydu.

— Polis! dedi birisi.

-— Çıkın, çıkın...

Tezgâhın ardına sindi. Kimse kalmadı içeride, "Neden ben de onlarla çıkmadım dışarı? Yakalarlarsa beni burada..." Birden çürük azı dişinin acısını duydu. Dişçi çekiciyle vurmuş gibi. Şimdi yalnız. Kalabalıktan biri değil. İlerde bugünün insanlarını eli baltalılar, kocaman gözlüler diye hatırlayacak. "Benim gözlerim de öyle büyük mü?" Bu gece sanki yolunu şaşırmış da bilmediği bir kentin insanları arasına düşmüştü. Kalabalıkla sürüklenmiş, az sonra o da onlardan olmuştu. "Kimsin sen arkadaş, niye yırtmıyorsun sen?" demişti biri. Kıpkızıl gözleri vardı. Kaçıncı dükkândı bu girdikleri bilmiyordu. Onların arasındayken kafası durmuştu, düşünemiyordu. Boydan boya yırtılmış kumaşların, gömleklerin, parçalanmış ayakkapların, saatlerin, cam kırıklarının üstünde yürüyorlardı. Yolun taşları görünmüyordu. Şimdi yalnız. Para tomarını avuçlayalı beyninin saati kuruldu. Dışarının uğultusunu duyuyor. Anlamsız bağrışların karması bir uğultu bu. Korkutuyor onu. Çömeldiği yerde dizleri ağrıyor. Durumunu değiştirmekten korkuyor. Kapıdaki polis duyabilir. Az önce içeriye girmek isteyenlerle tartışıyordu. Bir de şu ağır, bunaltıcı koku; kırılan şişelerin salıverdiği, boyalı, şişman kadın kokusu... Kaçması gerek buradan.

Caddenin ışıklarıyla azalan karanlığına alışınca paçavra yığınları üstünde kırık oyuncaklar gördü. "Bebekler başlarına gelenden şaşkındırlar. Ben mi kırdım onları?" Hatırlayamadı. İlerde, tezgâhın eğrilmiş ayağı yanında bir gazete vardı. Son iki harfi görünüyordu yalnız: "...an," öteki harfleri yırtık bir çorap örtmüştü. Bir merak sardı içini. "Vatan" mı, yoksa "Tercüman" mıydı bu gazete, öğrenmek istiyordu. Yavaşça uzandı,

kıyısından tutup çekti. Bir şişe parçası tıkırdadı. Birden bir cep fenerinin yuvarlak ışığı düştü dükkâna. Büzüldü. Işık boş raflarda, kırık tezgâhın, yerdeki döküntünün üstünde gezindi; geldi gazetede durdu. Yüreğinin sesi dışarının uğultusunu bastırmış. "Ya polis de merak ederse bu gazetenin adını. Bakmaya kalkarsa." Azı dişinin ağrısı, bir de bunaltıcı koltuk altı kokusu... Işık söndü. Dişinin ağrısı azalır gibi oldu. Cebindeki tomarı yokladı. Oradaydı. Rahatlık verici; sevmediği, alışamadığı işinden onu kurtaracak, bu toplumda kişinin özgür kalabilmesi için tek araç olarak düşündüğü paraydı bu. Yağlımsıymış, olsun. Temizi yağlısından değerli değildi onun. Yapacak tek şey onunla birlik buradan kaçabilmekti.

Önünde, on adım -yanlız on kısa adamcık- ilerde camı çerçevesi indirilmiş, kocaman bir boşluk vardı; yan sokağa açılan. Sağında, tezgâhın ötesindeki kapıdan umudu yoktu. Bu on kısa adımı cam parçalarına basmadan atabilseydi. Sokaktan geçenler çabuk çabuk yürüyorlardı. Doğruldu. Dizlerinde bir karıncalanma vardı. Sallana sallana sokağa doğru yürüdü. İçi bulanıyordu. Sağına bakmaktan korkuyordu. Başını çevirse kapıdaki polise görüneceğini sanıyordu. Sokağa çıktı. Kimsenin ona baktığı yoktu. Caddeden gelenlerdi tümü. Yürüdü. Kesin bir düdük sesi geldi ardından. Sinirleri gerildi. Biri koşarak geçti yanından. Başka birisi:

—Geliyorlar! diye bağırdı.

Seğirtti. Şimdi tümü de koşuyordu sokaktakilerin. Belli kuşkuluydular. İlerideki sokak lambasının ışığında görmesiyle yitirmesi bir oluyordu onları. Önünde koşanlardan birine yetişip geçti. Şahdamarını gördü adamın, kabarmış. "Eve bir varsam. Sola sapmam gerek. Bunu unutmayayım. Ya paralar düşerse!" Elini cebine bastırdı. Oradaydılar. Sağdaki sokağa saptı. Ağzından soluyordu, sık sık, "İki kişi var ardımda. İzliyorlar beni." Sağa saptı. Daha hızlı koşmak istiyordu. Bir ekse şu ardından koşanları. Soldaki sokağa saptı. Uzun bir sokaktı bu, umut kırıcı. Yine o diş sancısı. Ayaklarını gücün kaldırıyordu yerden. Soluğu ağzından çıkarken gırtlağını yakıyordu. "Yüreğim bu kadar hızlı çarpsın da durmasın. Koşamam artık. Yakalayacaklar beni." Dönüp baktı; kimse yoktu ardında. Yavaşladı. Sağda bir arsa vardı, karanlık. Gitti duvarın dibine çöktü. Leş gibi sidik kokuyordu arsa. Aldırmadı. Kurtulmuştu. Dişi de ağrımıyordu. Yüreği bulanıyordu yalnız. Kalktı az öteye kustu. Akşam yediği fasulyanın acı yağı boğazını yaktı.

Evine geç vardı. Yan sokaklardan dolaştı hep. Caddelerden korkuyordu. Soyundu. Işığı söndürüp yattı. Her yanı sızlıyordu. "Nasıl dayandı bu

geceye gövdem? Yarın düşünürüm arabayı." Az sonra uyudu. Bütün gece yitirip yitirip buldu parasını. Çevresinde dişçiler kuşattı. Çürük dişine çekiçle tak tak vurdular.

Dairede, ertesi gün, hep o geceyi konuşuyorlardı. İçerisi kalabalık. Öteki odalardan gelmişler. Kimsenin iş yaptığı yok. O konuşmuyordu. İçi rahat. Sevmediği bu yerde günleri sayılı. Masanın önünde deftere bir şeyler yazıyor.

— Okudunuz mu gazetede? dedi birisi, yağmacıları toplamaya başlamışlar. Evleri basıyorlarmış.

Elinde kalem dondu. "Yatağın içine, pamukların arasına tıkmıştım paraları. Ya bulurlarsa!" Sabahki şemsiyeli adamı hatırladı. Hangi sokağa dönse ardından geliyordu. Sigaracının önünde durmuş, adam geçip gitmişti. Gene o kuşku uyandı kafasında. İzin alıp gitsem? Olmaz anlarlar. Odayı dolduranlara iğrenerek baktı. "Ne istiyorlar benden? Domuzlar..." Öğleye değin nasıl oturacak burda?

Sabri geldi masanın önünde durdu.

— Geceki patırtıda var miydin? diye sordu.

— Yoktum, dedi kavga eder gibi. Evdeydim ben.

— İyi ki yoktun. Seni düşündüm dün gece, parçalanmış otomobilleri gördükçe. Yüreğine inerdi. Birini ona verselerdi şunların diyordum. Oysa paramparçaydılar. İyi ki yoktun.

Burada herkes bilir onun otomobile düşkünlüğünü; sık sık takılırlar. "Bir taksi bulsam, der bazı, patlıyorum burada. Canımın çektiği gibi yaşasam şu dünyada." "-Benim apartmanım olursa senin de taksin olur." der Cevdet. Üstelik güler.

— Demek evdeydin dün gece, dedi birisi, yandan. Baktı Cevdet'ti.

— Evet.

— Tuhaf. Bir ara kalabalıkta seni gördüm gibi geldi bana.

Kanı çekildi derisinden. Çürük dişi zonkladı.

— Benzetmişsin, dedi. Evdeydim ben. Karnım ağrıdı durdu. Şimdi de ağrıyor. "İyi buldum bu karın ağrısını. Çok şevleri açıklar bu."

— Öyledir, dedi öteki.

Kuşkulu kuşkulu baktı. Gitti ileride dört kişili bir topluluğa karıştı. Bir şeyler anlatıyordu. "Orospu çocuğu beni gördüğünü söylüyor." Bir yapışsa gırtlağına; sıksa, sıksa. Gözleri dışarı uğrasa. Ürperdi. Kalem elinde duruyor. Yazamıyor. Bomboş. Unutamadığı bir şey var; öğleye değin kalması gerek burada.

Öğleyin çıktı. Ana yola doğru hızlı hızlı yürürken birden duraksadı. Artin'in orada yerler öğle yemeklerini her gün. Ucuzdur. "Yemeğe gitmezsem anlarlar." Az sonra aşı dükkânına girdi. Oradaydılar.

— Şoföre yer açın, dedi Sabri.

Gülüştüler. O da sırıttı. Canlarının şakalaşmak isteyişine şaşıyordu. Gücün yedi iki kap yemeği. Ayakyoluna diye ötekilerden önce kalktı. Elini cebine attı. Bozuk parası yok; bir yüzlük kalmış. Korktu bozdurmaya onu; sanki herkes ona bakıyordu.

— Yarın veririm. Dedi Artin'e.

Çıktı. Manavın yanına varınca arkasında ayak seslen işitti. İzleniyordu. Omuzları kasıldı. "Vay canına, sabahki adam bu. Şemsiyesini bırakmış ama o." Önüne çıkan ilk sokağa saptı. Hızlandı. Kurtulamıyordu ayak seslerinden. Birkaç sokak değiştirdi. Belki izlemiyordur beni. Neden olmasın? Evine gidiyordur. Şu soldaki ev belki de onundur." Evi geçti. Ayak sesleri de geçti evi. "İt oğlu evine bile girmedi." Durdu. Ne olursa olsun konuşacaktı onunla. Döndü. Şaşırdı birden. Birkaç kadın vardı sokakta. İlerde iki çocuk top oynuyorlardı. Yandaki evin radyosundan bir erkek konuşuyordu. "Ne oluyor bana?" Saatine baktı. Biri geçmiş. Eve gidemez artık. Daireye gidecek. Korku, merak içinde üç buçuk saat oturması gerek. Gitmezse olmaz. Bir umutsuzluk kapladı içini yürürken. Hep olağanüstü şeyler düşünmüştü, yaşadığı düzenden kurtulmak için. Piyangolardan ummuştu. İşte beklediği geldi, ama kurtulamıyor. "Belli bir yaşayış uygulamışlar bana. Görünmeyen bir giysi giydirmişler. Sıkıyor beni, çıkarıp atamıyorum. Düğmelerini çözemem mi? Bu bile güç. Ya çıkarıp atanlar? Tutuyorlar onları. Deliler evine kapıyorlar ya da kodese. Alamayacam boz arabayı. Sinirlerim bozuldu üstelik." Bir taksi geçti yanından. Durup baktı. Başka bakan yoktu arabaya yürüyenlerden. Sanki karamsarlığı arttı. Karşıdan gelen bir kadın yolundan çekildi. Gözlerinde korku vardı. Daireye varınca ayakyoluna girdi; sıkıntılı üç buçuk saatten on dakika çalmak için.

Akşam eve yaklaştıkça içindeki korku büyüyordu. "Ya buldularsa parayı. Karanlıkta beni bekliyorlarsa." Eve gitmese olmaz mı? Her gece evde yattığını herkes biliyormuş gibi geliyor ona. Bu gece eve gitmese suç işlediğine kanıt olacak bu. Sokağına döndü. Evi solda, ileride. Işıksız. İnsanlar geçiyor önünden, her geceki gibi. Oysa başka olaylar bekliyordu. Kapının önünde durdu. Pencerelerde ışık olsa. Kimsesi yok. "Sıkıştık mı yalnızlığımız daha koyulaşıyor." İçeri girer girmez kapıyı kilitledi. Gitti odasındaki ışığı yaktı. Yatacak köşede, bıraktığı gibi. Her şey yerli yerinde.

Tozlar, tabandaki çamur parçaları. Yatağın içine bakmadı ama paraların orada olduğunu biliyor. Hiçbir şeyi değiştirmiyor bu durum. Daha gelmemişler, her an basabilirler evi. Masanın önündeki hasır koltuğa oturdu. Yüzü sokağa bakan pencerelerden yana. Bekliyor. Kapkara içi. Orada, yatağın pamukları arasında artık değerini yitirmiş paralar var. Dün gece onları bulduğundaki yürek çarpıntısını, kurtuluş sevincini düşünmek! Bir sigara yaktı. Keçe gibi ağzının içi, acı. Karnının acıkması gerekirdi. Çok şey öğrendi bir günde. Kendi kendini bildi. Çıkamayacak batağından.

— Yok, dedi yüksek sesle, yok! Bir çıkar yol bulamıyorum. İstediğim gibi değil, benim için düzenlenmiş yaşayışı sürmem gerek.

Sigarayı küllüğe batırdı. "Nasıl kurtulayım şu paralardan? Yarın gider o yerin sahibini bulurum. Bu paralar senin, derim. Yere düşmüştü, çalmasınlar diye aldım, al! Elini uzatır. Sucuk gibidir parmakları. Sağol der. Ya demezse? Ya paraları alınca beş bin lirası eksik bunun derse? Der mi der."

Soluğunu kesip dinledi. Dışardan tık tık cama vuruyorlardı. Buz gibi oldu her yanı.

— Kim o? dedi.

Ses yok. Gücün doğruldu. Gitti perdeyi açtı. Kimse yoktu. Yalnız ışığa ışığa zorlayan bir kertenkele vardı camda, "Hav pis hayvan." Yumruğunu kaldırdı; vurmadı. "Deliriyorum ben." Perdeyi indirdi. Yatağa doğru yürüdü. Sökük yerinden soktu elini, paraları aldı. Mutfağa geçip ışığı yaktı. Ocaktaki küllerin üstüne attı paraları, dağıldılar. Cebinden kibriti çıkardı. "İki yüzlük alsam şuradan. Kimse kuşkulanmaz. Bir yağmurluk alırım. Üç yüz liralık adamım ben." Yüzünü buruşturdu ama eğildi iki yüzlük aldı yığından, katladı cebine koydu. Kibriti çaktı. Paralar yağlıydılar, çabuk yandılar. İçindeki karartı ışıdı. Birden çişi geldiğini, karnının acıktığını duydu. Odasına geçti. "Bol bir yemek olsa, anamınkiler gibi." Yarın, diyordu soyunurken, yarın. Bitkindi. Uyuyacaktı. Yarın bir işi daha vardı yapılacak: Gidip o korkunç dişçi koltuklarından birine oturacak, çürük azı dişini çektirecekti.

Bodur Minareden Öte

Sıvasız taş duvara yaslanıp o korkunç sesi bekledim. Buraya gelmeden önce ne gerekiyorsa hepsini yaptım; öğle yemeği yemedim, tıklım tıklım bir otobüste biletçiyi ayağıma bastırdım; bir kadına kaşlarını çattırdım; inerken tıraşı gecikmiş, kahverengi enseli bir adamı 'Yavaş ol be?' diye bağırttım; stadyumun önünde bağırgan kalabalığın arasına karışıp -sol kolum iç cebimin üstünde- kendimi itelettim, kakalattım. Bütün bunlar içimde büyümesini istediğim yılgın kişiyi yavaş yavaş, gittikçe artarak hazırlıyorlardı; ama tamamlanması için bir de o korkunç ses gerekiyordu. Yakın stadyumu dolduran binlerce insanın ağzından yükselen... İşte:

— Heeeeeeeeyy!

Omuzlarım daralır gibi oldu; küçülüyordum. Artık bodur minarenin ötesindeki sokaktan çıkıp gelebilir. Yanına gidip elini tutamam. Uzaktan, ardınca yürürüm. Saçları, onu daha da gençleştiren; tedirgin, ürkek bir çocuk yapan o 'atkuyruğu' dedikleri biçimdedir hep. Bir ucunda, önüne aylak kamyonların sıralandığı, duvarına iri harflerle 'iş bankası deposu' yazılmış, penceresiz, uzun yapının göründüğü ezik zeytin çekirdeği rengindeki geniş alanın kıyısından geçeriz. Sonra caddenin iki yanındaki dükkânların çekilmiş kepenklerinin altında, kaldırıma uzanmış dinlenen kocaman kilitler başlar. Sağdaki sokaklardan birine girer, az ileride sola saparız. Orada, nedense bir şaraphanenin arka duvarı sandığım uzun, yüksek taş duvarın dibinde yürürken ona yaklaşmışımdır. Taş duvarın bitimindeki sokakta soldan ikinci ev arkadaşının oturduğu evdir. Ben köşeye vardığımda o iki basamağı çıkıyordur. Elini kapı tokmağına uzatırken başını çevirir, bakar. İki pazardır bu bakışlardaki pırıltıya her şeyin bozulacağından, biteceğinden korkan bir çekingenlik katıldığını biliyorum. İkimiz de korkuyoruz. O cumartesi gününden beri...

Gene vapurdaydık. Yarım iş gününün kalabalık 13.15 vapuruydu. Haftanın altı günü bu onyedi dakikalık Alsancak yolculuklarında çoğu ayakta kalırdım. Kalabalığın içinde onu aramanın, ikimizden başkasının görmediği kıldan ince köprüyü kurmanın, günün ilk bakışının tadını daha bir yoğunlaştırmak için az gecikir, vapura kalkacağı anda binerdim. Gene ayaktaydım. Kalın sicimden örülmüş raflardan birinin demirine tutundum. Pencerenin yanında oturuyordu. Çevremizi kuşatan bezgin kalabalığın çekildiği, başını ona eğmiş durmadan konuşan arkadaşını artık duymadığı,

insanın kırılmaz camlardan sızıp gittiği bir başka evrende kurulu köprünün iki ucunda yalnızdık. Neden her seferki gibi elini saçlarından geçirip yanağına dayamıyordu? Sağ elini saçlarından geçirip yanağına dayadı. Parmaklarının ilk boğumlarından az dışa bükük olduğunu sanki yeni görüyordum. Bütün gün yazı makinesinin düğmelerine basmaktan, diyordum. Bu eli tutup avutmanın dayanılmaz isteği kabardı içimde. Birden elini çekti; kucağına indirdi, öteki elinin altına sakladı. Sanki tutmak istediğim yalnız sağ eliydi. Yazı makinesinin düğmelerine basmaktan büküktü parmakları. İnerken tutup düzeltecektim.

Aşağı, halatın hep aynı kırmızı burunlu adama uzatılmasını, iki kalın tahtanın sürtünmesinden çıkan kısa gıcırtıyı beklerken yanına -sağına- gidip durdum. İlk defa öyle yakındık. Boynu kısalır gibi oldu. Neden uzanamıyordum eline? Bir şeyden mi korkuyorduk? Parmaklarını avucunun içine topladı; birkaç adım öteye ayrıldı, bana baktı. Sanki "Bozmayalım onu; bitmesin" diyordu. Evet dedim. Utanıyordum.

— Heeeeeeeeyy!

Artık bağırmasalar da olur. Tamamım, gidip elini tutamam. Onu, pazarları bile çalışan bir terzi kız sandığım arkadaşının evine bırakır, dönerim. Yalnız pazarları değil, her gün ondan ayrılınca, ağabeyimin evinde yemek zorunda olduğum, çoktandır benden bıktıklarını bildiğimi açığa vuracağım korkusuyla gitmeden edemediğim akşam yemeklerinin -'saat yedi'nin- yaklaştığı sıkıntısı gelir beni bulur. Bu yarım saatlik sıkıntılar ne geç kaldığım bir akşam ağabeyimin cebinden saatini çıkarıp '-Bu evde akşam yemeği saat yedide yenir. Ondört dakika geciktin' diye bildirdiği, ne de altı yaşındaki yeğenimin, masanın çevresindekileri şaşırtan bir açıklıkla, '-Amca be, senin de iş bulacağın yok ya!' dediği zaman başladı. Daha önceydi. Bu kente, o eve geldiğimin ikinci haftasında bir akşam, yemeği ağabeyim dağıtmadı. Boyalı, dimdik yengemin yanında, salt bana bakmamak için, kaynanasının kendince en kötü parçayı tabağıma uzatan kepçesini görmemek için gözlerini önünde bir yere -belki hep 'Hani benim çatalım?' diye aradığı hafif, aliminyum çatalına- dikmiş, öyle oturuyordu. Kendi çatalıma tutundum. Bana yemeğin kötü yerini vermeyi kaynanasına bırakan ağabeyim, elimden tutup beni ilk sinemama götüren; yaz sonları, gene bu kentteki liseye gideceği gün yaklaştıkça mahalledeki büyücek çocuklara beni döğmesinler diye para dağıtan ağabeyimdi. Belki daha önce, eve ilk girdiğimde iş arama yalanını söylediğime göre, o gece başlamıştı sıkıntım. Yengem boyalıydı, dimdikti; ama gülüyordu. Ağabeyim bana

sarılmış; öpmüştü. 'Karın nerede?' diye sordu. '-Yok, dedim. Dün gece bırakmış gitmiş.' Yüzü değişir gibi oldu; hele sesi! 'Şimdi ne yapacaksın burada?' dedi. Toplandım. '-İş arayacağım.' Dedim.

Bir ay, geceleri bana ayırdıkları küçük odanın karanlığında, onlara varlığımı hatırlatacak bir cılız öksürüğü bile örtünmediğim yorganın arasında boğmaya çalışarak, evlerinde değilmişim, hiç olmamışım gibi uzandığım yatağın altından döşemenin kaydığı, dipsiz bir oyuğa hızla düştüğüm zamanlar oldu. Bu başdöndürücü düşüşleri geçen yazdan beri tanıyordum. Yakın kasabadaki evimde de kimi geceler altımdan döşeme kayardı. Boşluğun ortasında uzanır karımın kıllarına tutunurdum. Hep yanımdaydı; ama ben dört yıl önce onun adını unutmuştum. Ağabeyim: '-Olmaz bu; insan beş yıllık karısının adını unutamaz' derdi. '-Haydi söyle.' Susardım. '-Nasıl olur canım? Kaçırdın mı sen?' Sonra kendi söylerdi onun adını. Herkesin bildiği adıydı. İkimizden başkasının bilmediği bir adı vardı onun; dört yıl önce unutmuştum. Gene de, geceleri, yanımdaydı. Evimiz dağa bakardı. Kasabada her şey, herkes bu yarıbelinden yukarısı çıplak dağa bakar gibiydi. Oturgundu, sağlamdı. Çalıştığım dairede önümdeki kâğıtlardan başımı her kaldırışımda kocaman pencerelerin ötesinde, karşımdaydı. Pencerelerin berisinde şefimiz Salâhaddin Bey otururdu. Çok yemekten, çok konuşmaktan aşına aşına bitmişçesine küçük çenesiyle yaşlı bir kırlangıcı andırırdı. Odaya girenleri 'Oraya, oraya!' diye bizim masalara gönderir; bir de sık sık gözlüğünü silerdi. Büyücek odada beş kişiydik. Yaşamamızı düzenli bir sıkıntı yönetir gibiydi. Kimi aşırı sıcaktan, soğuktan, tüten sobadan, girip çıkanların çokluğundan ya da artık tez eskiyen ayakkaplardan yakınırdık. Aramızda bir yazıcı kız olmasa belki kimsenin aklına gelmeyecek açık-saçık şakalara gülerken bile bezgindik. Geçen yaz bir öğle sonu gözlerimi ter-lekeli bir kâğıttan kaldırınca, baktım Salâhaddin Bey esniyordu. Başı az arkaya kaykılmış, gözlüğünün ardında kırış kırış bir yumukluk, ağzı inanılmayacak bir büyüklükle açıktı. Birden bu yarı-dişli ağızın içinde birşey 'çıt' etti. Kırışıklığı düzeliveren gözlerinin şaşırmış açıklığını, koltuğundan fırlarken çıkardığı o tuhaf sesi hatırlıyorum. Salâhaddin Bey'in çenesi düşmüştü; sarkıyordu. Katılırcasına gülüyorduk. Başka odalardan da geldiler. Salâhaddin Bey'in küçücük çenesini eski yerine yerleştirdiler. Herkesin, günün tekdüze gidişindeki bu beklenmedik değişiklikten hoşnut, gülüşerek kendi yerlerine dağıldıkları, odanın bildik bungunluğuna döndüğü zaman ben hâlâ ona bakıyordum. 'Bu adam artık esnemeyecek' diye düşündüm. Yanağını ovuşturuyordu. Birden

bir karanlık bastı içimi. Karşımdaki koltukta oturan, esnerken çenesi düşen Salâhaddin Bey değildi; bendim. İlk o gece kaydı altımdaki döşeme. Sonraları daha sık. Düşerken uzanır karımın kıllarına tutunurdum. Üç ay önce bir sabah müdür, '-Salâhaddin Bey ölmüş. İsterseniz gidin,' dedi, Gittim. Onu indirdikleri çukuru doldurdular. Üstündeki tümseğe yaklaşan imam anasının adını sordu. Kırlangıca benzeyen bir adam '-Huriser' dedi. Bu adı unutamayacağımı biliyordum. O gece düşerken karımın kıllarına gerçekten tutundum. Bağırdı. Sabahleyin yoktu. Dairede müdür masamın önünden geçerken durdu; bir bana, bir karşımdaki boş koltuğa baktı; birşey demeden yürüdü, odasına girdi. Ama ertesi gün söyleyecekti, biliyordum. Masanın üst gözünü çektim; çakımı alıp cebime koydum. Karım öğleyin de yoktu. Tel dolaptan yemek tenceresini çıkardım. Akşamdan kalma biber dolmasıydı. Suyunun üstünde yüzen tek tük yarı-donuk yağ boncuklarıyla iğrenç görünüşü vardı. Beş yıllık yaşamamızın özeti gibiydi bu yemek. Hep öyle az yağlı yerdik. Para biriktirerek aldığımız, kızıl üstüne ak çiçekli minderleriyle parlatılmış cevizden altı koltuğun yerine oyma cevizden, yayları kadife kaplı altı koltuk almak için para biriktiriyorduk. Tencereyi dolaba bıraktım. Gittim yatak odamızdaki bir başka dolabın kapağını açtım. Paraların durduğu kutu yoktu. Ancak o zaman rahatladım. Yedek giysilerimi bir bavula doldurdum, evden çıktım. Dağ oradaydı. Bana bu katı, oturgun kabarıklık değil, kıpırdak bir deniz üstü düzlüğü gerekti. Sokak kapısını kilitledim mi, bilemiyorum.

Kasabadan kaçmadım ben; düpedüz buraya geldim. Denize, ağabeyime diyordum. Oysa daha ilk gece yalan söylemiştim ona. Sonra sözde iş aradığım günler başladı. Sabahları, tavana yakın dar-uzun pencerenin ancak loşlaştırdığı odadan çıkar, ayakkaplarımı giyerken açılıp kapandıkça gıcırdayan bir kapı daha olduğunu bilmenin çekingenliğiyle bir an duraksardım. Gene de çıkardım evden; insanların kaynaştığı yerlere doğru yürürdüm. Doğrusu onlara güvendiğimden değildi bu gidişlerim; karşılıklı bütün olanaklarımızı kullanabilmek için bir çeşit 'hazırım ben' demekti. Ama her şey kendiliğinden olsun istiyordum; bıraktıktan sonra... Kimseyle konuşmazdım. Çoğu günler bir vapurla Karşıyaka'ya geçerdim. Orada, denizin üstüne uzanan, artık işlemediği belli bir gazinonun altına otururdum. Deniz ayaklarımın dibindeydi; pisti, kokardı. Suyun sürekli yalamasına direnen eski gazinonun kalın, yosun tutmuş ayaklarının, kıyıdaki yeşilimsi taşların dayanma güçlerine şaşıyordum. Gene de gelip beni bulan ineklere kızdığım, irice çakılların üstüne oturmaktan kabalarımın

acısını duyduğum, içimin kazıntısında az yağlı yemekleri bile aradığım zamanlar vardı. Kendini öldürenlerin yaşamayı aşırı sevenler olduğunu düşünürdüm. Sonra birgün "yarın" diyebildim. Denizde olacaktı. Yanımdaki sığlığın yosunlu, sinsi sokulganlığında değil, ötelerin derinliğinde diyordum. Ötekilere benzer bir gündü; ama ben iskeleye yaklaştıkça değişir gibiydim, İnsanları gerçekten görüyordum. Eskiden, vapurda biletini uzatırken bile başını pencereden çevirmeyen adam sanki ben değildim. Boyuna onlara bakıyordum. Belki giderayak umutsuz bir çağrıydı; ama kimsenin aldırdığı yoktu. Direnerek baktığım biri gözlerini benden kaçırırken kaşlarını çattı. Yoksa artık aralarında olmadığımın farkında mıydılar? Ertesi sabah ayakkaplarımı giyerken gene duraksamam, kapı gıcırdayacak diye çekinmem tuhaftı. Son günümde bile kurtulamıyordum. Kapıyı çarpmadan kapadım. Daha orada "Öyleyse yarın" dedim. Ertesi gün çıkarken kapıyı çarpacaktım.

Üçüncü kere "Yarın" dediğim gündü. Karşıyaka'da bindiğim vapur başka günlerdekinden daha çabuk doluyordu. Saatıma baktım: 17.10'du. İşten dönenlerdi bunlar. Karşımdaki boş sıraya iki kız, iki erkek oturdu. Kızlardan esmerinin çekikçe, ışıklı gözleri vardı. Böyle gözleri olan bir insanın uyuyamayacağını, onları kolayca kapayamayacağını düşündüm. Konuşuyorlardı. Belki bol sinekli, bungun odaların birinden çıktıkları için sevinçliydiler. Kara, yapışkan gözlü erkek yanındaki sarışın kızın kulağını eğildi, birşey söyledi. Kızın yavaş sesle '-Kucağına otur da öğren' dediğini duydum. Öteki kızla tam o zaman karşılaştık. Açık-saçık fıkralar anlatılan tozlu odalara yakışmayacak, temiz, güzel bir yüzdü, -Birden karımın unuttuğum adını hatırladım, -Ötekilerden uzaklığında bir gösteriş, ikiyüzlülük, şirretçe bir kendini -savunma yoktu. Onların ötesinde olduğunu bilmenin hoşgörüsüyle bakıyordu. "Böyle onlar, diyordu. Ben onlarla birlik yaşamak zorundayım." Onları bilir gibiydim. Yapışkan erkeklerdi; onların yapışkanlığıyla övünen kızlardı; kucağına çekivermek için ilk kıpırtıyı karşısında duran dişiden bekleyen, cıvımaya istekli, sallantılı ağırbaşlılığıyla onu bir harf yanlışından ötürü azarlayan müdürdü. Onun odasından çıkınca içeride olanların belirtisini yüzünde arayan. gördüklerini sanan insanlardı. Çağırdım onu "Geceleri uyuyamayan, gündüzleri boyuna yazımakinasının önünde oturan birinin arada çekileceği bir sığınağı olmalı. Hazırım ben." diyordum. İnanmadı. Yüzünü arkadaşına döndürürken "Sen de onlardan biri değil misin sanki!" der gibiydi. Üzülmedim. Bir gün inanacaktı. Başımı çevirince pencereden denizi gördüm. Birden kıllarımın

dibi ürperdi: geçti Artık yeniden vardım. Vapur yavaşlayıncaya, o kalkıp '-Haydi hoşça kalın' deyinceye dek denizin üstündeki şıkır şıkır parıltıya baktım durdum. Ondan az sonra kalktım. Evini öğrenecektim. Aşağıda, kalabalığın içindeydi. Gözlerimi atkuyruğu biçiminde toplamış saçlarına iliştirdim; arkasından yürüdüm. Dörtköşe taşlar döşeli uzun bir sokağı, arabaların kaynaştığı dar bir alanı, bir demiryolunu geçtik, "Arkasına bakmasa" diyordum. Bakmıyordu. Üstleri teneke kaplı kocaman yapıların önünden geçtik; soldaki sokağa saptık. Birden minareyi gördüm. Olduğum yerde durdum, o yürüyordu. Minare karşımdaydı. Çökeceğinden korkularak yıktırılan bir eski yapıdan arda kalmış kalın tahtalardan yapıldığını sandığım, üstüne bir kumru kanadının gölgesi düşmüş de yapışık katmışçasına koyu kurşun rengine boyalı bir bodur minare sanki beni onun sokağına girmekten, oturduğu evi öğrenmekten önlüyordu. Hiçbir sallantının yıkamayacağı eskimiş sağlamlığındaki kendine güvendi belki beni tutan. Onun ötesindeki sokağa giren kızın ardından gitmeden; geriye döndüm. Karşıma dikilen bodur minare belki bir bahaneydi; onu, evini bilmeyi değil düşünmeyi istiyordum. Düşündüm de. Yoksul sokakta tek katlı bir evdi. İki penceresinde ikişer saksı duracaktı. İşten dönünce çiçekleri sulardı ilkin. Akşamlan sofrayı o kurardı. Annesi, '—Kızım benim, derdi Bir tanedir.' Babası... Babasını geçiyordum. Kendinden küçük dört kardeşi vardı. En çok sekiz yaşındaki üçüncü kardeşini severdi Bu gece ona elişi kâğıdından bir insan oyacaktı. Çocuk maviyi severdi; mavi kâğıttan oysun da şaşırsın. '-Abla, bana benziyor bu' desin istiyordum. O zaman eğilip onu burnunun ucundan öpecekti. Hep orasından öperdi Çocuğun parmaklarının üstüyle burnunu kaşımasından hoşlanıyordu. İki kardeşiyle birlik yattığı odada, her gece gelip onu bulan uzak tiren seslerini duymadan bir saat düşünecekti. "Bir saat sonra uyuyacak" diyordum. Önemliydi bu. Uyuyacaktı. O gece altımdan döşeme kaymadı.

Ertesi gün öğle sonu, bir aydır ilk defa ayakkaplarımı boyattım. İskelenin bekleme yerine girip açık pencerelerden birinin önünde durduğumda erkendi daha; bizi götürecek vapur uzaktan, gittikçe büyüyerek yaklaşıyordu. Arkamdaki alçak sesli uğultu o yaklaştıkça artıyordu Dönüp bu uğultuda onu görüvermenin sabırsızlığıyla doluydu içim; ama tutuyordum kendimi, bakmıyordum. İçerde görecektim. Vapur geldi, durdu. Uğultunun çekilmesini bekledim; yürüdüm. Yukardaydı; kalabalığın içinde geziniyordu gözleri; beni görünce durdular, artık aramadılar. Birden içten dışa bir sevinç sardı beni. Gece uyumuştu. Esirgeyen bir bakışı vardı bana;

sanki ayakta kaldım diye üzgündü. "Aldırma, yorulmam ben" diyordum. Büyüyor gibiydim; ama bu kapağı açılan tencereden çıkan dumanın dağılgan, gevşek büyümesi değildi; katılaşıyordum. Elim, tutunduğum demirden daha yoğundu; sıksam hamurlaşacaktı. Ayakta kaldım diye üzülen bir insan vardı dünyada artık. "Salt geceleri uyuman için olacağım ben" diyordum. Gündüzleri tekdüze bir tıkırtıda bunaldığın zaman seni vapurda bulacak birini düşünmen için.

— Çınarlı'ya nereden gidilir kardeş?

Kara, gür bıyıklı bir adamdı. Kasketliydi. Sağ kolumu uzattım.

— Burdan, dedim.

Birşey daha soracakmış gibi az durdu; sormadı, yürüdü. Önümden hızla bir taksi geçti. Neden gecikti bugün? Elimi saat cebine götürdüm. Üç gündür saatımın yokluğuna alışamadım. Bir yağmurluk almak için satmıştım onu, daha alamadan; havalar iyice bozsun diye bekliyorum. Ayakkaplarım da yıprandı, ama yenisini alamam, bitpazarından az giyilmiş bir çift alabilirim ancak. Evde, dış kapının yanında duracak yeni ayakkabılarıma bakıp baş sallayacaklarını düşünmekten, boyuna bunu düşünmekten korkuyorum. Bir taksi daha geçti önümden. Burada onu beklediğim ilk pazar işlek caddenin bu tenhalığını yadırgadığımı hatırlıyorum. Öğleye değin, içimde o gün göremeyeceğimi bilmenin sıkıntısı, deniz kıyısında balık tutanları seyretmiştim. Öğleden sonra dayanamadım, belki çıkar umuduyla geldim buraya dikildim. Çıkarsa, ummadığı bir gün onu beklediğimi görüp şaşıracaktı. Salt bu sevinçli şaşırmasını görmek için, diyordum. Kalçalarım ağrımaya başladığı, yaslandığım duvarın gölgesi uzaya uzaya caddenin ortasına vardığı zaman çıktı sokağından. Beni görünce daha bir ışıldadı gözleri, duraksadı, ama dönmedi. Artık gerçekten inanıyordu bana. Önümde, yanaşıp konuşmayacağımı bilmenin rahatlığıyla yürüyordu. Arkadaşının evine girince döndüm. Bundan böyle yalnız vapurda, vapurdan bodur minarenin berisine dek süren kısa yolculuklarımızda değil, pazarları da görecektim onu.

En iyisi vapurlardı. Sağ elini saçlarından geçirip yanağına dayardı. Kimsenin göremediği, iki ucunda yalnız kaldığımız o kıldan ince köprüyü kurardık. "Biliyor musun, beni yokluğun eşiğinden sen çevirdin. Birbirimiz için varız biz." derdim. Kendimi ona gerekli yapmaya uğraşıyordum belki. Dünyada ötekilerin de oluşunu bağışlıyordum. Vapuru yapan işçiler, yüzdürenler, onu iskeleye bağlayan kırmızı burunlu adam, ekmeğimizi

pişiren fırıncı, ağabeyim, herkes biz olalım diye vardılar. Bizim için elbirliğiyle bu kısa yolculukları hazırlıyorlardı. Artık bu yolculuklar için yaşar gibiydim. Her şeyi ona göre değerlendiriyordum. Saatıma baktıkça, "En azından iki aylık vapur parası eder" diye düşünüyordum. Paramı çalacaklarından korkuyordum; kalabalığın içine karışınca sol kolumu iç cebimin üstüne bastırıyordum. Salt param olmadığı için vapura binemeyeceğim olursuzluğu korkunçtu. Uyuyamadan yattığım geceler en ince ayrıntılarına dek düzenlenmiş hırsızlıklar kurardım. Nedense düşlerimde bile sonunda hep tutarlardı beni, kaskatı bir gönül darlığıyla uyanırdım. Param azaldıkça tedirginliğim artıyordu. Sabahları büyük gara gitmeye başladım. Elinde çantası trenden inen birini gözüme kestirir, çekinerek yaklaşırdım. '-Bayım, çantanızı taşıyabilir miyim?' Bana bir bakar, geçip giderdi adam. Korkuyla karışık ağlamaklı bir duygu kaplardı içimi. Sonraları kurnazlaştım. Parayı, ancak onların kazandıkları yoldan, kurnazlıkla kazanmam gerekiyordu. Bütün yılgınlığımı bakışlarıma yükler '-Öğle yemeği yemem gerek bayım, çantanızı taşıyabilir miyim?' derdim. Şaşmaz bir yoldu bu; taksiye girerken yüzünde bir açı doyurmanın mutluluğu; elime bir kâğıt para tutuştururdu. Bağışlanmaz ikiyüzlülüğümü bile bile gene de avutuyordum kendimi. "Yaptığımın bir ayrımı var onlarınkinden" diyordum. "Onlar gidiş-dönüş bir vapur parasıyla yetinmiyorlar; vapuru satın almaya çalışıyorlar. Oysa ben ağabeyimin evine, akşam yemeklerine bile katlanmıyor muyum?" Gene de gider, bir gezici balıkçıda öğle yemeği yerdim.

İnsan ötekilerin oluşunu bağışlayınca bir bakıma onlara benzemekten kurtulamıyor. Elini tutmak istediğim cumartesi gününün geleceği bir hafta öncesinden belliydi; ama o zamanlar farkında değildim bunun. Kurduğumuz köprüde ona daha bir yaklaşmak bu, diyordum. Kimi günler "Atkuyruğu saç sana iyi gidiyor" derdim. "Dudaklarını da mı boyuyorsun? Başkalarında sevmem; ama seninki iyi, yaraşmış sana." "Neden bu kadar güzelsin sen! Ne olur, biraz çirkinleş" anlıyor muydu? Kendi ucundan tedirgin bir bakışı vardı bana. Sonra o cumartesi geldi. İlk boğumlarından az dışa bükük parmaklarını tutup avutmak istediğim bir bahaneydi, biliyordum artık. İki haftadır içimde bir utançla çıkıyorum karşısına. En kötüsü o da utanıyor. Cumartesinin yürek pekliğini yitirdi; gidip elini tutsam şaşmayacak. Dün sokağına girerken bakışındaki umutsuzluğu unutamıyorum. İki haftadır kaçınılmaz bir sondan korkar gibiyiz. Her şeyin eskiden denenmiş bir çıkmaz yola gidişindeki kesinliğin önüne

geçemeyecek miyiz? Yok mu kurtuluş? O ne yapıyor bilmiyorum; ben uğraşıyorum. Ötekileri ayağıma bastırıyor, kendimi iteletip kakalatıyorum. En iyisi onlardan yılmak, ama kısa ömürlü bir yılgın yaratabiliyorum ancak. Geceleri pis düşlerim başlıyor. Sözde burnunun ucundan öpmek için eğiliyorum yüzüne, oysa dudaklarını öpüyorum. En kötüsü dudaklarını çekmeyişi; ağzıma bırakıyor onları. Uyanınca ağlamak istiyorum. Bomboş, korkarak altımdan döşemenin kaymasını bekliyorum. Kaymıyor, ama hep tetikteyim, bekliyorum.

Neden gecikti bugün? Yoksa çıkmayacak mı? Hasta mı? Kalçalarımda onu ilk beklediğim günün ağrısı var. Bodur minare hep böyle, yorulmadan dikiliyor. Gözlerimi onun üstünden indirdim. Karşı sokağın ağzında bir çocuk durmuş bana kakıyordu. Arkasından itilmiş gibi koşarak geldi, elini uzattı.

— Ablam gönderdi bunu, dedi.

Kâğıdı aldım. Hastaydı demek. Çocuk geldiği gibi koşarak gidiyordu. Bağırıp durdurmak, bir şey sormak isteği vardı içimde; ama aklıma bir soru gelmiyordu. Kâğıdı açtım, okudum: "Bir gün boynuna sarılıvermekten kendimi tutamayacağım; güvenemiyorum artık. Her şeyin bozulmaması için tek çıkar yol var: Buradan gitmek. Ben de onu yapıyorum; bir yüksek okula girmek için bugün başka bir kente gidiyorum."

Gitmişti demek. Birden toprak yarılır gibi oldu. Acısız bir kasılmada, yüzümün derisi gözlerimin çevresine toplanıyor, yığılıyordu. Gözlerimi kaparken son gördüğüm benimle birlik düşen bodur minareydi. Dipsiz, kapkara bir oyukta korkunç bir hızla iniyorduk. Sıvasız duvar sırtımı acıtıyordu. Sonra hep birden durduk. Gözlerimi açtım. Bodur minare, üstü teneke kaplı yapılar, ezik zeytin çekirdeği rengindeki alan, dörtköşe taşlar döşeli cadde, çevremdeki düzenin içinde kaskatı, yerliyerindeydiler. Sırtımdaki ağır duvarı temelinin üstüne indirdim; yürüdüm.

EYLEMCİ

Ağaç

Öksüz Memet (on bir yaşındayken babası, on üçündeyken anası öldüğü için köyün yaşlıları ona öksüz demeye başladılar; ama yaşıtları, gençler özellikle ilkyaz ve güz aylarında köyün otlağında düzenlenen güreşlerdeki olağanüstü gücü nedeniyle, hele ikinci güreşinde kendinden iki yaş büyük Gamsızın Ali'yi gıcırı bükme yendiğinde, Ali'nin "Ulan bu öksüz falan değil, düpedüz öküz; adamın kemiklerini kırar bu" demesinden sonra "Öküz Memet" adını taktılar ona) bir eliyle arabaya koşulu öküzlerini yederken öteki elinde cep fenerini sık sık yakmaktan korkuyor; soğuk gecenin koyu karanlığında bozuk, taşlı yolda ağır ağır yürüyor evine doğru; iyice de yaklaştı. Neyse ki tekerleklerin gürültüsüne, ara sıra üren köpeklerin seslerine karşın uyanıp basık evlerden bir çıkan olmadı. Uyananlar olsa bile bu soğukta yataktan çıkıp "Gecenin vakti ne ki bu araba?" deyip giyinmeye kalkmamışlardı anlaşılan. Oysa ne yaptığını, arabada ne olduğunu görseler köylüler onu tükürükle boğarlar. "Tanrım, bir kar yağdır bu geceyi ki yarın Koca Bekçi iz sürüp bizim kapıya dayamasın." Başını kaldırıp gökyüzüne baktı: Tek yıldız görünmüyor; hava kapalı. Esinti yok. "Karlar bu hava," dedi umutla. Kar izleri örterse bu işi kimin yaptığı güme gider; ağacın dalını kesenin bu köyden olduğunu kimse düşünmez. Çevre köylerden birine yorarlar; "Kantarlı'dan ya da Yemlice'den gelip kesmişlerdir; kıskançlıktan" derler.

Gerçekten de bu kıraç bozkır köylerinden yalnız onların köyünün -Kuyucak'ın- batı girişine yakın bu ağaç tektir. Kuyucaklılar "Bizim Koca Karaağaç" diye övünürler onunla, gözleri gibi sakınırlar onu, elbirliğiyle bakarlar ona. Yazları her akşam tarla dönüşü sırası gelen evden biri dibine iki teneke su döküp sular ağacı. Altmış evli Yakacık'ta neredeyse herkes bu ağacı kendi dedelerinden birinin daha fidanken çok uzaklardan kökleyip arabayla buraya getirerek diktiğini ve yetiştirdiğini söyler. Bu yüzden "Benim dedemdi," "Hayır, benim dedemdi" diye ağız dalaşlan olur. Ama ağacı en çok benimseyen yıllardır köyün değişmez muhtarı Hasan Ağa'dır. "İzimi bulurlarsa yandım; yarın ayan odasına çağırırlar beni. Hasan Emmi üstüme yürür, 'ulan elleri kırılası, nasıl kıydın ağacımıza,' diye bağırır. Ne desem dinlemez. Belki kasabadan candarma bile çağırır." Öksüz Memet

titredi; yakından gelen bir köpek havlamasına karşılık veren ayaklarının dibinde yürüyen köpeği Hayta'ya kısık sesle.

— Sus ulan hayırsız; aklınca beni koruyacak, dedi.

Yüreği koşuyor, ama ayakları, öküz ayaklarına uymuş ağır ağır yürüyor. Memet babadan kalma bu yaşlı öküzleri sever. "Öküz ayağı basan, saban giren tarla bereketli olur," derdi babası. Köyde kimileri daha çabuk çift sürdüğü için beygir koşuyorlar artık. Memet öküzlerini bırakmadı ama sabanı bıraktı. Tarlalarından birinin yanındaki pulluk kullanan bir komşusuyla tarlaları aynı gün ekip aynı gün biçtikleri halde komşusunun onunkinin neredeyse iki katı buğday aldığını gördüğünde o da sabanı bırakmış pulluk almıştı. Ağır da olsa öküzlerle toprağı daha derin sürebiliyor.

— Kaldırın ulan kıçınızı biraz, neredeyse eve geldik, dedi alçak sesle.

Karanlığa oldukça alışan gözleri çıkarken açık bıraktığı avlunun hasır kapısını gördü. Arabayı biraz harmanlatıp avluya girdi; hayvan damının kapısı önünde durdu. Üç hafta önce evlendiği genç karısı Fatma sımsıkı giyinmiş, evden çıkıp yanına geldi.

— Şükür gelebildin. Gören oldu mu? dedi.

— Yok, olmadı.

Üç gündür hep karşı çıkıyordu bu işe; "İrezil oluruz tüm köye; hem sen gidince gece vakti korkarım ben," diyordu ama, sonunda kocasına boyun eğdi. Memet önce öküzleri boyunduruktan çıkarıp dama çekti, bağladı. Fatma'nın çeyiziyle getirdiği inek "hoş geldiniz" der gibi yavaş sesle böğürdü. Öküzler hiçbir şey olmamış gibi yemlikteki samanları yemeye başladılar. Bu ara Fatma damın fenerini yakmış, arabadaki kesilmiş odunları damın bir köşesine taşımaya başlamıştı. Memet baltayla testereyi kerpiç duvardaki oyuğa, merdiveni damın hatılına koyduktan sonra kestiği dalın iki kalın parçasını (ağacın yanındayken daha ince parçaları sobaya göre kesip yarmış, iki kalın kütüğü fazla vakit harcamamak için arabava yükleyip "akşamları evde yararım bunları," demişti) dama yerleştirdikten sonra karısıyla birlikte yarılmış odunları taşımaya başladı.

— Tezek koydun mu sobanın dibine?

— Koydum, hazır. Anamgilden çaldım bugün kuru tezekleri; beze sarıp getirdim. İstemekten utandım.

Taşıma işi bitince Memet arabayı okundan tutup sundurmanın altına sürdü. Birer kucak odun alıp evlerine, odaya girdiler. Odunları sobanın

yanındaki sepete koydular. Memet sobanın kapağını açıp içindeki dört tezeğin üstüne birkaç odun yerleştirdi.

— Tezekler yanarken bunlar da kurur, yanmaya başlar, dedi.

Çırayı yakıp tezeklerin arasına koydu, kapağı kapattı. Az sonra tezekler tutuşmuş, inceden, tatlı bir ses gelmeye başlamıştı sobadan. Yaş odunlar tıslıyordu ama küçürek odaları ısınmış gibi geldi onlara. Memet:

— Kız, dua et de kar yağsın bu gece, dedi.

— Yağar inşallah... Fatma yün yatağı serdi, hazırladı. Suyla dolu büyücek, kalaysız bakır tencereyi sobanın üstüne kovdu

— Doğru dürüst bir yıkanalım bu gece.

Köşedeki hamamlığın kapısını açtı ısınsın diye. Avluya hakan pencerenin basma perdesini aralayıp dışarı baktı.

— Memedim, kar başlamış, diye bağırdı.

Memet koştu, cep fenerini avluya doğru yaktı: Kar tutmaya başlamıştı bile.

Hey kız, koca Tanrı sevişenlerden yanadır demedi miydim ben sana. Kurtulduk işte irezillikten. Soyunup dökünüp şöyle bir güzel sevişelim bu gece rahatça.

Bileğinden tutup kendine çekti Fatma'yı; sedire, yanına oturttu; uzun uzun öptü ağzından. Fatma da hoşlanıyordu böyle ağız ağıza öpüşmekten; ama dudaklarını kurtarıp,

— Dur, yapma; azıcık daha ısınsız odamız, dedi. Sen de yorulmuşsundur, dinlen biraz.

— Dinlendim bile ben.

— Nasıl kestin dalı? Baltayla mı?

— Baltayla erişilir mi oraya? Merdiveni dayadım ağacın gövdesine, çıkıp testereyle kestim. Yarısını geçince öyle bir çatırtıyla düştü ki yere, köyden duyacaklar diye ödüm koptu. Hıdrellez günleri salıncak kurup sallandığımız kalın dal; hem kesiyom, hem üzülüyom. Hani seni uçururlardı kızlar da "Yavuklun kim?" diye sorarlardı, sen "Ne soruyonuz ki, bilmiyonuz mu? Öksüz Memet," diye bağırırdın. Aha yazık ettim bu dala ama ne yapalım, donacak mıyız burda? Sonra incelerinden kesmeye başladım baltayla cep fenerinin ışığında. Bi yandan da arabaya atıyom; baktım bayağ olmuş; kalanını sonra evde yararım deyip koca kütüğü arabaya kaldırdım: Sığmadı. İndirip ortasından böldüm testereyle; çok sürdü. Öküzler soğuk alır da sancılanır diye ödüm kopuyo. Neyse, sonunda kimseye görünmeden geldik.

Ağzı yarı açık dinleyen Fatma'yı kendine çekip bir daha öptü dudaklarından.

— Kalk kız, şu koca hırkayı çıkar sırtından; ortalık ısındı, dedi.

Fatma soyunurken o da ceketini, pantolonunu çıkarıp astı. Eğildi, sobanın kapak deliğinden baktı, odunlar yanıyordu. Kapağı açıp bir odun daha koydu üstlerine. Sac sobanın yanlan kızarmaya başlamıştı. Ağır ağır yansın diye kapak deliğinin sürgüsünü yarıya dek kapadı. Fatma soyunmuş, açık mavi boy gömleğiyle kalmış, duvara çakılı küçük rafındaki gazlambasını kısıyordu.

— Çok kısma, severken göreyim seni, dedi Memet.

Daha yirmisine basmamış genç kadının diri güzelliğine, gömleği kabartan dolgun, dik memelerine bakarken içi ısınıyordu. (Daha çocukluklannda bir yakınlık duyarlardı birbirlerine. Üç köyün ortasındaki okula birlikte gidip gelirler, yiyeceklerini paylaşırlardı. "Anam ısırgan pidesi yapmış bugün; seversin, sen ye onları." Sonraları, yeniyetmeliklerinde, düğünlerde, toplantılarda falan gözleri hep birbirlerindeydi. Salıncakta kendini sallayan kızlara "Yavuklun kim?" diye sorduklarında başkaları gibi hiç nazlanmadan "Öksüz Memet" diye bağırırdı Fatma. Küçük köyde herkesin bildiğini elbet Kerim Ağa ile karısı da biliyordu. Bunun için Memet askere gitmeden muhtar Hasan Emmi'yi dünürcü gönderdiğinde nazlanmadan 'olsun' dediler. Hasan Ağa'nın "-Tek kızınız. Oğlanın kimi kimsesi yok; sizi ana-baba beller; bir de oğlunuz olur. Hem çalışkan, ekmeğini taştan çıkarır," demesi boşunaydı. Hemen söz kesilip nişanlandılar. Memet askerden dönünce de evlendiler. Askerdeyken Memet'in tarlalarını Kerim Ağa işletti; ürünlerin satışından aldığı parayı iki yıl kızına verip "-İyi sakla bunları, geldiğinde kocana verirsin," dedi. Mektuplarında, başkalarına da okunacağını bildiklerinden, özlemlerini, isteklerini, satırların arasına gizlemeyi öğrendiler. Askerden gelmesi yaklaşınca Fatma ile anası Memet'in evini badana edip döşediler. Yerdeki eski, yıpranmış hasırlan kaldırıp karalı - kırmızılı - mavili kilimler serdiler; minderli, işlemeli yastıklı bir de sedir koydular. Üstündeki duvara Fatma'nın işlediği "İki genci mutlu eden muhabbettir" yazılı levhayı astılar. Memet evine geldiğinde "-Ne güzel olmuş burası; ellerine sağlık anacım," diye kaynanasının gönlünü aldı. Her şey iyiydi ama tezek biriktirmeyi unutmuşlardı işte. Damdaki eskiden kalma tezekleri bir haftada yakıp tüketmişler; sonra çift yorganın altında, soğukta sevişmenin tedirginliğinde, Memet ağacın bir dalını kesmeye karar vermişti. Ancak üç gün engel

olabilmişti ona Fatma: "-Yapma kocacım, sonra köyde insan içine çıkamayız," demelerine karşın Memet kafasına koyduğunu uygulamış, odunlan getirmişti.)

Şimdi, sıcak odada, kutsal bir nesneye saygısızlık etmenin bilediği bir istekle yaklaştılar birbirlerine. Memet yorganı yatağın ayak ucuna itti; karısının boy gömleğini ve donunu çıkarıp yatağa yatırdı. Kendisi de soyunup karısına sarıldı. Çırılçıplak, uzun uzun, üstüste seviştiler. İnlemelerinin arasında ara sıra 'Oh kocacım, ellerine sağlık," diyordu Fatma. Nice sonra iyice ısınan suyu ılıştırıp yıkandılar. Kurulanıp giyindikten sonra Memet sobanın yakınına oturup Fatma'nın başını kucağına aldı, parmaklarıyla tarayarak saçlarını kuruttu. Sobayı geçmeye bırakıp yatağa yattılar, yorganı üstlerine çektiler. Memet Fatma'nın başım göğsüne bastırdı, kokladı.

— Mis gibi, ne güzel saçların kız.

— Gamsızın Fadik kızın saçları daha güzel ama, altın sarısı.

— Gamsız dedin de, bak kız, Gamsınız Ali'yi kandırırsam bahar gelince onun arabasıyla kasabaya gidip dört-beş tane ağaç fidanı getiricem; avluya dikeriz.

— Kasaba bi günlük yol, nasıl dönersin?

— Bi gece orda kalır, ertesi gün fidanları yükler, akşama döneriz. Ben oradayken sen anangilde kalırsın. Köyün yanındaki ağacı Hasan Emmi'nin dedesi ya da her kimse bi yerden getirip dikmemiş mi? İyi de tutmuş. Bizimkiler de yetişir; çocuklarımıza kalır. Fidanları topraklarıyla kökler, eski çuvallara sarıp ıslaya ıslaya getiririm.

— İyi ama Ali gider mi ki?

— Gitmezse bizim öküz arabasıyla giderim; dört günde dönsem bile değer.

— Bu getirdiğin odunlar kışı çıkartır mı bize?

— Üç günde bir yakarsak bayağ gider. Ama utanmayı falan bırakıp bubangilden biraz tezek isteyelim ki yaş odun yansın. Bu yaz üç baş hayvanın tersinden dünyanın tezeğini yaparız gelecek kışa. Yarın ben de Hasan Emmi'den istiycem.

Fatma tekdüze soluyordu. "Uyudu bu yavru. Çok mu yordum güzelimi?" Saçlarını öpüp başını yastığa bıraktı.

— Kar iyice tutmuştur, dedi yavaş sesle.

Sanat Olayı, Sayı: 5 (Mayıs 1981)

Eylemci

Oldukça geniş bir oda. Büyük, eski pirinç karyolada yaşlı bir kadınla bir erkek yalıyor. Karı-koca emekli öğretmenler Emin Tınoğlu ile Saide Tınoğlu. Üstlerinde kumaşı çiçekli ince bir pamuklu yorgan örtülü. Yatağın iki yanındaki iki başucu masasında su dolu iki bardakta takma dişler var. Erkek sağına dönüp karısını kendine çekiyor, çökmüş, buruşuk ağızlar birleşiyor. Az sonra yorganı ayak ucuna itip kadının üstüne çıkıyor. Kılları seyrekleşmiş ince bacaklarıyla, kıçıyla, bir türlü dikleşmemiş organıyla iğrenç bir (çiftleşme) cinsellik yansılaması bu; anlaşılan bir gençliğe dönme özlemi. Belki yarım yamalak bir tat da alıyor bundan. Kadınsa katlanıyor bu duruma; pörsümüş etinin, sarkmış memelerinin okşanmasına. "Yalnız yatakta değil, her şeyde böyle. Söylesem, yaşlandık artık, yaşımıza göre davranalım desem üzülür, kırılır. Neydi o ilk atandığımız kentte, otel odasında her gece sesimizi kısarak, inleyerek sevişmelerimiz. Sonraları, atandığımız okullarda, özellikle yöneticiyken odasında öğrenci kızları kucağına oturtup sevmeleri. Gençleri Türkçülük, ülkücülük konusuna çekmek için çalışmalarımız. Öteki öğretmenlerden bize uymayanları solcudur diye suçlayıp, soruşturma açtırıp ayaklarını kaydırması. Yaşımız yetmişi geçtiği halde şimdi de gençmiş gibi uğraşıp didinmesi. Çoğu günler nerelerde kimlerle buluştuğunu, neler yaptığını bana bile söylemiyor artık. Hep kuşkulu, güvensiz, belki benden bile kuşkulanıyor. 'Solcular sarmış her yanı, köklerini kazıyacağız' diye bağırırken kimi zaman dişleri fırlıyor ağzından."

Emin Tınoğlu ertesi sabah kalktıktan sonra çantasını alıp evden çıktı. Ülkü Derneği yöneticisinin evine gidecekti bugün bombalan almak için. Geçen ay üç bomba vermişler, üçünü de kullanmıştı. Dernekte ilk görüştüklerinde adam şaşırmıştı. "Böyle işleri gençler yapıyor. Yaşlısınız siz.” "Yaşlı olmam daha iyi; kimse kuşkulanmaz, Polisler kimlik bile sormuyor bana." Sonunda kabul ettirmişti eylemciliğini. Geçen ay kullandığı üç bombadan en etkilisi Devrim Kitabevi'ne attığı olmuştu. Dükkân harap olmuş; kitapçı ile bir alıcı ölmüş, birisi de yaralanmıştı. "Devrim Kitabevi'ymiş! Adından belli değil mi komünist yuvası olduğu? Alışveriş edenler de öyledir. Kökünü kazımalı bunların." Bu kez de ilk bombayı şu berber dükkânına koyacaktı: İleri Berber Salonu. Gösterecekti

ona ileriyi. Son yıllarda ne de çok solcu türemişti ülkede. Bir gün yandaki apartmanın birinci katında oturan şu solcu yazarın da defterini dürecekti. Yalnız yeterince bomba vermiyorlardı. Bir öğrense bunları yapmayı!

Kadıköy'de bindiği otobüste ortalara yürüyüp bir genç kadının arkasında durdu. Sıkışıklıkta, otobüs sarsıldıkça kadının kıçına yaslanıyordu. Az sonra kadın dürtüp dik dik baktı; şaşırmış gibiydi. Bir genç olsaydı söverdi belki. “İşte yaşlılığın yararlarından biri daha. Gene de bombalardan dönerken böyle bir halta karışmamalı. Sarkıntılıktan karakola düşüp çantamın açtırılması olasılığı var."

Doğancılar'dan sonraki durakta otobüsten inip adamın evinin sokağına saptı. Buralarda oturanların çoğu bizdenmiş. Birgün her yerde oturanlar bizden olacak. Evde adamla ayaküstü konuştular. "Temkinli olmak gerek," diyordu adam. Bu kez iki bomba verdi:

—Az bunlar. Hiç değilse iki tane daha gerek.

—Başka yok. Öteki adamlarımıza da gerek bomba. Sizin coşkunuza hayranım, ama gene de bu yaşta dinlenmeliydiniz siz.

—Yorgun değilim ben, dedi Emin Bey kızarak. Bombaları çantaya koyup çıktı. Üsküdar alanını yürüyüp bir dolmuşa bindi. Yaşlı, şişmanca bir kadın biraz toparlanıp yer açtı ona. Kadıköy'de indiğinde kararını vermişti; berber dükkânının işini hemen bitirecekti.

Kentler arası bir otobüs işletmesinin ayakyoluna girip bombalardan birini yirmi dakika sonra patlamak üzere kurdu. Beş dakikada varırdı dükkânın olduğu sokağa. Önünde birileri varsa biraz bekler; dolmazsa bir apartmanın girişine saklanıp bombaların saatini ileriye alabilirdi. Sokağa vardığında berberin önünde kimseler yoktu; içerde berberle kalfası iki kişiyi traş ediyor, bir adam da oturmuş gazete okuyarak sıra bekliyordu. "Görürsünüz az sonra solcu gazeteleri okumak nasılmış!" Bombayı bırakması için on dakika daha oyalanması gerekiyordu; şimdi koyarsa patlamadan görülebilirdi. Köşeye doğru yürüdü. Yandaki apartmanın üçüncü katındaki bir pencereden bir kadın bakkala bağırıp iki ekmek göndermesini söyledi. Sokağın asfaltına tebeşirle kaydırak çizgileri çizilmişti ama oynayan çocuklar yoktu. Bir gezici satıcının bile olmayışı da iyiydi elbet. Köşeye varınca karşı kaldırıma geçip bir süre yürüdü. Saatine baktı. "Vaktidir" dedi yavaş sesle. Berberin kaldırımına geçip çantadan kâğıda sanlı bombayı eline aldı; dükkânın vitrinin önüne gelince eğilip bombayı çerçeve tahtasının yanına bıraktı. Ardına bakmadan telaşlanmadan yürüyüp karşı köşeye sindi ve bekledi. Patlamayı ve şangırtıyı duyunca,

"hey ulan, saat gibisin be!" deyip dükkâna doğru yürüdü. Dükkândan elleriyle karnını tutan bir adam çıktı, kaldırımın kıyısına yıkıldı. Bakkal dükkânından ve evlerden çıkıp koşanlarla sokak bir anda kalabalıklaştı. "Alçak komünistlere ölüm!" diye bağırdı Emin Bey ama kimse bakmadı ona. Yaralanan, pencereye yakın koltukta traş eden berber kalfasıydı; berberle traş olanlarda bir çizik bile yoktu. Yalnız sıra bekleyen adamın alnında bir cam parçasının sıyrığı vardı. Emin Bey üzgündü; "Vay aşağılık bomba, hiç mi yoktun ulan!" dedi yavaş sesle. Anlaşılan bu berberi gençlerden birine tabancayla vurdurmak gerekecekti. Doktor olduğunu söyleyen biri yaralının karnını açmış, yarasını dikiyordu.

—Derine işlememiş; çabuk iyileşir, dedi.

—Rıza Paşa karakoluna telefon ettim; ekip gelecek şimdi, dedi başka biri.

—Polislerin de elinden bir şey gelmiyor artık.

—Sokaklara da dadandı bu anarşist piçleri. Ne isterler elin yoksul berberinden!

—Birbirlerinin başını yedikleri yetmiyormuş gibi.

—Bir taksi çevirin de yaralıyı hastaneye götürsün.

—Polis bir şey der belki. Yarası da sarıldı.

Gerçekten yaralı ayılmış; dükkâna taşınıp sedire yatırılmıştı.

Bu sıra polis arabası gelip topluluğun yakınında durdu. Ellerinde tabancalarla beş polis indi arabadan. Çatışma falan olmadığını görünce tabancaları kılıflarına soktular. Komiser olduğu anlaşılan yaşlıca biri dükkâna girip herkesle konuştuktan sonra bir polisi çağırdı.

—Yaralıyı arabayla hastaneye götür sen. Biz karakola yürürüz burdan, dedi.

Doktor elindeki ufak demir parçasını komsere verdi.

—Yarasından çıkardım bunu. Kaslara saplanmış, derine işlememiş. Hastanelik bir durum yok, dedi.

—İyi ama gene de senin rapor gerek.

Kalfa, berberle, polisin kollarına girip arabaya yürüdü, bindi. Polis arabayı çalıştırdı; gittiler. Komser

—Bomba koyanı gören var mı? diye sordu.

—Evlerdeydik, görmedik.

—Ben gördüm sanıyorum, dedi Emin Bey. Komiser ona yaklaştı.

—Anlat, dedi.

—Karşı kaldırımdan yürüyüp eve gidiyordum. Yirmibeş yaşlarında, sakalsız, kara bıyıklı bir gençti. Gri pantolonu, mavi ceketi vardı. Vitrinin önünde biraz eğildi ama kuşkulanmadım; içeriye bakıyor sandım. Öteki sokağa saptığımda patlamayı duyup döndüm.

Emin Bey, yirmibeş yaşındaki kendini tanımlıyordu. İyi eğleniyordu doğrusu. "Anlasanıza ulan aptallar; bombayı ben koydum!" diye bağırmamak için kendini güç tutuyordu. Üstelik elindeki çantanın içinde de bir bomba vardı.

Komiser adresini yazdı.

—Gerekirse sizi çağırırız, dedi.

Emin Bey telefon numarasını da yazdırdı. Böylece bu kansız, ölümsüz eylemi hiç değilse kendi gözünde başarılı bir eyleme çeviriyordu. Az sonra evinden sana yürüdü. Emekli olduktan sonra ikramiye parasıyla Moda'daki bu daireyi almışlardı karısıyla. Bunun için emekli aylıklarıyla geçim sıkıntısı çekmiyorlar, üstelik az da olsa kimi sağcı dergilere para yardımı yapabiliyorlardı. Öğle yemeğinde karısının "kişi mikdarını bilmeli" gibi bir sözünden alınarak kızan Emin Bey eylemcilik serüvenlerini uzun uzun anlattı. Saide Hanım bu sabahki olayda belki de berbere haksızlık yapıldığını, "İleri"nin adamın soyadı olabileceğini söyledi. Kocasının umurunda değildi bu. Artık yaşlandığını, böyle işleri gençlere bırakması gerektiğini öğütledi yeniden.

Öğleden sonra Emin Bey odasında bir süre kitap okuduktan sonra rehberde komşu solcu yazarın numarasını bulup telefonla aradı onu. Telefonu açanın adamın kendisi olduğunu öğrenince:

—Bana bak, yakında soluğunu kesicem senin, dedi.

—Hadi ordan moruk, senin soluğun kesilmiş belli.

—Moruk değilim ben, yirmibeş yaşındayım.

—Öyleyse sesinle kafan moruklamış senin.

—Yakında görürsün sen moruğu.

—Suçum neymiş benim? Ezilen, sömürülen yoksul halka bir kurtuluş önlemi önermek suç mu?

—Değil ama senin önlemin komünistlik.

—Sömürücülere gönüllü uşaklık eden, yüzünü göstermekten korkan yüreksiz faşistler vız gelir bana; elinden geleni ardına koyma, deyip telefonu kapadı adam.

Emin Bey son sözü söyleyemediği için kızdı; birkaç kez daha çevirdi adamın numarasını ama hep meşguldü. Belki de fişten çekmişti kordonu.

Geniş sedire uzandı ve az sonra daldı. Düşünde elinde tabancasıyla yazarın kapısına çaldı. Kapı açılınca adamın yanında otobüste sıkıştırdığı genç kadını da gördü; tetiği üstüste çekip ikisini de yere serdi. Kaçması gerektiğini biliyor ama kadının göğsünden fışkıran kanla büyülenmiş gibi duruyordu. Arkasında bir adam önce kollarıyla kıskıvrak sarıp "Polisi çağırın, katili tuttum!" diye bağırdı. Başka gelenler de oldu; onu bir iple bağlayıp yere uzattılar. Uyandığında beli ağrıyordu. Doğrulup gerindi. "Deniz kıyısında gezinmeli." Odadan çıkınca karısı seslendi mutfaktan:

—Tüpgaz bitmiş; çıkınca gazcıya uğra da değiştirsinler.

—Olur.

Dışarda ana yola çıkan sokağa doğru yürüdü. Tüpgaz satıcısına uğradıktan sonra deniz kıyısındaki çay bahçesinde oturup bir çay içecek, arsız martıları seyredecekti. Böyle açık havalarda çoğu akşamüstleri orada oturur, yiyecek bir şey bulan bir martının hızla kaçışını, ötekilerin onun gagasındaki yemi kapmak için saldırmalarını seyrederdi. "İnsanlar gibi bunlar da" diye düşünmek hoşuna gidiyordu.

Ana yola çıkan sokağa sapınca ilerde, köşedeki bankadan patlamalar duydu. Camları kırılmış büyük pencerelerden dışarıya alevler taşıyordu. "Komünistlerin işi bu. İyi ki çalışma saati değil." Yüreği çarparak hızlandı. Karşıdan yirmi yaşlarında iki genç koşarak geliyordu. Emin Bey yaklaşan gençlere öfke ile "Durun ulan piçler" diye bağırıp kollarını açtı, tutmak için. Olay yerinden hızla kaçanlardan birisi farkında bile olmadan ona çarptı. Emin Bey sırt üstü düştü, başı kaldırımın kıyısına çarptı. Öylece uzanmış kaldı orada, kıpırdamadan. Az sonra yanında toplanan birkaç kişiden biri: "Ölmüş bu yahu; kanı bile akmamış" dedi. Sokaktan geçen orta yaşlı bir kadın:

—Aaa! Tanıyorum onu, Saide Hanım'ın kocası. Evleri şuracıkta, dedi.

Adamlardan biri Emin Bey'in çok kızacağı bir şey söyledi.

—Olacağı buydu. Yaşına başına bakmadan gençleri tutmaya kalkıştı.

Bir süre sonra arabayla gelen polislere Emin Bey'in evini gösteren orta yaşlı kadının sonradan anlattığına göre Saide Hanım kocasının cesedinin görünce ağlayıp sızlanmamış.

—Su testisi su yolunda kırılır, demiş.

Gergedan, Sayı: 1 (Mart 1987)

EKMEK ELDEN SÜT MEMEDEN

1.Baskı: Cem Yayınları, İstanbul 1981
YKY'de 1. Baskı: 1992
2. Baskı:1994
3. Baskı: 2008

Korkut'a Masal

Çok eskiden, deve deveyken, sinek sinekken, insanlar gemilere, uçaklara, trenlere, arabalara, köpeklere binerken, eylül sonlarında güzel bir sabah Filizle Oğuz yanlarına küçük oğulları Korkutu alıp İzmirden Hacırahmanlıya, Yusufu görmeye geldiler. Yedi yaşındaki büyük oğulları Ongun gelmek istememişti. Dedesiyle çöp kebabı yemeye gidecekti. Geçen yıldan beri Yusufla arası çok iyi değildi. Kışın bir süre Ankaradaki evlerinde konukken salonda kibrit yakmasına, minderleri uçak yapıp uçurmasına, burnunu karıştırıp sümüğünün tadına bakmasına engel oluyordu.

Yusuf'un odasında oturup konuşmaya başladılar. Bu konuşmaların nasıl uzayıp gittiğini bilirdi Korkut. Canı sıkılıyordu. Odada ilgi çekici bir şey de yoktu. Birkaç kez duvarda Yusufun iki ağaç arasında asılmış resmini gösterip Bak, bunu Ongun yaptı, diye lafa karıştı ama ya kimse aldırmadı ya da bir ha, evetle geçiştirildi.

Kimse onu dinlemediğine göre ne işi vardı burada? Odadan çıktı. Hayatın köşesindeki gaz tankının musluğunu açmaya uğraştı; çok sıkıydı, açamadı. Eline bir değnek alıp tatlı bir hava çalmaya başladı tankın üstünde. Şu büyükler rahat bırakmazdı insanı; içerden Yeter! diye bağırdı Oğuz.

Değneği bıraktı, sundurmanın altındaki kömür yığınından ince bir kömür seçip banyonun duvarına çok güzel bir resim çizdi. Ongun bile yapamaz bunu, dedi. Gene de biri geliyor mu diye arkasına baktı, çünkü büyükler pek anlamazdı resimden. (Haklıydı. Ertesi gün Yusuf bunu görünce, Gidi kırık, yediği halta bak şunun, dedi.)

Öteki duvara yürürken yerde kocaman bir karınca gördü; ağzına ölü bir sinek almış, kapıya doğru gidiyordu. Kömürü atıp ardına düştü. Şimdiye dek böylesine azman bir karınca görmemişti. Üstelik çok hızlı yürüyordu. Eğilip tutmak isteyince daha da hızlandı, kapının altından çıktı.

Korkut da kapıyı açıp sokağa çıktı. Karıncaya yetişip diz çöktü, elini uzattı, ama tutamadı. Emekliyordu artık; kötü bir niyeti yoktu aslında, bu görülmemiş karıncayı eline alıp pencere camlarında tuttuğu sinekler gibi yakından inceleyecek, gerekirse bakalım ne yapacak, diye birkaç bacağını koparıp yere bırakacaktı gene. Ama ne bilsin karınca, can derdine düşmüş, ağzından sineği atmış, koşuyordu.

O önde öteki arkada köşeyi döndüler. Korkut birden durdu: Burnunun dibinde sarı bir yığın vardı. Doğrulup kalkarken baktı, iri yarı bir köpekti bu; kaçamadı, dondu kaldı orada. Köpek yattığı yerden gözlerine bakıyordu Korkutun, kuyruğunu üç kez ağır ağır yere vurdu, -Ne var korkacak ? dedi.

Korkut yutkundu, diliyle dudaklarını yaladı.

—Ko... korkmuyorum, dedi.

—Niye emekliyordun öyle

—Karıncayı... şey... karıncaya bakıyordum.

—Nerelisin sen?

—zmirden geldik.

—Şu araba sizin mi

—Anneannemin.

—Baban hızlı sürer mi?

—Oğuz mu? Oğuz bilmez. Filiz kullanır.

—Neden anne, baba demiyorsun onlara?

—Ongun da demiyor.

—Kim bu Ongun?

—Kardeşim. İki yaş büyük benden.

Köpek başını salladı, "Şaşılacak şey," diye mırıldandı. Şaşılacak bunca şey varken köpeğin buna şaşmasına şaştı Korkut.

—İnsan gibi konuşuyorsun sen, dedi.

Köpek sinsi sinsi çevresine baktı, kimseler yoktu. Günün bu vakti hemen herkes ovada olurdu.

—Başkalarıyla konuşmam, ilk seninle konuşuyorum. Adın ne senin?

—Korkut. Ama "Cukcuk" diyor Yusuf.

—Şu bizim suratsız komşu mu? Bana da "Sarışın" der. Erkek olduğumu bilmezmiş gibi "ne haber Sarışın," der yanımdan geçerken.

— Senin adın ne?

Köpek duraksadı, Çoban köpeğiyken Sarıbaş'tı adı,, ama şimdiki sahibi nedense "Ayıcık" diyordu.

— Sarıbaş dersin bana, dedi.

Sarıbaş ağır ağır kalktı; bacaklarını yaydı, kuyruğunu dikti, gerindi. Sonra da kocaman bedeninden umulmadık bir çeviklikle silkinip Korkut'u toza boğdu.

— Eh, bu iş de oldu.

Korkut hangi işin olduğunu anlayamadı ama, gözünü ovuşturduğu için, köpek alınmasın diye gönül alıcı bir şey söylemek istedi.

— Tüylerin ne güzel senin.
— Kıllarım demek istiyorsun. Gençliğimde görecektin beni. Eskiden çoban köpeğiydim ben...
Bütün yaşlı hayvanlar gibi hayatını anlatmaya başlayacakken durdu. Sırası değildi şimdi. Başını uzattı,
— Dokunmak istersen dokun, dedi.
Korkut başına dokunurken köpek elini yaladı. Birden elini çekti.
— Özür dilerim, alışkanlık, dedi köpek.
Korkut konuyu değiştirmek için sordu.
— Niye kulakların yarım senin?
— Ufakken kestiler yarısını. Dedim ya, çoban kopeğiydim ben.
— Hep keserler mi?
— Keserler.
— Neden?
— Yağmurlu gecelerde kulağına su kaçsın da uyumasın diye. Çoban köpeği dediğin, gece uyumayacak. Kurt iner sürüye. Yatarken kulağı açık olmalı.
— Hep burada mı yatarsın?
Sarıbaş, burnuyla Yanar'ın araba kapısı altındaki su akağını gösterdi.
— Sıcak havalarda şurda yatarım. Hava güzel bugün, istersen sırtıma bindirip kırlarda gezdireyim seni.
— İsterim.
Yüreği çarparak bir adım attı, ama Sarıbaş durdurdu.
— İçeri git de söyle, merak etmesinler.
— Şimdi gelirim, dedi Korkut.
Koşup avluya girdi. Oğuz'a soracaktı elbet. Çocuklar istedikleri bir şeyi yaptırmak için kime nasıl davranılacağını, neyi kime soracaklarını bilirler. Oğuz'un bir gün fakültenin üçüncü katındaki çalışma odasının penceresinden çıkıp bir karış enindeki çıkıntı üstünde duvara tutuna tutuna yürüyerek yandaki odanın penceresini çaldığını, odadaki üç arkadaşının şaşkınlıktan bir süre yerlerinden kalkamadığını, ayrıca çatı katındaki dairelerinin terasında arasıra demir parmaklıklar arasındaki daracık beton korkulukların üstüne uzandığını herkes bilirdi. Filiz "Yapma n'olur," dedikçe "Çok rahat burası," demişti...
Odaya girdiğinde yüzü al aldı. O sıra konuşmakta olan Yusuf'un sesini bastırmak için bağırdı:
— Oğuz, beni sırtında gezdirecek köpek.

— Köpek mi? Sırtında mı?
— Evet. Kendisi söyledi. Gidiyim mi?
— Köpekle konuştun demek?
— Evet.
Güldüler. Palavracılıkta ün salmıştı Korkut. Filiz sordu:
— Nasıl bir köpek bu?
— Na böyle (kollarını açtı), kocaman sarı köpek.
— Ha evet, komşunun köpeği. Zararsız hayvandır. Çocukları pek sever. Kuyruğunu kulağını çekerler de hırlamaz bile, dedi Yusuf.
— Noo'lursun Oğuz, gidiyim mi?
— Git de oyna, dedi Oğuz.
Fırlayıp çıktı odadan, Sarıbaş'ın yanına döndü.
— Ne dediler?
— Git, dedi Oğuz.
— Bin öyleyse sırtıma.
O güne dek evlerinin salonunda arasıra ellerini yere dayayıp diz çöken Ongun dışında bir sünepe eşeğe bile binmemişti Korkut. Yaklaştı.
— O yandan değil, soldan bineceksin.
— Neden?
— Usüldendir bu.
Bir bildiği vardı anlaşılan. Arkasından dolaştı, boynuna tutunup bacağını kaldırdı sırtına koydu. Ama çok yüksekti, binemiyordu. Sarıbaş biraz eğildi, "Sıçra," dedi. Sıçradı, öte yana düştü. Kalktı.
— Bir yerin acıdı mı?
Sağ dirseği acıyordu ama "Hayır," dedi. Üstelik Sarıbaş'ı inandırmak için kıkır kıkır güldü. Gene arkasından dolaştı; boynuna tutunup, sağ bacağını sırtına koydu, sıçradı bindi bu kez.
— Bayağı varmışsın, dedi Sarıbaş.
Korkut anlamadıysa da sesini çıkarmadı. Yüreği çarpıyordu. Köpek sırtında olağanüstü bir serüvene çıkarken... Off, köpeğin bel kemiği kıçını acıtıyordu.
— Hızlı gideceğiz. Boynuma sarıl. Bacaklarını sık. Tamam.
Sarıbaş, şöyle bir yaylandı, tırısa kalktı, hemen hızlandı. Kısadan kır yoluna vurdu... Köyün Cumhuriyet alanından geçse birkaç aylak berber, kahveci, bakkal "Hoşt ulan, önleyin be, çocuğu kaçırıyor bu hınzır," falan diye bağırıp ortalığı ayağa kaldırırlardı çünkü. Bir de yılın bu vakti, köyün üst başındaki yayvan tepeler tenha olurdu; herkes ovada pamuk toplardı.

Yel gibi geçtiler fırınm önünden. Korkut gözlerini yumdu, büzüldü; kulakları uğulduyordu. Köyün bir ucunda elinde testi çeşmeden eve dönen bir kocakarı köpeğin sırtındaki çocuğu göremedi. "Amanın, kudurmuş mu bu köpek," dedi. Koca kanala varmadan kır bekçisi Hasan'ın yanından geçtiler hızla; o da göremedi çocuğu. "Hobraaa, elime bir geçirirsem seni!" diye bağırdı.

Bu kır bekçisi, kimi alık köpekleri "kuçu, kuçu; nah, nah, nah" diyerek, ya da bir parça kuru ekmekle kandırarak tutar, kuyruklarına teneke bağlardı.

Kır bekçisi Hasan'ın dayısı Hasan da bir zamanlar kır bekçiliği yaptığından ve köpeklerin kuyruklarına teneke bağladığından, "Oğlan dayıya çeker" sözünün ilkin bu örneğe dayanarak ortaya atıldığı söylenir.

Uzatmayalım... Sarıbaş kanalı geçince Korkut'u düşürmemek için az yavaşlayıp yarım sağa saptı. Niyeti karşıki tepelerden birine çıkıp, çocuğa köyü yukardan göstermekti. Köpek de olsa, "Bu gidenlikte bizim köyün üstüne yoktur," diyen köylüler gibi, o da köyüne düşkündü. Korkut gözlerini açtı. Kulaklarının uğultusu azalmıştı. Arkalarından inceden bir köpek havlaması duyuluyordu ama, Sarıbaş'ın arkasından havlayarak koştu; arayı açık tutuyor, pek sokulmuyordu. Sonra, ne olur ne olmaz diye durdu. Bu koskoca köpeği önüne katıp kovalamanın verdiği yücelikle kabarıp başım havaya dikti, bir kez daha "hav, hav," dedi, döndü.

Sarıbaş bir şeyler söylüyordu ama pek anlaşılmıyordu: "... Kamalı'nın...zeytinlik... sa satıldı... bu tepe..."

İki yanından ağaçlar gelip geçiyordu. Gittikçe seyrekleştiler. Bayıra sarınca bir ahlat ağacının yanından geçtiler. Bir başkasına yaklaşınca Sarıbaş yavaşladı, durdu.

— İn de ağacın dibine otur, dedi.

Karşıdan anızı tozata tozata bir köpek geliyordu koşarak. Korkut indi. Bacakları uyuşmuştu; güçlükle iki adım atıp ağacın dibine çöktü.

— Korkma sakın, dedi Sarıbaş.

Dönüp boz köpeğe doğru seğirtirken yeri göğü inleten bir sesle iki kere havladı. Boz köpek de havladı, yavaşladı; yirmi adım ötede karşılaştılar. Onun da kulakları kesikti. Sarıbaş daha boylu posluydu ama öteki de dinçti, besliydi; günde üç öğün doyasıya yal yediği belliydi. Kuyruklan havada, başları yan yana, dişlerini göstere göstere bir süre havlayıp hırlaştılar. Köpekçe konuştukları, daha doğrusu sövüştükleri için sözleri anlaşılmıyordu. Boz köpek gençti, gözüpekti ama Sarıbaş'ın da bunca yıllık

ustalığı vardı. Bu acemi çaylağın bunları öğreninceye dek daha bir fırın ekmek, yüz leğen yal yemesi gerekirdi.

Sarıbaş, hasmını yıldırmak için, arka ayaklarının bir sağıyla bir soluyla birkaç kez yerden toz kaldıra kaldıra eşindi. Hemen etkisi görüldü bunun: Boz köpek korktuğunu belli etmemek için dişlerini daha sert çarptı, daha yüksekten hırladı. Korkut yanlış yorumladı bunu, "Sarıbaş'ı ısıracak şimdi," diye düşündü, ağlamaya başladı. Bu yüzden mi, yoksa tam o sıra bu çeşit hırlaşmalarda insanların "ulan aşağılık köpek" dedikleri gibi boz köpek de "ulan aşağılık insan" dedi de Sarıbaş'ın kanına mı dokundu nedir, birden dişlerini hasmının sol kulağına geçirip sırtına atlayıverdi Boz köpek yıkıldı, debelendi bağıra çağıra, yarım kulağının yırtılması pahasına bu güç durumdan kurtuldu. Biraz geriledi ve fırlayıp Sarıbaş'a saldırdı.

Ne de olsa eski kulağı kesiklerdendi Sarıbaş, bekliyordu bunu. Yana çekilip sağ pençesiyle hayvanın kafasına vurdu. Boz köpek kendi hızıyla burnu üstü kapaklandı; kalkmaya davrandı. Sarıbaş üstüne atlayıp bu kez ağzıyla ensesinden kavradı, bir sağa bir sola büktü. Boz köpek acı acı bağırdı, debelendi; doğrulup kıpırdamadan durdu. Yenilgiyi kabul etmekti bu. Sarıbaş bıraktı. Köpek kaçıp oldukça ilerde durdu. Başını dikip bir daha hırladı ama, öteki üstüne yürüyünce kuyruğunu apış arasına kıstırıp bir solukta yamacı aştı. Sarıbaş bir nâra atıp döndü. Yanına geldiğinde Korkut gene ağlıyordu. Soluğunu düzeltip sordu:

— Niye ağlıyorsun Cukcuk?

— Çişimi etmişim. Filiz kızacak, dedi

Korkut sustu, burnunu çekti.

— Zarar yok, kurur şimdi.

— Isırdı mı seni?

— Yok canım, şuramda bir sıyrık var yalnız.

— Öpeyim de geçsin, dedi Korkut.

Bu söz de çok dokundu Sarıbaş'a, pürüzlü bir sesle,

— Hiç ağlama emi? Gülerken senin kadar güzel, ağlarken senin kadar çirkin bir çocuk görmedim ben, dedi

Korkut güldü,

— Yusuf da öyle diyor, dedi.

"Hay Yusuf'un..." derken durdu. İlerde nasıl oba sos öğrenecekti ama ilk ondan duysun istemedi. Bunun verine,

— Biraz dinlenelim de yoİa çıkarız, dedi.

— Çok mu yoruldun?

— Eh, oldukça.

Sarıbaş yan yatıp ön ayakları arasındaki sıyrığı yalamaya başladı.

— Niye yalıyorsun? diye sordu Korkut.

— Çabuk geçer böyle.

— Neden kavga ettiniz onunla?

— Ağasınınmış buralar, geçemezmişiz. Belki duymuşsun-dur, köpeklerin insanlara yakın olduğu söylenir. Yabancı düşmanıyız biz... Neyse, bırakalım bunları. Hadi bin sırtıma da gidelim.

Kalktılar. Korkut, Sarıbaş'ın boynuna tutunup sırtına atladı.

— Nereye gidiyoruz? diye sordu.

— İlerdeki şu tepeye. Köyü görürsün ordan.

Sarıbaş deminki kadar hızlı koşmuyordu. Önünden iri bir tarla sıçanı fırladı; ardına düşmedi. Korkut da gördü sıçanı, "Bu köyde her şey kocaman," diye düşündü. Büyük bir karaağacın yanından geçtiler. Yamacı aşıp düzlüğe vurdular. Sürülmüşten gitmemek için artık yol boyunca koşuyordu Sarıbaş. Hacı Salmanların tarlasında traktörle çift süren Danacının İsmail'i görünce "Sıkı tutun," dedi Korkut'a; hızlandı.

Danacının İsmail, köyün tanınmış avcılanndandı. İşe giderken belki önüne sapkın bir çakal, bir tavşan, bir keklik çıkar diye, çiftesini yanında götürür, bir gözüne saçma bir gözüne kurşun sıkılardı. Sarıbaş'ı uzaktan çakal sandı; motoru durdurup yanındaki tüfeği aldı, yere atladı. Önünden hızla geçerken köpeği tanıdı ama sırtındaki tümseğin ne olduğunu anlayamadı, "Ulan bu ne iş," deyip tüfeği doğrulttu. "Bir-iki saçma gönderelim şunun kıçına," dedi ama aceleyle yanlış tetiği çekti. Tam o sıra Sarıbaş bilmeden biraz yana kaymıştı, yoksa Danacının İsmail'in attığını vuramaması olacak şey değildi.

Sarıbaş öylesine hızlanmıştı ki nerdeyse karnı yere değecekti koşarken. "Bunun ardından kurşun yetişmez," dedi İsmail. Oysa namludan aynlan kurşun Sarıbaş'la Korkut'a yetişmiş, geçmiş, az önlerinde gidiyordu. Kurşunun hızı azalmaya başlayınca bir hizaya geldiler. Korkut'un iki karış solundaydı; iriceydi, yuvarlaktı, güneşte pırıl pırıl parlıyordu.

— Ne güzel kurşun, di mi? dedi Korkut.

Sarıbaş yan gözle bakıyordu kurşuna.

— Uzan da alıver istersen, dedi.

Korkut elini uzattı, aldı. Sıcaktı. Ağzına götürdü, ısırdı. Dört dişinin izi kaldı üstünde. Bu yumuşak, zararsız nesne mi öldürecekti sarıasmayı, karamekeyi, gökçeliyi, alaca cereni, insanı? Sokakta oyuncak tüfeklerle

"fiyu, fiyu" diye birbirlerine attıkları havadan kurşunlar gibi bir şeydi bu. Kaldırıp yere attı. Olacak işte, o sıra bir arpa tanesi yüklenmiş yuvasına giden bir karıncanın üstüne düştü kurşun, ezdi.

Az sonra tepeye vardılar. Yan yana durup uzaktan köye baktılar. Sararmaya başlamış ağaçlar arasında evlerin damları, yüksekçe yapıların pencereleri görünüyordu yalnız, dövülmüş topraktan kol duvarları, tozlu sokaklar görünmüyordu. Korkut yanında, arka ayakları üstünde oturan Sarıbaş'ın omzuna elini koydu.

— Ne güzel köy, di mi? dedi

Sarıbaş bu uzun kirpikli oğlanın yanağını yalamak istedi birden, ama kendini tuttu. Çevresine baktı. Batıda, Menemen boğazında kara bulutlar kabanyordu. Sağdaki yayvan tepelerden bir esinti gelip geçti.

—Bu tepelerin ağzı dili olsa da söylese, dedi.

Korkut aşağılara, kanalın alt başında köye yakın, çevresi ağaçlı, koyu yeşil küçük bir tarlaya bakıyordu. Bir ucunda üstü kiremitli bir ev vardı. Elini uzattı,

— Şurası ne Sarıbaş? diye sordu.

— Neresi?

— Şu yeşil yer.

— Bahçıvan Selim'in bahçesi.

— Gidelim mi oraya?

— Gidelim.

Dört ayağı üstüne kalktı. Korkut sırtına binince ağır ağır indi tepeden. Başıyla bir sel yarığının ötesini gösterdi.

— Bir gece şurda boğuşmuştuk bir kurtla, dedi.

— Ne oldu sonra?

— Kaçtı.

— Niye şimdi çoban köpeği değilsin?

— Atıldım. Rengim yüzünden.

— Anlamadım.

— Sarı olduğum için atıldım. Koyunlar kendi renklerinden köpek istermiş. Ya ak olacak, ya da boz. Ağa söyledi. Benden ürkerlermiş. Sabri kâhya, "Koyun kısmının iyiye kötüye aklı ermez. Sarıbaş yetişeli kurda koyun vermedik," dedi. Ama ağa dinlemedi. "Verin birine, gitsin," dedi. Yanar'a verdiler. Ağzıma ağızlık taktılar, boynuma ip bağladılar. Yanar'la oğlu ite kaka, sürükleye sürükleye götürdüler. Giderken çoban Sülo ağladı. İlk günler çok güçtü. Sonraları alıştım. Köpek kısmı nelere alışmaz ki.

Sustu. Korkut üstelemedi. Selim'in bahçesine varmışlardı o sıra. Sarıbaş evin uzağındaki bir dönümlük lahana kesiğinden girdi bahçeye. Selim öfkeli adamdı, bahçesine de çok düşkündü. Korkut indi,

— Bunlar ne? diye sordu.

— Bilmiyorum.

Lahanaydı bunlar, ama gündüz olduğu için yapraklarını açmışlar, sere serpe toprağa yayılmışlardı.

— Yatak gibi, ne güzel! dedi Korkut.

Birinin üstüne uzandı, yerleşti.

— Çok yorulmuşum, dedi.

Sarıbaş toprağa yattı; başını ön ayaklarının arasına koydu. O da yorulmuştu. Kafası eski günlerdeydi: Sabri kâhyanın kulaklarını kesişi, omzunu kurt dalamış bir dişi köpek, geceleri koyunların teneke çanları, ağılda iki koçun kıyasıya dövüşü, kurt kokusu, yal kokusu, yalık köpek kokusu, insan kokusu, bir tilkiyi çatlatıncaya dek kovalayış, çoğu geceler tepelerde koşan çoban Sülo... Birden anlatmaya başladı:

— Bu çoban Sülo eğri bacaklı, kısadan bir adamdı. Sallana sallana yürürdü; düşecek sanırsın. Eskiden köyün sığırını güderken Ömer ağa sürüye çoban almış. Yuvarlak yüzlü, ufak gözlü bir adam. Daha ben kabaca bir enikken konuşurdu benimle. Çobanlar yalnızlıktan koyunlarla, köpeklerle konuşurlar. Sabri kâhya da konuşurdu. Bir gün 'Ulan tüyü bozuk, anlarmış gibi dinliyorsun insanı,' dedi. 'Dinler kerata' dedi Çoban Sülo. Geceleri sürüyle çıkmaya başladığında üç köpektik; ara sıra sürüden ayrılan koyunları çevirirdik. O sıralar her gece peri kızını görüyordu Sülo. Kız görününceye dek boyuna onu anlatırdı bana. Bütün gece ardından koşturur, yanına yaklaştırmazmış. O durunca kız da dururmuş. "Bizim kız, elim eline değsin yeter," dedikçe gülermiş kız; "gel," dermiş. Sülo koşunca o da koşarmış; hep yirmi adım ilerde. Sabaha karşı kaybolurmuş. Sabahları kan ter içinde dönerdi. Ağıla varınca pöstekinin üstüne atardı kendini, uyurdu. Ertesi gece gene. Anlatırken birden susar karanlığa bakardı, "Gördün ya Sarıbaş, geldi işte," derdi. Hiç bir şey göremezdim, ama üzülmesin diye kimi geceler kısaca havlardım. "Sus be sarı domuz, havla mı dedik; korkutacaksın kızı," derdi. Yürürdü sonra: "Sürüye iyi bak." Bir gece arkasına düştüm. Koşuyor, duruyor, bir şeyler söylüyordu. Arada tökezliyordu. Tepeleri aştık. Gece yarısında beni gördü, bağırdı: "Sürüye dön alçak, yardım mı istedik senden!" Sonraları dayanamadı. Geceleri kızı

görünce arkasını dönüp oturur, kaval çalardı. Arada bir gene kızın ardından koştuğu olurdu ama, çoğu geceler kaval çalardı sabaha dek. Hep aynı ses...

Sarıbaş başını kaldırıp baktı. Korkut uyumuştu. Gene ön ayaklarının arasına koydu başını, uyudu. Tam o sıra kara bir bulut çöktü ovaya; her yer karardı. Lahanalar akşam oldu sandılar; tekdüze, ninni gibi bir çıtırtıyla yapraklarını toplamaya başladılar. Uykusunda birisi üstünü örtüyor sandı Korkut; bacaklarını topladı, büzüldü. Lahana, çocuğu yapraklarıyla güzelce örttü, sardı; yusyuvarlak kocaman bir lahana oldu.

Derken gök gürledi. Sarıbaş gözlerini açıp doğruldu. Akşam mı olmuştu? Korkut'u göremeyince telaşlandı. Havayı kokladı; Yakınlarda değildi. Lahanaların aydınlıkta açılıp karanlıkta kapandıklarını bilmiyordu. Bağırdı, havladı. Bahçıvan Selim, köpeğin sesini duyunca evden çıkmış, lahana kesiğine geliyordu. Yerden bir tarla topacı aldı, fırlattı. "Ne işin var orda rezil," dedi. Kovmasa da gidecekti Sarıbaş; çocuğu bulup eve götürmesi gerekti. Yola atlayıp köye doğru koştu.

Selim lahanaları kapanmış görünce güldü. "Havadan aldanmış bunlar," dedi. Gökyüzü kapkaraydı. Korkut'u saran lahananın yanında durdu, birkaç kez şap şap okşadı. "Hele yavnu, nasıl da büyümüşsün böyle," dedi. Cebinden bağ bıçağını çıkarıp toprağın içinden lahananın kökünü kesti, yana çevirdi. Artık hiçbir zaman açılamazdı. Büyüklerinden dokuz lahana daha kesti.

Birden yağmur boşandı. Selim başını kaldırıp "Ver Tanrım, ver," dedi. Lahanaları kıyıya topladı. Koşarsa yağmur kesilecekmiş gibi, ağır ağır yürüdü eve doğru.

Evin hayadında karısıyla büyük oğlu yağmura bakıyorlardı. Kızıyla küçük oğlu gündelikle pamuk toplamaya gitmişlerdi. Hayada çıktığında üstü başı ıslaktı. Yağmur durdu. Karısıyla oğluna "Gidi reziller," dedi. Sanki onlar durdurmuştu yağmuru. Gökyüzüne baktı: Hava açacaktı. Odaya girerken oğluna, "Katırı arabaya koş. Millet işi bırakıp döner şimdi. Lahana indirelim köye," dedi.

Gelelim köye... Kara bulut köyün üstüne çöktüğünde Filiz odadan çıkıp,

— Korkuut! diye bağırdı.

Sokakta birkaç çocukla arabayı seyreden yılışık bir komşu kızı,

— Korkuut, diye yansıladı.

Filiz, Korkut'un sesi sandı.

— Şımarıklık etme. Nerdesin sen? dedi.

Sokaktaki kız bağırdı,

— Bu-ra-da-yıım.

Filiz bunu "arabadayım" anladı. Odaya dönüp "arabadaymış," dedi. İnince arabanın kapılarını kilitlediğini unutmuştu.

Gelelim Sarıbaş'a... Korkut belki bu yoldan gitmiştir, diye köye koşuyordu Sarıbaş. Ama kokusu yoktu. Gene de köyün kıyısına kadar geldi. Rastladığı köpekleri korkutmaktan hoşlanan Sakallının Recep o sıra eve gidiyordu. Ayaklarını tapir tapir yere vurup, "Tutun beee!" diye bağırdı. Sarıbaş öfkeyle ona döndü. Recep eğilip yerden taş alıyormuş gibi yaptı ama, bu dümeni yutmadı Sarıbaş; saldırıp baldırını ısırdı. "Yandım anam," dedi Recep.

Sarıbaş geri dönüp, geldiği yoldan kırlara doğru koştu. Bahçenin yanından geçerken Selim oradaydı; eğilip kalkıyordu. Durmadı, tepelere doğru hızlandı. Burnu havadaydı ama Korkut'un kokusu yoktu. Birden yağmur boşandı. Artık umutsuzca bir koşuştu bu; koku alamazdı. Geceleri çoban Sülo'nun tepelerde koşuşunu anlıyordu şimdi. Derken yağmur kesildi. Sarıbaş ıslaktı, yorgundu, ama koşuyordu.

Yukardaki kara bulut parçalanmaya başladı. Hava açıldı. Ardından havlamalar duydu. Başını çevirip baktı. Üç köpek geliyordu üstüne, üçü de çoban köpeğiydi. Birini tanıdı: Sabahki boz köpekti bu. Sarıbaş dövüşecek durumda değildi. Durup kuyruğunu apış arasına kıstırdı, büzüldü. Yenilgiyi baştan kabul ediyordu; ama köpekler saldırdılar. Sarıbaş yıkıldı. "Köpek kısmında düzen bozulmuş," diye düşündü, kıpırdamadı. Boz köpek boyun damarına geçirdi dişlerini, hırlaya hırlaya kopardı. Doğrulduğunda leş yemiş gibi burnu kanlıydı.

Gelelim lahanaya... Selim'in oğlu katırı arabaya koşmuş, kesiğin yanına, yol kıyısına çekmişti. Baba-oğul lahanaları arabaya taşıdılar. Selim kocaman lahanayı sona bıraktı; sallana sallana arabanın yanına getirdi, oğlunun yardımıyla ötekilerin üstüne koydu.

— Lahana görsün reziller, dedi.

Selim arabanın arkasına, oğlu önüne bindi. Yola çıktılar. Köyün kıyısındaki ulu melengicin yanında sağanaktan su birikmişti; katır titizlendi. Oğlan inip katırı yedeğinde geçirdi sudan. Sokakta oynayan birkaç çocuğun önünden geçerlerken biri,

— Selim'in katırı

Bahçeyi batırı, dedi.

Selim "Gidi reziller!" diye bağırıp arabadan atlayacakmış gibi yaptı; çocuklar kaçıştılar. Köy içine varınca arabayı koca çeşmenin ötesindeki

kaldırımın yanına çektiler. Sağnaktan sonra tarlalarda işi bırakıp köye dönmüşlerdi. Kahvelere, dükkânlara girip çıkanlar vardı. Herkes öğle üstü çöken karanlıktan söz ediyordu. Selim arabadan atladı,

— Turfanda lahana, lahanaya bak lahanaya! diye bağadı.

Birkaç kişi arabaya yaklaştı. Şuna buna takılıp kızdıran, bu yüzden dazlak kafasına vurulan tokatlara, sırtına inen yumruklara kılını kıpırdatmadan dayanıp, "Bana mı vuruyor diye sorarak herkesi güldüren Çerkez Memedali, kocaman iki tokat attı;

— Bu nasıl lahana Selim? Neyle büyüttün bunu? diye sordu.

Katırınkiyle birlikte ev halkının kakalarını da bahçeye döktüğünü söyleyip Sel i m'i kızdırırdı.

— Git ulan eşek hırsızı, dedi Selim.

Çerkez Memedali yanındaki kısa boylu, yaşlıca adama dönüp sordu:

— Bana mı dedi?

Gülüştüler. Selim üstüne yürüyünce kaçtı. Bu kısa boylu, yaşlıca adam yıllar önce bir yaz günü harmandan buğday çuvallarını arabaya yükleyip eve getirdiğinde, karısı "bunlar benim tarladan mı?" diye sorduğu için artık karısının tarlalarını işlemeyen Arnavut Mustafa'ydı.

— Lahana çok kocaman, dedi.

Tarlasının hendeğindeki bir kavağı kökünden kesip devirdikten sonra budayacağına, nedense, önce elinde balta, kavağın tepesine çıkıp, dallarını budaya budaya aşağı indirdikten sonra kesip devirdiği için adı "Koca Kavak" kalan Hasanali,

— Evet, kocaman, dedi.

Köye dışardan iç güveysi geldiği için çiftçilikten anlamadığı, pulluk ayarlamayı bilmediği, bağ sürerken sık sık çiziden çıkan beygire "yapma be hayvan" diye yalvarıp ağladığı söylenen uzun boylu Filiz Memet,

— Doğru, kocaman, dedi.

Delikanlılığında kız kardeşini Tanrının emriyle isteten bir oğlanla "kardeşimde gözün varmış" diye kavga eden, evlendikten sonra karısını bayramlarda bile kapıdan dışarı çıkarmayan Hacı Selman'ın Hüseyin.

— Bu lahana çok büyük, dedi.

Ufaklardan birini aldı, parasını verip gitti. Bahçıvan Selim,

— Ha bereket. Lahanaya gel! diye bağırdı.

Yeni gelenler oldu. Arabanın yanında toplanıyorlardı. On yaşında körüklü çizme giymeye başlayan, ilkokuldayken öğretmenleri güreşe çağıran, sarhoş olunca kahveye girip zorla çay ısmarlayan, pamuk sulama

yüzünden bir akrabasıyla tutuştuğu kavgada dayak yediğini saklamayan Bilgin Efe,

— Vay be, dedikleri kadar varmış, dedi.

Bir gün kahvede tavla oynarken paçasından girip bacağına tırmana tırmana yukarlara çıkan, ürkmüş bir sıçandan kurtulmak için kahvenin ortasında hoplaya zıplaya pantolonunu çıkaran Kocakafa Sali,

— Evet, çok büyük lahana, dedi.

Karısından sık sık dayak yediği söylenen ve karısının adıyla "Fatmanın Kadir" denen ağır bir adam hiçbir şey söylemedi Arabaya yaklaşıp bir lahana aldı eline, Selim'e baktı.

— İki lira ver yeter, dedi Selim.

Adam parayı verip yürüyünce Memedali,

— Karının kafasına at şunu da iyi pişirsin, dedi.

Uçan kuştan bile kuşkulanan iri yarı Koca Ahmet yanında duran birinin kulağına bir şey fısıldadı. Kimse duymadı. Yüksek sesle konuşmazdı hiç; "bu gün hava güzel" bile diyecek olsa yanındakinin kulağına eğilip söylerdi.

Her günkü olayların geçmişte bir benzerini bulup inceden inceye, uzun uzun anlatan Uzun Satılmış yeni gelmişti. Lahanaya baktı, anlatmaya başladı:

— Çocukluğumda bunun gibi bir lahana gördüydüm. Dişimin ağrıdığı gündü. Bubam dışardan geldi, dama doğru yürüdü. Buba dedim, hee dedi, dişim acıyo dedim, çok mu dedi, çok dedim, çürük mü dedi, çürük dedim, tuz bastın mı üstüne dedi, bastım dedim, berber Rıza'ya gidelim de...

Uzun Satılmış'ı kimsenin dinlediği yoktu. İçerde dışarda, her fırsatta köyünü öven Kâmil Çavuşun Nazmi,

— Yakın köylere haber salın, gelip görsünler Hacırahmanlı'da nasıl lahana çıktığını, dedi.

— Çıkar, çıkar, dedi birkaç kişi.

— Lahanaya gel! diye bağırdı Selim.

Topluluğu uzaktan görenler; "ne var ki orda," deyip yürümüş, arabanın çevresinde büyük bir kalabalık toplanmıştı. Nerdeyse köyün bütün erkekleri, çocukları oradaydı. Öğleye doğru çöken karanlıktan artık kimse söz etmiyordu. Ufarak lahanaların hepsi satılmış, yalnız o kocaman lahana kalmıştı arabada.

Yeni gelenlerden biri, kâğıt oyunlarında yenilmeye başlayınca kızıp eline göre oyunun kurallarım değiştiren, karanın ak akın kara olduğunu,

yani her şeyin aslını bildiği için genç yaşta saçları ağarmış Hafızın Abdullah,

— Bu lahana büyük değil, dedi.

Gülüştüler. Abdullah'ın yüzüne kan yürüdü, gözlerini açtı,

— Ne gülüyorsunuz be, büyük değil işte. Bundan büyüğü olur! diye bağırdı.

— Sen gördün mü?

— Görmedim ama olur.

— Olur, olur, dediler.

— Olur elbet.

Öfkeyle yürüyüp gitti. Çocukluğunda bir gece sokakta yavrulu tavşan gördüğü için karanlıktan korkan, geceleri yanında bir komşu olmadan kahveden eve gidemeyen, dediğine karşı çıkan biri olursa hemen "cepler konuşsun" deyip bahse giren, her tartışmayı kazanan ve her zaman her yerde haklı olan Taşçının Hayri.

— Bu lahana yirmi kilo gelir, dedi.

Çok konuşmanın sık sık zararını çektiği halde bir türlü uslanmayan, her söylenen ve yapılanın olumsuz yanını gören Horoz Ali,

— Yirmiden fazladır, dedi.

— Değildir.

— Fazladır.

— Cepler konuşsun. Bahsa var mısın?

— Varım.

— Bir şişe rakısına.

-—Oldu.

Kimileri "fazladır", kimileri "değildir" diyordu. Önüne gelene selâm vere vere dili alıştığı için arasıra şaşırıp sokak kapısı önünde oturan bir iki yaşında çocuklara bile "selâmün aleyküm" diyen, her topluluğa karışan, her zaman herkese yardıma hazır Kilidin Hayrullah koşup karşıki uncudan kantarı getirdi. Lahanayı çektiler, yirmi iki buçuk kilo geldi.

— Sökül bakalım rakı parasını, dedi Horoz Ali.

Hayri parayı verirken seyredenlerden birkaçı "iyi oldu", "öğrensin hep bahsa girmeyi", "nasıl oldu da kaybettin" dediler. Hayri gülümsedi.

— Kaybettim ama ben kârlıyım, dedi.

— Kârlı mısın? Nasıl kârmış bu?

— Anlamazsınız siz, deyip yürüdü.

Anlamazlardı elbet. Yaz başında Sakallının Recep'in yenicesini sürüp yüz lira aldığını, ya da geçen kış tavlada iki şişe rakı kazandığını bilmiyorlardı.

Anasına tek odalı evini sattıramadığı için, bir gün "kendimi asıcam" diye evden çıkıp bakkaldan veresiye ip alan, yolda rastladığı birkaç kişiye kendini asacağını söylediğinde bunlar "sen bilirsin" ya da "iyi edersin" deyince bu işten cayan, köyün tanınmış ayyaşlarından Yalama Sait dudaklarını yalayıp,

— Lahana büyük ama bir şeye yaramaz, dedi.

— Neden yaramazmış?

— Çok büyük de ondan. Ne yemeği yapılır, ne sarması.

Doğruydu. Yarım saattir bir alıcı çıkmamıştı. Yukarda sözü geçen Danacının İsmail,

— Dört eşek doyar bununla ama Kel Pelvan doymaz, dedi.

Gülüştüler. Bu Kel Pelvan geçen kış bahse girip dört kilo lokumu yemiş, sonuncusunu iki parmağıyla tutup lokum parasından başka on lira da diş kirası verecek olan Necati'ye uzatmış, "Şunu ye de ağzın tatlansın," demişti.

Doğmadan babası öldüğü için biraz şımarık büyüyen, iki üç haftada bir anasının akşam yemeğine çağırdığı hocaların önünde ağzını temiz suyla çalkalayıp içkiye tövbe eden İbram oğlu İbram,

— Manisa'da turşucu Bekir alır belki, dedi.

Her kafadan bir ses çıkmaya başladı. "Manisa pazarına götürülsün.", "iki aşçı ortaklaşa alır bunu.", "Kör müsün be ayağıma bastın.", "Arkamda gözüm mü var?", "Balta yok mu? Baltayla dörde bölüp paylaşalım.", "Baltayla olmaz.", "Neden?", "Lahana baltayla kesilir mi hiç.", "Selim yesin bunu."

— Akıl istemedik sizden, dedi Selim.

— Açılın be, hiç mi lahana görmediniz? diye bir ses geldi gerilerden, kalabalık dalgalandı. Saklısı gizlisi olmayan, her şeyi herkesin yüzüne karşı söyleyen, eski güreşçilerden, bütün güçlü erkekler gibi yüreği temiz Taşçının Akif kalabalığı yara yara geldi, arabanın yanında durdu.

— İki buçuk lira vereyim de geçerken eve indir bunu, dedi.

— Az verdin, dedi Selim.

— Üç olsun.

— Çık daha, çık.

— Dibine etmişsindır, insan yemez bunu. İneğe vericem ben.

Selim çok kızdı. Başka biri olsaydı arabadan atlardı. Öfkesini oğlundan aldı.

— Ne duruyon be, çek şu arabayı bahçeye! diye bağırdı.

Oğlan dizginleri çekip "deee" dedi katıra.

— Açılın komşular.

Katır ağır ağır yürüdü. Gülüşmeler, sesler geliyordu arkadan.

— Gidi reziller, dedi Selim.

Az sonra birkaç çocuk kaldı arabayı izleyen. Alandaki kalabalık dağıldı.

Bahçeye varınca, evin yanında durdular. Oğlan katırın koşumlarını çıkardı, sundurmanın duvarına astı. Hayvanı ahıra çekip bağladı. Selim arabadan inmiş lahanaya bakıyordu. Kucağına aldı, ahıra girdi. "Turfanda lahana yiyeceksin rezil, nasip seninmiş" dedi; lahanayı katırın yemliğine attı.

Korkut uyandı. Düşünde, Sarıbaş'ın sırtında, sallana sallana giderken birden düşmüştü. Karanlıktı. "Ne çok uyumuşum," diye düşündü. Gerinmek istedi, kıpırdayamadı. Kolları, bacakları uyuşmuş gibiydi. Telaşla Sarıbaş'a bağırdı, sesi çıkmadı. Güçlükle soluk alıyordu. Nerede olabilirdi? O yatak gibi yaprakların üstüne uzanmış, gözlerini kapamış, bir süre Sarıbaş'ın anlattığı çoban Sülo ile peri kızını dinlemişti. Sonrasını bilmiyordu. Soluğunu tutup dinledi. Belli belirsiz bir kütürtü geliyordu kulağına. Derken sallandı.

Katır, ağzından sular akıtarak kütür kütür yiyordu lahanayı. Aç gözlü bir katırdı. Başını her uzatışında koca koca parçalar koparıyordu lahanadan; yarısını yere düşürüyordu. Gene uzattı başını, ama uzatmasıyla çekmesi bir oldu: İki insan eli çıkmıştı lahanadan. Ürküp başını kaldırınca yuların ipini koparmış, ahırın köşesine kaçmıştı. Korkut kollarıyla zorladı, tepindi, sargısını yırttı; doğrulup kalktı. Lahanayı tanıdı. Yemliğin kütüğüne tutunup yere atladı, sendeledi. Kollarını, bacaklarını oynattı. Köşedeki katıra sordu,

— Sarıbaş'ı gördün mü?

Katır bön bön bakıyordu. Korkut ahırdan çıktı, kapıyı kapadı. Karşıda, ilerdeki lahana kesiğini tanıyınca oraya doğru koştu. Toprak ıslaktı ama günlük güneşlikti her yer. Sarıbaş yoktu orada. Uzaklara, tepelere baktı; "Sarıbaaaş!" diye bağırdı. Dinledi. Toprak, bitkiler, ağaçlar sessizdi, durgundu. Kimseler yoktu ortalıkta. Korkut ürperdi, Filiz'i düşündü o zaman. Yola atlayıp köye doğru koştu.

Köye girerken yavaşladı. Sokakta oynayan çocukların yanından geçerken biri "ööö!" dedi. Ötekiler de "ööö!" dediler. Korkut seslenmedi.

Alana dönerken nalbant Yetim'in geveze köpeği havlayarak arkasından geldi bir süre. Korkut dönüp bakmadı bile. Yeryüzünde hiçbir köpek onu korkutamazdı artık.

Alanı biliyordu, İzmir'den gelirken geçmişlerdi buradan. Önlerinden geçerken köylüler bu sarı kazaklı, pantolonu kalçalarına düşmüş yabancı oğlana bakıyorlardı. Kimseye sormadı; caminin ötesindeki sokağa saptı. İlerde, koca kapının önünde Sarıbaş yoktu. Köşeyi dönüp Yusuf'un sokak kapısını açtı, avluya girdi.

Tam o sıra Oğuz saatine baktı.

— Gidelim artık, dedi. Kalktılar. Filiz kapıya doğru yürüdü.

— Korkut nerede kaldı?

— Buradayım, dedi Korkut.

Kapıyı açıp odaya girdi, Filiz'in bacaklarına sarıldı. Filiz eğilip saçlarını okşadı, kazağını pantolonunu düzeltti.

— Ayakkapların çamurlu. Ne oldu? Neredeydin sen? diye sordu.

— Dışardaydım, dedi Korkut. Anlatmadı.

Ceren'e Masal

Çok eskiden, Ankara'ya çağrıldığı zamanlarda, bîr gün Yusuf, adını bilmediği bir yokuşu inip kadınlara oy hakkı tanınmasını Meclise ilk öneren adamın adı verilmiş caddedeki büyük yapılardan birine doğru yürüdü. İki kanatlı kocaman camlı demir kapının bir kanadını güçlükle itip içeri girdi. Niyeti, o zamanlar bu yapının dördüncü katında bir dairede oturan arkadaşı Fred'i, karısı Tözün'ü, beş yaşındaki kızları Ceren'i görmekti. Karşıda asansör vardı; ama Yusuf'un araçlara, özellikle asansörlere güveni yoktu. Bu yüzden dört katın merdivenlerini tırmanıp, on numaralı dairenin kapısı önünde durduğunda soluk soluğaydı, "Neden arkadaşlarım hep dördüncü, beşinci katta ya da çatı katında otururlar acaba," diye düşündü, zilin düğmesine parmağını bastı; ama zil sesi duymadı. Bir daha bastı; zil çalmıyordu. Araçlara güvenilmeyeceğinin ufak bir kanıtıydı bu da.

Elinin tersiyle kapıya birkaç kez vurdu, içerden sesler geliyordu, Kapıyı açan Ceren'di. "Yusuf abi!" diye bağırdı. "Esmer güzelim benim," deyip kızın yanaklarını öperken Fred'le Tözün göründüler. Salona oturuldu.

Her gelişinde koyu kırmızı sedirin sağ kıyısına otururdu Yusuf, yanına Ceren gelirdi. Köyden kentten, satrançtan konuşuldu. Arada kahve içildi. Ceren şeker getirdi. Ama sıkıldığı belliydi. Sokuldu, "Yusuf abi, masal anlat bana," dedi.

"Şimdi olmaz," dedi babası. "Rahat dursana," dedi anası. Ama Yusuf çok özlemişti Ceren'i. Sordu; "Nasıl doğduğumu anlatayım mı?" "Anlat," dedi Ceren. Yusuf önce öksürdü, sonra anlattı:

"Deve deveyken, sinek sinekken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallarken, anam beni doğuracaktı. "Sancım tuttu sana, koş ebeyi çağır,' dedi. Fırladım kalktım; babam huysuzluk ediyordu ama, kim dinler babamı, doğmak istiyordum ben. Ebenin evine koştum; kapıyı çaldım. 'Kim o' dedi bir ses, 'Ebanım, bize gidecez, anam beni doğuracak' dedim. 'Ebe evde yok, gökyüzüne gitti çocuk doğurtmaya' dedi aynı ses. Durulacak zaman mı, koştum eve.

Bizim boz eşeğe atladım, düştük yola. Arkama baktım, bir arpa boyu yol gitmişiz. 'Hadi yavrum, hadi kızım' dedikçe nazlanır. Cebimden çuvaldızı çıkarıp dürttüm; bir tırısta vardık gökyüzünün altına. Bir de baktım ne göreyim, merdiveni yukarı çekmişler. Elimi cebime attım bir kabak çekirdeği çıkardım, oracığa ektim. Kabak çıktı, başladı büyümeye,

büyüdü de büyüdü, ucu vardı gökyüzüne. Eşeği köküne bağladım, yapraklarına basa basa gökyüzüne çıktım.

'Hayrola' dedi ak sakallı biri. 'Ebeyi arıyorum, çocuk doğurtmaya gelmiş yeryüzünden!' 'Bak şurada' dedi; baktım ebe geliyor. 'Aman ebanım çabuk, anam beni doğuracak' dedim. Kabağın olduğu yere geldik, ne görelim; eşek kabağı yemiş. 'Eyvah,' dedi ebe. 'Korkma' dedim; cebimden bir yumak sicim çıkardım, yeryüzüne sarkıttım; erişmedi. 'Eyvah' dedi ebe. 'Korkma' dedim; sicimi kopardım düğümledim, kopardım düğümledim, kopardım düğümledim... Aşağıya sarkıttım, arttı bile. Düğümlere basa basa yeryüzüne indik; eşeğe bindik; eve geldik. Anam beni doğurdu."

"Çok kısaymış," dedi Ceren.

"Dur bakalım, yeni doğduk daha. Doğmak için böylesine telâşlanmıştım ya, büyümek için hiç acele etmiyordum. Rahatım beyde yoktu: Mama elden, süt memeden. Anamın kucağından ninemin kucağına. On yaşımda hâlâ çişimi söylemiyordum. On beşimde emeklemeye, yirmi yaşımda düşe kalka yürümeye başladım. Buncacık oğlu yürümeye kalkınca, anam, nazar değmesin diye göğsüme mavi boncuk taktı. Gene o sıralar konuşmaya başladım. Bir gün anam beni kucağına alıp birkaç komşu kadınla birlikte bir sebze bahçesine gezmeye götürdü. Taze bakla yedik orada. Eve döndüğümüzde babam 'Nereye gittin bugün oğlum?' diye sordu. 'Uzak uzak happa, çok çok bakla' dedim. Anam, ağzı kulaklarında, 'Büyüyünce şair olacak oğlum' dedi.

Konuşmaya razı olmak yüzünden uğradığım zararların ilki, memeden kesilmek oldu. Anam memelerini tava karasıyla boyamış, 'Bak öcü!' dedi. Yutmadım bunu; bağırdım, ağladım ama bir yararı olmadı; o günden sonra bir daha memelerini emzirmedi. Otuz yaşımda sünnet oldum. Sünnetçi de benim yaşımdaydı ama alıklık edip büyümüştü.

Kırk yaşında bir gün sokakta kayboldum. Öğle sonuydu; anamla ninem önde, ben arkalarında bir yakınımızı görmeye gidiyorduk. Ben oyun olsun diye gözlerimi anamın ayaklarına dikmiş yürüyordum. Uzun süre yürüdük; birçok sokaktan geçtik. Anamın ayakları bir kapının önünde durdu. Başımı kaldırdım, anam değildi. Anlaşılan bir ara daldırıp başka bir kadının ayaklarına bakmaya başlamıştım. Genç, güzel bir kadındı bu. 'Koca bebek, niye düştün ardıma?' dedi. 'Anamın ayaklarına bakıyordum' dedim. Güldü; anamın adını sordu. Söyledim; kendi adımı da söyledim. 'Eviniz nerde, biliyor musun?' Bilmiyordum; bütün sokaklar birbirine benziyordu. 'Ne

yapacaksın şimdi?' Bilmiyordum; sokaklarda koşup ağlayacaktım herhalde. Kapıyı açtı, 'Gel benimle,' dedi.

İçeri girdik. Sofada çarşafını çıkardı. Geniş bir odaya girdik; süslü minderler vardı. Birine oturduk. 'Sen kimsin?' diye sordum. 'Padişahın boşadığı karısıyım ben' dedi. 'Ne işin var bu kasabada?' 'Gürültüden kaçtım.' Saçlarımı, çenemi okşadı: kucağına aldı beni. Sokuldum, sarıldım. 'Demek kayboldun sen koca bebek' dedi. 'Evet' dedim. Yumuşaktı, sıcaktı kucağı; çok rahattım. Kaybolduğumu unutmuştum.

Nice sonra sokaktan tellâlın sesi geldi: 'Ey ahali! Kırk yaşında bir çocuk kayboldu. Gören, bulan varsa...' Kadın doğruldu, 'Seni arıyorlar' dedi. 'Çok iyi burası' dedim. 'Olmaz' dedi. Ayağa kaldırdı beni; üstümü başımı düzeltti. Elimden tutup kapıya götürdü. 'Söyle ona' dedi.

Sokağa çıkıp az ilerde bağıran tellâlın yanına gittim. 'Burdayım ben' dedim. Kocaman bir tellâldı bu; sırtında kamburu vardı. Kaldırıp kamburunun üstüne oturttu beni. Sallana sallana giderken uyumuşum; anamın sesiyle uyandım. 'İğneli fıçıya koydular oğlumu' diye bağırıyordu içerden. Konu komşu kapımızın önünde toplanmış. 'Bulundu, bulundu' dediler. Nedense herkes sevindi bulunduğuma.

Ertesi gün gene kaybolmak istiyordum. Evden çıktım; sokaklarda padişahın boşadığı karısının evini soruyordum. Kimse bilmiyordu. Yaşlı bir adam 'Yanlışlık var bunda; padişahlar karı boşamaz' dedi. Öğleyin bulundum.

Sık sık kayboluyordum artık. Belki bu yüzden belki de beşiğini sallarken huysuzluk ettikçe kulaklarımı çekmemin öcünü almak için, babam okula verdi beni. Yıllarca sürdü bu. Hiç hoşlanmıyordum; arkadaşlarla itişip kakışmak, öğretmenleri dinlemek yüzünden elimde olmadan büyüyordum. Konuşmam yetmiyormuş gibi düşünmeye de başladım. En kötüsü buydu. Çoğu insanlar gibi düşünmeden konuşsaydım kimse bir şey demeyecekti; ama ben düşündüğümü söylemeye kalktım. Yukarıya bildirildi; başöğretmen beni getirtip ağzıma acı biber sürdü. 'Böyle gidersen beynine de biber sürülür' dedi.

Ertesi gün okuldan kaçıp başka bir kente gittim. Altmışına merdiven dayamış koskoca bir delikanlıydım artık, ekmeğimi taştan çıkarırdım. Çeşitli işlerde çalıştım. Üç kâğıtçılık yaptım, göz boyadım, tere sattım. Sonra bir cambaz topluluğuna katıldım; soytarılıktan başlayıp tel cambazlığına çıktım. Kentten kente geziyorduk. Tel cambazlığındaki

başarım övülüyordu; tel altında, sırıksız, başaşağı yürüyen ilk cambaz olduğum söylendi. Denge uzmanlığı yapmamı istediler; kabul etmedim.

Avcılığa merak sardırmıştım o sıralar. Tüfek elimde kırlarda, ormanlarda gezer, tavşan, keklik avlardım. Çoğu zaman yalnızdım. Bir gün gezerken önümdeki ağaçlardan birinde bir yaban güvercini gördüm. Tüfeğimi kaldırdım. 'Vurma, haberciyim ben' dedi. 'Ne habercisi?' 'Alaca cereni duydun mu?' 'Duydum.' 'O gönderdi beni. Keklik vurması değil gelsin de beni vursun diyor.' 'Nerede şimdi?' 'Şu yanda, iki günlük yolda.' 'Hadi git, geleceğimi söyle.' Yaban güvercini uçup gitti.

Yola düştüm; gündüzleri yürüdüm, geceleri yattım. İki günün sonunda bir orman kıyısında gördüm; beş on karacalık bir sürekten ayrılıp koştu Alaca ceren, uzakta durdu, baktı. Gözleri padişahın boşadığı kadının gözlerinden de güzeldi. Tüfeği sıkan elim titredi. Karacalar ormana giriyordu. "Yakınıma gel" dedim. Başını salladı. Elimdeki tüfeği bir ağacın gövdesine vurup parçaladım, ona doğru yürüdüm. Sıçrayıp geriledi. "Bir kötülük edemem sana, yakınıma gel' dedim. 'İnsan oğlusun, güvenemem' dedi.

Günlerce uğraştım; yaklaşamıyordum. Karanlıkta sürüne sürüne sokulurdum; kokumu alır kaçardı. Güneşte, yağmurda, sıcakta, soğukta hep ardındaydım. Çoğu zaman ötekilerle birlikte olurdu; koklaşırdı onlarla. Karacalar varlığıma alışmışlardı; beni uzaktan görünce ormana kaçmıyorlardı artık. Kimi geceler başımı yukarıya kaldırıp, 'Karaca olmak istiyorum' diye bağırırdım sık sık. Olur da duyururdum sesimi yukarıya. Söylendiğine göre yeryüzünden yükselen yakınmalar, istekler, yakarmalar büyük bir gürültüyle vururmuş yukarıya; ulu varlığın eli kulağında habercileri bu gürültüde tek tek insan seslerini ayıramazmış.

Ama bir gece sabaha karşı biraz hafifleyen gürültüde uyanık bir haberci benim sesimi duymuş, 'Pişman olmayasın sonra' diye bir ses geldi yukardan. 'Olmam' dedim. Haberci koşup ulu varlığın katına çıkmış. "Efendimiz kullarınızdan biri karaca olmak istiyor' demiş. 'Neden istiyor bunu?' 'Alaca cerene tutulmuş.' 'Sor bakalım, sonra pişman olmasın.' 'Sordum efendimiz, olmam diyor.' 'Kimmiş bu kulum?' 'Çocukluğunda kaşını eşekarısı sokunca acıya dayanamayıp ölmek isteyen kulunuz.' 'Daha çocukluktan kurtulmamış desene. Git söyle, olmaz öyle şey.'

Haberci yukardan bunları anlatınca üzüldüm, ama umudum kırılmadı. Yardımsız, kendim deneyecektim.

O günden sonra emekleyerek dolaşıyordum. Çoktandır onun yediği otları, yaban yemişlerini yiyordum, ama artık ağzımla koparıyordum bunları. Toprağı yakından duyuyordum; ellerim, dizlerim alışıyordu. Uslu bir hayvan gibiydim. Gittikçe daha yakınlara geliyordu Alaca ceren; güveni artıyordu.

Sonunda bir gün yanıma gelip durdu. Ağır ağır doğruldum. Başını uzattı. Sarıldım, gözlerini öptüm; sonra iki elimle boynunu sıkıp öldürdüm. Toprağa düştü. Arkama bakmadan ayrıldım oradan. Gündüzleri yürüdüm, geceleri yattım.

Üç günün sonunda doğduğum kasabaya vardım. Ninem, babam, anam ölmüşler; komşular beni unutmuş. Yıllardır eski evimizdeyim. Bütün gün güneş altında oturup bitkilere, hayvanlara, insanlara tanıklık ediyorum. Ama bir süredir canım sıkılıyor; yakında yeniden soytarılığa başlayacağım sanıyorum.

Yalnızlık, özgürlük, iletişimsizlik, bunaltı gibi temaları modern anlatının kuralları içinde samimi bir dille ve destansı bir boyutta işleyen Yusuf Atılgan, *Bodur Minareden Öte* (1960) ile Türk öykücülüğünün ustaları arasındaki yerini almıştı.

Atılgan, bu kitaptan sonra iki masal (“Korkut’a Masal”, “Ceren'e Masal”) ve iki öykü (“Ağaç”, “Eylemci”) yazdı. Üçüncü baskısı *Eylemci* (1992) adıyla yayımlanan *Bodur Minareden Öte* ve masal kitabı *Ekmek Elden Süt Memeden* (1981) elinizdeki bu kitapta bir araya getirildi. Böylece Yuşuf Atılgan’ın öykü ve masalları tek ciltte toplanmış oldu.

Ekmek Elden Süt Memeden için “1970 yılı güzünde yazılmış bu iki masal çocukları olduğu kadar büyükleri de ilgilendirir sanırım. İkisinde de ninemin anlattığı masalların öğelerinden yararlandım” diyen Yusuf Atılgan, halk edebiyatı formlarını kendine özgü bir ustalıkla modern bir anlatıma dönüştürüyor.

İnsan ruhunun dehlizlerinden kotarılmış öyküler ve masal gibi iki masal...

Kapak Fotoğrafı: Ülkü Tamer